

**Міністерство освіти і науки України
Донецький державний університет управління
Бердянський державний педагогічний університет
Маріупольська міська рада
Благодійна організація «Благодійний фонд право на захист»**

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції

Кальміуські правові читання: «Актуальні проблеми права та шляхи їх вирішення»

10 грудня 2018р.

ББК Х 400
УДК 34

Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
Кальміуські правові читання: «Актуальні проблеми права та шляхи їх вирішення»,
10 грудня 2018 р., Маріуполь: ДонДУУ, 2018. - 140 с.

Голова оргкомітету

Марова Світлана Феліксівна, доктор наук з державного управління,
професор, ректор Донецького державного університету управління

Члени оргкомітету

Тарасенко Денис Леонідович, кандидат наук з державного управління,
доцент, декан факультету права та соціального управління Донецького державного
університету управління

Кулешов Олександр Олександрович, кандидат юридичних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри державно-правових дисциплін Донецького державного
університету управління

Хараберюш Іван Федорович, доктор юридичних наук, професор кафедри
державно-правових дисциплін Донецького державного університету управління

Шелухін Микола Леонідович, доктор юридичних наук, професор кафедри
державно-правових дисциплін Донецького державного університету управління

Ємельяненко Костянтин Сергійович, кандидат юридичних наук, доцент
кафедри державно-правових дисциплін Донецького державного університету
управління

© Донецький державний
університет управління, 2018

ЗМІСТ

Бутирін Є.О	ЗАРОДЖЕННЯ САМОВРЯДУВАННЯ В ПЕРІОД КИЇВСЬКОЇ РУСИ	7
Вітенко І.Л	ПРОБЛЕМА ВИПАДКІВ ПОДВІЙНОГО ГРОМАДЯНСТВА В УКРАЇНІ	15
Галла М.О	ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ	18
Голубенко Л.О.	ДО ОКРЕМИХ ПИТАНЬ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВВЕЗЕННЯ АВТОМОБІЛІВ ЗАКОРДОННОГО ВИРОБНИЦТВА НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ	20
Горобій М.К.	ПОВНОВАЖЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ	23
Григор'єва В.В.	ОБОВ'ЯЗКОВІСТЬ, ЯК ВЛАСТИВІСТЬ ЗАКОННОЇ СИЛИ РІШЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ	26
Дудоров О.О.	ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОНТРАБАНДИ, ВЧИНЕНОЇ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ З ВИКОРИСТАННЯМ СЛУЖБОВОГО СТАНОВИЩА	29
Дудорова К.Б.	ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ	34
Ісаєва А.В.	ПРАВО НА ПОВАГУ ДО ГІДНОСТІ ЛЮДИНИ ЯК ЗАСІБ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР	37
Кальянов А.В.	ГАРМОНІЗАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В КОНТЕКСТІ ВИМОГ СОЦІАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЇ	40
Каменський Д.В.	ЗАКОНОДАВСТВО ЄС ПРО ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ: АКТУАЛЬНИЙ ДОСВІД	42
Кікоть Р. В.	АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У СЕРЕДОВИЩІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ	46
Кулешов О.О	ПРОБЛЕМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ	

ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ І ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ 50

Кулешова А.О.	ОСОБЛИВОСТІ ГАРАНТІЙ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ	53
Кулешова Е.М.	ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ТИМЧАСОВО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ	57
Мирошніченко В.О.	ПРАВО НА ОСВІТУ В УКРАЇНІ	60
Михайленко Д.В.	СУРОГАТНЕ МАТЕРИНСТВО ЯК СКЛАДОВА РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВ'Я ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ	64
Мусафірова О.С.	ВІНДИКАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЦИВІЛЬНО- ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	67
Пістоліук В.І.	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ ТА ЙОГО ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	71
Преснакова Н.Б.	ПРОБЛЕМИ УНІФІКАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА МІЖНАРОДНИХ МОРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ	73
Руденко Д.П.	ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЯВІВ ГЕНДЕРНОЇ НЕТЕРПИМОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ РЕКЛАМІ	76
Сисоєва В.М.	ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН УКРАЇНИ НА ДОНБАСІ	78
Сібілевич А.Ю.	ЩОДО ПРОБЛЕМ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ПРАВА ОСОБИ НА ДОСТАТНІЙ ЖИТТЄВИЙ РІВЕНЬ	81
Аврамова Д. І.	ПРОБЛЕМАТИКА ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ	85
Ємельяненко К.С.	ДЕЯКІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ ФОРМИ ДЕРЖАВНОГО ПРАВЛІННЯ	88
Паршина К.Д., Ємельяненко К.С.	ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ МІСЦЕВИХ РАД ТА ЇХ ВИКОНАВЧИХ ОРГАНІВ	

	СУЧАСНИХ УМОВАХ	88
Стрижакова А.Ю.	ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УКРАЇНІ	95
Сукрухо Н.В.	ВИТОКИ, ГЕНЕЗИС ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕХАНІЗМУ УМИСНИХ ВБИВСТВ ТА ІНШИХ СУМІЖНИХ СКЛАДІВ ЗЛОЧИНІВ	96
Кальянов А.В.	ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ	99
Синиця К.А.	ПРАВОСВІДОМІСТЬ І ПРАВОВА КУЛЬТУРА СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА	101
Тишкевич Д.В.	ДО ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ЩОДО АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА В СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЗАКОНОДАВСТВУ ЄС	104
Тимощенко Є.С.	ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ	107
Фролов Ю.М.	НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ЩОДО ІНТЕГРУВАННЯ ВИЩИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ У ЗАГАЛЬНОСВІТОВИЙ ПРОСТІР	111
Холодова М.В.	ВІДМІННІСТЬ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКУМЕНТІВ ВІД ЗВИЧАЙНИХ ДОКУМЕНТІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	114
Циклаурі О. Б.	УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ	117
Чаплик М.М.	ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ: СОЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ	119
Чаплик М.М. Носачова Ю.В.	СПЕЦІАЛЬНІСТЬ «ПРАВО» У ДОНДУУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УМОВАХ РЕФОРМ	121
Черепанов В.О. Левченко Д.Е.	ДЕЯКІ ПОЛОЖЕННЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ»	126

Губченко В.О.	ПОРУШЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ТА ПРАВ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ З БОКУ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ У КЕРЧЕНСЬКІЙ ПРОТОЦІ	128
Ісаєва А.В.	ПРАВО НА ПОВАГУ ДО ГІДНОСТІ ЛЮДИНИ ЯК ЗАСІБ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР	133
Клімова А.	НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ ЯК ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ СЛІДЧИМ СВОЇХ ПОВНОВАЖЕНЬ	136

ЗАРОДЖЕННЯ САМОВРЯДУВАННЯ В ПЕРІОД КИЇВСЬКОЇ РУСИ

Бутирін Є.О.,

к.ю.н., доцент кафедри державно-правових дисциплін

Донецького державного університету управління

Досліджується феномен громади в контексті витоків територіального самоврядування в соціально-економічній системі східнослов'янського суспільства. Надається характеристика основних рис громадського суспільного устрою та показаний його вплив на процеси державоутворення.

Ключові слова: громада, вервь, община, місцеве самоврядування, східні слов'яни.

Исследуется феномен общины в контексте истоков территориального самоуправления в социально-экономической системе восточнославянского общества. Дается характеристика основных черт общинного социального устройства, показывается его влияние на процессы государственного становления.

Ключевые слова: община, вервь, местное самоуправление, восточные славяне.

Постановка проблеми. Українство має тяглу історію місцевого самоврядування, хоча й тривалий час не мало власної держави, а українські землі зазнали різних моделей організації самоврядування місцевих громад в залежності від того до якого державного утворення вони входили. Витоки місцевого самоврядування стародавніх слов'ян походять з сусідської общини (громади) [1, с. 11], яка, у свою чергу, успадкувала традиції згуртованого життя від патріархальної родової общини – верві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історичні джерела, впритул до кінця XVIII ст., не містять терміну «община», утім російська та українська історіографії широко оперують їм, переважно для ідентифікації форм самоорганізації населення починаючи з первісного ладу й завершуючи феодальною добою. Серед дослідників склалася практика застосування терміну «община» поряд з термінами «кон», «кінець», «гнездо», «мир», «вервь», «погост» для позначення форми суспільної організації людей до початку XIII ст [2, с. 325]. До цього ряду можна додати й термін, що став поширеним в українських історичних джерелах – «громада».

Численна історіографія оперує різними парадигмами походження сусідської (територіальної, сільської) общини у східних слов'ян [Див.: 3; 4; 5] включно з концептом безобщинного розвитку села [Див.: 6; 7; 8; 9]. У свій час М. В. Довнар-Запольський визначився зі своїм ставленням до існування в історіографії двох поглядів на общину. Перший був представлений професором М. Ф. Владимирським-Будановим, очільником кафедри історії російського права Київського університету, який наполягав на існуванні общини на західно-руських землях. Другий належав доценту Московського

університету М. К. Любавському, який заперечував наявність общини та пояснював деякі з'явища нібито громадського життя простою сусідською і повинністною солідарністю. Власне М. В. Довнар-Запольський тяжів до першої думки, але заперічає, що він має на увазі волосну (окружну) громаду, а не сільську, бо різниця між селом і волостю виступає тільки з початку XVI ст., коли громада вже починає відмирати; з другого боку волость в актах зустрічається частіше ніж село [10, с. 10]. Утім є і певна єдність в поглядах науковців, коли мова заходить про те, що плем'я складалося з окремих родинних спільнот. І саме сім'ї згуртовувались в общини, які самостійно вирішували свої справи, на власний розсуд та в межах належних матеріальних ресурсів.

Постановка завдання. Мета статті – дослідити витоки територіального самоврядування в соціально-економічній системі східнослов'янського суспільства. Схарактеризувати основні риси громадського суспільного устрою та показати його вплив на процеси державогенезу.

Виклад основного матеріалу. Від початку заселення слов'янами Східно-Європейської рівнини ґрунтом їх соціальної організації була патріархальна родова община. Остання, для давньої людини, була способом існування, власником землі та джерелом правових звичаїв. Технічний прогрес в аграрній галузі, зокрема запровадження парової системи землеробства, сприяв потужному приросту населення, а відтак й зростанню родової громади та перетворення її на сільську, сусідську, територіальну. Що діалектично супроводжувались як реінтеграційними, так і інтеграційними процесами. А саме, ефективність землеробної праці позбавила від необхідності докладання спільних зусиль громади щодо розчистки та обробки пашні, а відтак призвела до виникнення можливості ведення індивідуального господарства. З громади виокремились великі патріархальні сім'ї, які, у свою чергу, розпались на так звані нероздільні сім'ї в складі батька та дорослих одружених синів [11, с. 86].

За свідченнями археологів вже починаючи з неоліту в родовій організації виокремлюються ієрархічні шаблі. Основними з них є рід та ліндж. Причому в останньому, на відміну від роду, походження ведеться від реального предка і певним родом фіксується, оскільки може бути простежена і встановлена. Підставою цього є становлення відтворюючого господарства, яке за складністю виробничого процесу і рівнем відповідальності виробника значно перевищувало господарство на рівні самого лише присвоєння [12, с. 82].

Більшість слов'янських поселень того часу було зосереджено в Подніпров'ї та Прикарпатті, вони являли собою певну кількість осель, за археологічними відомостями від двох до шести в селищі, що розташовувались по берегах річок. Біля десятка таких селищ та особистих садиб створювали громаду, що відділялась від іншої своєрідним кордоном вільної землі [11, с. 27].

Родова громада з її звичаями до гуртового життя, самоврядності, взаємодопомоги, спільного ведення господарства, передала все це надбання своїй наступниці – сільській общині. На зміну родоплемінному принципу організації суспільства прийшов територіальний – земський підхід. Традиційно, земля залишилась у спільній власності, общинники продовжували разом користуватись водоймами, лісними угіддями, косовищами, пасовиськами тощо. Згуртованість громади мала свій прояв у спільній вірі та відправленні релігійних культів, святкуванні визначних подій та традиційних свят, спільній матеріальній відповідальності перед верховною владою за справляння податків та повинностей, а також за правопорушення, скоєні окремими її членами.

Проте не всі общинні звичаї мали тяглість, перехід до земського принципу формування громади призвів до змін в організації самоуправління сільською общиною, від багатьох родових звичаїв довелося відмовитись. Передусім це торкнулося складу народних зборів – віча, на якому раніше були присутні всі дорослі чоловіки. Участь у вічових зборах не була обов'язком, а представляла собою право, яке використовували на свій розсуд [13, с. 127]. Відтепер родова демократія поступається земській, починає формуватися представницьке віче. Участь у зборах делегується головам нероздільних сімей (дворогосподарств) – «мужам», як вони іменуються в давньоруських джерелах. На вічі вони приймали рішення за себе та своїх «дітей», фізично дорослих, але таких, що не досягли повноти цивільної спроможності [14, с. 326–329]. Такі зміни, у вічовій організації, можна пояснити значним територіальним розпорошенням громадських поселень і регулярне зібрання всього чоловічого населення було справою накладною.

Вічові приговори постановлювались консенсусом, який досягався не завжди легко, у зіткненні різних думок, а підчас і запеклої боротьби. Рішення приймалося без підрахунку голосів, потрібно було отримати загальну згоду віча, щоб воно вступило в силу. Такий стан речей обумовлений відсутністю розвинутого державного апарату примусу і будь який приговор зборів міг бути виконаний лише за умов згоди з ним і його підтримки більшості простого люду [13, с. 127].

В умовах такої процедури ухвалення рішення неабияке значення мали громадські лідери, які силою особистого авторитету та вмінням переконувати доводили власну правоту та вели за собою простих вічевиків, апелюючи до громадських інтересів землі, які у свідомості людей стояли вище будь-яких індивідуальних або групових інтересів [15].

Вічова компетенція нічим не була обмеженою, приймалися рішення з будь-якого питання, що мало суспільно важливе значення. Віче переймалося питаннями війни та миру, розпоряджувалося князівськими столами, фінансовими та земельними ресурсами волості, проголошувало грошові збори з податного населення, приймало участь в обговоренні законодавства, усувало з посад небажаних представників адміністрації, що призначались князями [Див.: 16; 13, с. 137–144; 17, с. 51–60; 18].

Власне ця самоврядна система й стала тим підґрунтям на якому почав розвиватися східнослов'янський державо́генез. Характеризуючи давньоруську державність дослідники відзначають її общинний характер. Слов'янське суспільство XI–XIII стст. ще не знало глибокої станової та класової диференціації, більшість його членів були особисто вільними, об'єднаними у міські та сільські громади. Отже держава представляла собою усталену систему громад де простежуються три рівні: громада головного міста, громади підлеглих молодших міст та сільські общини [19; 20]. Політико-територіальне об'єднання таких громад у давньоруських джерелах отримує назву «землі» або «волості» за назвою головного міста: Київська земля, Чернігівська земля, Галицька тощо. Такі утворення стали ідентифікувати як міста-держави, яким був притаманний як внутрішній, так і зовнішній суверенітет, а провідна роль в них належала міській громаді [21].

З осмисленням цієї державотворчої практики виникає концепція «земської держави», яку відстоював М. Ф. Володимирський-Буданов. Він наполягав, що державний устрій Давньої Русі криється не в князівських відносинах, а в земських (старших міст до приміських), і саме поняття держави треба приурочувати не до князів, а до земель. У земській державі домінантним елементом виступає територіальний: держава є союз громад, старша громада керує іншими громадами [17, с. 273–274]. В історіографії радянської доби запанувала доктрина раннього утвердження феодалізму, підкорення князівській владі міських та сільських мешканців, яких позбавили права участі в політичному житті [22].

Тут доцільно пригадати дискусію фахівців, що розгорнулась навколо тези про те, що в X та XI стст. практика вічових зібрань припиняється, а повноваження віч перебирає на себе князівський адміністративно-судовий апарат. Так, М. Б. Свердлов зазначає, що племінне віче – верховний орган самоврядування і суду вільних членів племені – з утворенням держави зникає [23, с. 56].

У пострадянські часи староруська громада знову привернула до себе увагу дослідників, парадигма її сприйняття змінюється, і сьогодні більшість фахівців дійшли висновку, що давньоруське місто представляє собою чи то територіальну громаду, чи то союз територіальних громад [24; 25; 26; 20].

Також більшість істориків права наполягають на політичному значенні громади в Давній Русі, членів якої, в джерелах, іменують «людьми». Саме люди приймали активну участь в політичному житті та управлінні на Русі. Жодна значна подія в історії держави, що знайшла відображення в літописах, не обходилась без їх участі: військові походи, запрошення князів, вибори посадовців [27, с. 14].

Міській громаді була притаманна складна внутрішня структура, що складалася з більш дрібних громад, які за своїм складом зберігали ознаки десятинної системи організації, що залишалась з часів родоплемінного строю. Система громадського управління передбачала низку посадовців: князя, посадників, воєвод, тисяцьких, сотських, втім головною

управлінською ланкою постовало віче – зібрання вільних людей, що здійснювали верховну владу.

І тут можна вести мову про те, що міська громада Русі набула державної природи та стала носієм державних відносин і джерелом влади. Східнослов'янське суспільство демонструє той шлях політогенезу, коли внутрішньогромадські потестарні відносини можуть переростати в політичні відносини всередині самої громади, перетворюючи її в політичну структуру [28, с. 51]. Таку можливість – набуття громадою державної форми можна спостерігати ще в південній общині стародавньої доби, яка вважається однією з найдавніших форм суспільної організації при переході від докласового к класовому суспільству [29].

Перші письмові свідчення правового характеру, що зафіксували факт існування громади у східних слов'ян, містяться у відомій пам'ятці давньоруського права – «Руській Правді» [Див.: 30; 31]. Саме за часів Київської Русі дослідники відзначають розвиток громадівського самоврядування, якому притаманні дві ключові ознаки: виробнича та територіальна. Відповідно до першої ознаки виокремлюють громади купців, ремісників тощо. Щодо територіальної, то це насамперед сільські, волосні, міські та інші регіональні громади. Відповідно найбільш всеохоплюючим є саме територіальне громадівське самоврядування, яке трималося на ґрунті звичаєвого права.

Розвиваючи теоретичні погляди М. Д. Іванишева щодо постійного, з глибокої давнини, існування общини у слов'ян В. Б. Антонович зазначав, що основною рисою общинного порядку було визнання рівноправності всіх членів общини, вирішення всіх зовнішніх і внутрішніх питань спільно, через общинний приговор на зборах усіх членів або на віче, самоврядування або самосуд за допомогою тих же вічових приговорів [32, с. 11].

За літописом, у Лаврентьєвському списку, віче на Русі ісконі було звичайною справою – новгородци бо изначала, и смолняне, и кыяне, и полочане, и вся власти, якож на думу, на веча сходятся; на что же стареишии сдумают, на том же пригорода стануть [33, стб. 377–378].

Відповідно сільська громада (вервь) об'єднувала жителів сіл, а це насамперед вільні поселенці, великокнязівські, поміщицькі, монастирські чи церковні селяни. Громада мала у своїй власності землю, та як самоврядний суб'єкт виступала в правовідносинах з іншими громадами, феодалами та органами держави. Територію громади складали землі дворогосподарств та альменди, до якої входили землі, що додатково розподілялись між дворами пропорційно їх розміру, а також землі загального користування та цілинні ділянки [34, с. 101–106].

З часів до Київської Русі основною формою місцевої демократії виступала вічова система організації влади у верві, яка передбачала наявність певних елементів, насамперед віча, під яким розумілись збори дорослого вільного населення, а з часом представників дворогосподарств, певної території. Віче було покликане вирішувати найважливіші питання громади.

Щодо поточних справ та представництва громади зовні, то для цього, з поважних та авторитетних членів громади, обирався староста («старець»). Як свідчать документи общинники докладали зусиль для обрання односельчанина, який би радів за громаду. У різних місцевостях назви сільських старшин були різні: «десятник», «соцький» («староста» – старший сотні), «тивун», «отаман», «князь», «солтис» та інші [1, с. 365–378].

На сільську старшину покладалось виконання різноманітних функцій, від розподілу полюддя між дворами та організації його збору до слідчих дій по скоєним злочинам – «гоніння сліду». У руках старця зосереджувались адміністративні та судово-поліційні функції, він представляв громаду у зовнішніх відносинах поміж іншими громадами, а також й перед владними інституціями.

Окрім старости, та йому в поміч, громада обирала збирачів податків, лавників (присяжних), які допомагали вирішувати спори, що виникали посеред селян. Їх обирали з людей авторитетних, «віри гідних», які нічим не скомпрометували себе. Своє рішення лавники виносили під присягою. Вони не мали привілеїв, як і інші члени громади, хоча інколи могли отримувати винагороду. Свої окремі функції виконував ще один член сільської старшини – громадський писар. Поряд з виборними особами у самоврядному житті громади значну роль відігравали й окремі її члени, яких в літописах згадують як «мужи», «люди», «градські старці». Їх авторитет був настільки впливовим, що навіть князі, в окремих політичних справах, використовували його [35, с. 292–293].

Вічовий устрій також передбачав й розмежування компетенцій між князем та громадою, як самоврядним суб'єктом, в залежності від того хто був домінантним в цих відносинах. Так, традиційно, на князя покладалися питання судочинства, адміністрування та оподаткування. Щодо віча, то це насамперед глобальні питання миру та війни, запрошення та відставлення князя, вічеве судочинство [36], участь у формуванні виконавчих та судових органів.

Висновки. Східнослов'янське суспільство рухалося таким шляхом державотворення, коли внутрішньо-общинні потестарні відносини поступово переростати в політичні відносини всередині самої громади, перетворюючи її на політичну структуру. Таку вірогідність набуття громадою державної форми можна спостерігати ще в південній общині стародавньої доби, яка вважається однією з найдавніших форм суспільної організації при переході від переддержавного до державно організованого суспільства. У той же час громаді, яка продовжила своє існування в умовах державно організованого суспільства, вдалося зберегти самоврядну систему управління, як на низовому рівні, так і на рівні волосному.

Список використаних джерел

1. Грушевський М. Історія України-Руси. Київ : Наукова думка, 1994. Т. 5 : Суспільно-політичний устрій і відносини XIV–XVII в. / Редколегія: П. С. Сохань (голова) та ін. 704 с.

2. Черепнин Л. В. Формирование крестьянства на Руси. *История крестьянства в Европе. Эпоха феодализма*. Москва : Наука, 1985. Т. 1 : Формирование феодально-зависимого крестьянства / Гл. ред.: Удальцова З. В. 605 с.
3. Иванишев Н. О древних сельских общинах в Юго-Западной России. Киев: Изд. Киевской археографической комиссии, 1863. IV, 72 с.;
4. Лучицкий И. В. Следы общинного землевладения в Левобережной Украине XVIII века. *Отечественные записки*. Том 240. Санкт-Петербург: Тип. А. А. Краевского. 1882. С. 92–116;
5. Лучицкий И. В. Общинное владение в Малороссии. *Устои*. 1882. № 7. С. 39–60.
6. Багaley Д. И. Рецензия И. Лучицкий. «Следы общинного землевладения в Левобережной Украине в XVIII в.». *Киевская старина*. 1882. № 2. С. 409–415.
7. Багaley Д. И. Займанщина в Левобережной Украине в XVII и XVIII ст. *Киевская старина*. 1883. № 12. С. 560–592.
8. Ефименко А. Я. Трудовое начало в обычном народном праве. *Исследование народной жизни*. 2-е изд. Москва : Либроком. 2011. 400 с.
9. Ефименко А. Я. Дворищное землевладение в Южной Руси. *Южная Русь*. Санкт-Петербург. 1905. С. 375–429.
10. Черкасский І. Рецензія М. Довнар-Запольский. «Западнорусская сельская община в XVI веке», ст. 56 (відбітка з «ЖМНП», 1897, VII). *Записки Наукового товариства імені Шевченка*. Львів, 1899. Т. XXIX. Кн. III.
11. Тимошук Б. А. Восточнославянская община VI–X вв. н. э. Москва : Наука, 1990. 187 с.
12. Баран Я. В. Слов'янська община. Київ-Чернівці : Зелена Буковина, 2004. 192 с.
13. Дьяконов М. А. Очерки общественного и государственного строя древней Руси : Научно-политической секцией Государственного Ученого Совета допущено в качестве справочного пособия для ВУЗов / Предисл. М. Н. Покровского. 4-е изд., испр. и доп. Москва ; Ленинград : Гос. изд-во, 1926. 402 с.
14. Майоров А. В. О составе участников древнерусского веча (по материалам Новгорода и других регионов Древней Руси). *Петербургские чтения – 96: Материалы Энциклопедической библиотеки «Санкт-Петербург– 003»* / Ред. совет: Т. А. Славина (пред.) и др. Санкт-Петербург, 1996. С. 326–329.
15. Майоров А. В. Бояре и община Юго-Западной Руси в событиях 1187–1190 гг. (к проблеме внутриобщинных отношений в домонгольский период). *Средневековая и новая Россия. Сборник научных статей к 60-летию профессора Игоря Яковлевича Фроянова*. Санкт-Петербург : Изд. СПб университета, 1996. С. 226–243.
16. Лимберт А. Предметы ведомства веча в княжеский период древней России. *Варш. универс. изв.* 1877. № 1. Неофиц. отд., С. I–X, 1–24; № 2, С. 25–119; № 3, С. 121–179.

- 17.Владимирский-Буданов М. Ф. Обзор истории русского права. 7-е изд. Петроград ; Киев : Н. Я. Оглоблин. 1915. 699 с.С. 51–60; 281–283;
- 18.Довнар-Запольский М. В. Политический строй Древней Руси: Вече и князь. Москва : Т-во И. Д. Сытина. 1906. 63 с.
- 19.Фроянов И. Я. Киевская Русь. Очерки социально-экономической истории. Ленинград : Изд. Лен. ун-та, 1990. 332 с.
- 20.Данилова Л. В. Сельская община в средневековой Руси / Рос. АН, Ин-т рос. истории. Москва : Наука, 1994. 318 с.
- 21.Фроянов И. Я., Дворниченко А. Ю. Города-государства Древней Руси. Ленинград : Изд. Лен. ун-та, 1988. 269 с.;
- 22.Советская историография Киевской Руси / Академия наук СССР. Институт истории СССР. Ленинградское отделение ; Министерство высшего и среднего специального образования РСФСР. Ленинградский государственный университет им. А. А. Жданова ; Ред. кол. : В. В. Мавродин (отв. ред.) и др. Ленинград : Наука. Ленингр. отделение, 1978. 279 с.
- 23.Свердлов М. Б. Генезис и структура феодального общества в Древней Руси. Москва : Наука, 1983. С. 56.
- 24.Фадеев Л. А. Происхождение и роль системы городских концов в развитии древнейших русских городов. *Русский город. Историко-методологический сборник* / Под ред. В. Л. Янина. Москва : Изд-во МГУ, 1976. С. 17–31.
- 25.Карлов В. В. О факторах экономического и социального развития русского города в эпоху средневековья: (К постановке вопроса). *Русский город. Историко-методологический сборник* / Под ред. В. Л. Янина. Москва : Изд-во МГУ, 1976. С. 32–69.
- 26.Тимощук Б. А. Восточные славяне: от общины к городам / Отв. ред. С. А. Плетнева. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1995. 261 с.
- 27.Древнерусское государство и право. Учебное пособие / Кутыина Г. А., Новицкая Т. Е., Четвертков А. М., Семидеркин Н. А. Под ред. Т. Е. Новицкой. Москва : Изд. «Зерцало», 1998. 96 с.
- 28.Куббель Л. Е. Очерки потестарно-политической этнографии / АН СССР. Инст. этнографии им. Н. Н. Миклухо-Маклая. Москва : Гл. ред. вост. литературы изд. «Наука», 1988. 272 с.
- 29.Зак С. Д. Методологические проблемы развития сельской поземельной общины. *Социальная организация народов Азии и Африки: [Сборник статей]* / АН СССР, Ин-т этнографии им. Н. Н. Миклухо-Маклая ;/ Отв. ред. Д. А. Ольдерогге, С. А. Маретина. Москва : Наука, 1975. С. 233–311.
- 30.Текст Русской правды на основании четырех списковъ разныхъ редакцій. Москва : Тип. Августа Семена, 1846. 66 с.
- 31.Усенко І. Б. Руська правда // Юридична енциклопедія: В 6 т. Т. 5: П–С. Київ : Укр. Енциклопедія, 2003. С. 392–394.
- 32.Антонович В. Б. Исследование о казачестве по актам с 1500 по 1648 г. *Архив Юго-Западной России, издаваемый Комиссиею для разбора древних*

актов, состоящей при Киевском, Подольском и Волынском Генерал-Губернаторе. Киев : Тип. И. и А. Давиденко, 1863.

33. Полное собрание русских летописей. Т. 1: Лаврентьевская летопись. Ленинград, 1926–1928. VIII с. 579 стлб.
34. Довнар-Запольский М. В. Очерки по организации западнорусского крестьянства в XVI в. Киев : 1-я артель печатного дела, 1905. 167 с. С. 101–106.
35. Грушевський М. С. Нариси історії Київської Русі від смерті Ярослава до кінця XIV ст. Київ : Наук. думка, 1991. 560 с.
36. Чебаненко С. Б. Основные черты вечевого правосудия в Древней Руси. *Rossica antiqua*. 2013. № 2(8). С. 75–104.

ПРОБЛЕМА ВИПАДКІВ ПОДВІЙНОГО ГРОМАДЯНСТВА В УКРАЇНІ

Вітенко І.Л., студент факультету права
та соціального управління
Донецького державного університету
управління

Громадянство для людини має принципове значення, оскільки визначає її політичний і соціальний статуси, матеріальне й духовне благополуччя. Завдяки громадянству для людини розширюється суверенітет держави і особливо її можливість користуватися державними гарантіями своїх прав і законних інтересів як всередині країни, так і поза її межами.

Деякі фахівці вважають, що на сьогодні отримання подвійного громадянства становить пряму небезпеку для Української держави і загрожує національній безпеці нашої країни. Однак попри те, що згідно з Конституцією подвійне громадянство в Україні заборонене, українці де-факто дедалі частіше отримують таке громадянство з Румунією, Угорщиною та Росією, а також і з низкою інших країн. Зважаючи також на оприлюднені дані ЗМІ щодо деяких відомих українців, які, начебто, мають подвійне громадянство, а також інших осіб, які є громадянами іншої держави, але отримали український паспорт, люди справедливо задаються питанням: чи дозволено в Україні подвійне громадянство? Для відповіді на це питання, насамперед, пояснимо поняття «подвійного громадянства», а також те, чим воно відрізняється від другого громадянства, розкриємо його суть і відмінність деяких понять, пов'язаних із цією темою.

Множинне (подвійне) громадянство (біпатризм, поліпатризм) – це правове становище фізичної особи, яка одночасно перебуває у громадянстві двох чи більше країн.

Випадки подвійного громадянства і безгромадянства мають місце внаслідок різноманітного вирішення законодавством окремих держав питань про набуття і втрату громадянства. Можна також сказати, що подвійне громадянство є результатом колізії законів про громадянство різних держав. Воно може виникнути, наприклад, при народженні дітей від батьків, що

мають різне громадянство, при натуралізації або в інших випадках. Подвійне громадянство виникає, також, у разі одруження жінки, яка є громадянкою країни, законодавство якої не позбавляє жінку свого громадянства при її одруженні з іноземцем (наприклад, Франція, США, Швеція), або громадянином такої країни, що автоматично надає громадянство жінці-іноземці, яка одружилася з її громадянином (наприклад, Бразилія).

Законодавство України про громадянство виходить з невизнання одночасної належності громадянина України до громадянства іншої держави. Ще в початковій редакції ст. 10 Закону України «Про громадянство» від 8 жовтня 1991 р. було зафіксоване положення, відповідно до якого: «За особою, що є громадянином України, не признається приналежність до громадянства іноземної держави». Але усе ж цей, закон припускав можливість виникнення подвійного громадянства на підставі міжнародних угод України. На сьогодні наявність за громадянином України подвійного громадянства не визнається. Особа, що має подвійне громадянство, перебуваючи на території однієї з держав, у громадянстві якої вона перебуває, як правило, не може посилатися на свої зобов'язання стосовно іншої держави. Кожна держава, у громадянстві якої перебуває біпатрид, має право вважати його своїм громадянином і вимагати від нього виконання відповідних обов'язків.

Статтею 2 Закону України «Про громадянство України» передбачено, що законодавство України про громадянство ґрунтується на принципі єдиного громадянства – громадянства держави Україна, що виключає можливість існування адміністративно-територіальних одиниць України. Якщо громадянин України набув громадянство (підданство) іншої держави або держав, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України. Якщо іноземець набув громадянство України, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України.

Разом з тим добровільне набуття громадянином України громадянства іншої держави, згідно з ч. 1 ст. 19 цього Закону, є підставою для припинення громадянства України: «1) добровільне набуття громадянином України громадянства іншої держави, якщо на момент такого набуття він досяг повноліття. Добровільним набуттям громадянства іншої держави вважаються всі випадки, коли громадянин України для набуття громадянства іншої держави повинен був звертатися із заявою чи клопотанням про таке набуття відповідно до порядку, встановленого національним законодавством держави, громадянство якої набуто». Проте навіть дану обставину можна не розцінювати як заборону подвійного громадянства, оскільки втрата громадянства України відбувається не автоматично з набуттям громадянства іншої держави, а виключно з дня видачі Указу Президента України про припинення громадянства щодо певної особи.

Законом не встановлено, як саме громадяни України мають декларувати друге громадянство. Адже в Україні немає форм фіксації подвійного громадянства. Довести факт наявності подвійного громадянства практично неможливо, а багато країн, такі як Ізраїль, Румунія, Угорщина не

видають довідок про подвійне громадянство, що робить неможливою дію ухваленого закону. Закон передбачає, що неподання або несвоєчасне подання повнолітнім громадянином України, який добровільно отримав іноземне громадянство, заяви про це і копії документа, що підтверджує отримання ним іноземного громадянства, – тягне за собою накладення штрафу від 10 до 30 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 170 до 510 грн). Ті самі діяння, вчинені службовими особами органів державної влади та органів місцевого самоврядування, – тягне за собою накладення штрафу від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 850 до 1700 грн). Але згідно з Конституцією, людина двічі не може бути притягнута до юридичної відповідальності за одне й те саме правопорушення. Це означає – якщо один раз вас оштрафували, то надалі можна мати два паспорти.

Для розв'язання багатьох проблем, пов'язаних з подвійним громадянством, використовується принцип визначення ефективного громадянства. Ефективне громадянство пов'язане з необхідністю визначення фактичного або переважного громадянства біпатрида для розв'язання проблем, пов'язаних з колізійною формулою прикріплення, що визначає особистий статут фізичної особи (*lex patriae* або *lex domicilii*). У цьому випадку виходять з місця постійного проживання особи, її роботи, місця перебування її майна, насамперед нерухомого, проживання її сім'ї тощо. Це, наприклад, дуже актуально в сучасній Європі, де існують «прозорі» міждержавні кордони, що, по суті, скасовані, спостерігається ординарна міграція населення в межах Європейського Союзу.

Ситуації подвійного громадянства або без громадянства аномальні й збиткові не тільки стосовно до відповідних осіб, але й тому, що вони можуть породжувати і дійсно породжують конфліктні ситуації і спори між державами. На рівні загального міжнародного права їх неможливо розв'язати, хоча в окремих випадках деякі заходи вживаються. Так, відповідно до норм міжнародного права про зовнішні зносини держав, кодифікованим нині в ряді універсальних конвенцій, діти дипломатичних агентів і інших відповідних їм осіб, які народилися на території держави їхнього перебування, не набувають громадянства в силу винятково законодавства цієї держави. Тому основний засіб зм'якшення або недопущення ситуації подвійного громадянства або безгромадянства полягає в укладанні договорів про громадянство між зацікавленими державами, що і має місце на практиці.

Висновки:

1. У деяких державах люди можуть отримати подвійне громадянство автоматично (зазвичай при народженні чи вступі до шлюбу) або після успішної натуралізації. Коли справа доходить до подвійного громадянства, то, як правило, думки у світі розділяються. Є країни, де закони дозволяють своїм громадянам отримувати громадянство іншої держави, не втрачаючи при цьому свого першого. В інших країнах, де не дозволяється мати інше громадянство, але якщо таке все ж стається, то це автоматично призводить до втрати першого громадянства.

2. Джерело подвійного громадянства криється у внутрішніх законах кожної країни.

3. Подвійне громадянство часто має певні негативні наслідки, пов'язані з наданням дипломатичного захисту, військовою та державною службою, сплатою податків тощо. Як правило, кожна з держав, громадянство якої одночасно має певна особа, не звільняє її від військового обов'язку та обов'язку сплачувати податки. Для розв'язання таких проблем може застосовуватися т. з. принцип «ефективного» громадянства, який створює переважний правовий зв'язок біпатрида з тією державою, де особа постійно проживає. Проте навіть застосування цього принципу не усуває усіх колізій, пов'язаних із множинним громадянством.

4. Найефективнішим способом розв'язання проблем правового статусу поліпатридів є прийняття державами відповідних двосторонніх та багатосторонніх міжнародних договорів.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Галла М.О.

Донецький державний університет управління

Дослідивши велику кількість електронних та друкованих матеріалів стосовно екологічної ситуації в Україні нами було вирішено звернути увагу на забруднення атмосферного повітря транспортними засобами, так як ситуація що склалася потребує негайного втручання задля збереження навколишнього середовища.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що з метою наближення до європейських стандартів, поліпшення стану навколишнього природного середовища, національна нормативно-правова база в екологічній сфері потребує подальшого вдосконалення в тому числі із законами, що торкаються розмитнення транспортних засобів з іноземними номерами, названих у народі «євробляхами».

Метою дослідження є здійснення на підставі аналізу екологічного становища, зокрема у м. Маріуполі, сучасної нормативно-правової регламентації відповідальності у сфері охорони навколишнього природного середовища та здійснити пошук шляхів вирішення окреслених проблемних питань.

Згідно зі ст. 16 Конституції України забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави» [1]. Україна — серед десяти країн, у яких забруднення повітря призводить до найбільшої кількості смертей.

Україна належить до аграрно-індустріальних країн і викиди промислових підприємств в атмосферу дуже забруднюють її. На разі ситуація в великих містах та промислових регіонах зі станом повітря приводить до хронічних та невиліковних хвороб у місцевого населення, особливо уразливими до цього є діти. Тому можна уявити на скільки збільшаться показники забруднення коли до міст України хлине потік відверто кажучи не дуже екологічних, старих авто. Поки європейські країни забороняють дизель та додатково оподатковують старі автомобілі, ми відкриваємо двері для мільйонів імпортованих звідти старих авто.

Чи є у цьому логіка? Як зробити автомобілі доступнішими для населення і запобігти екологічній катастрофі зокрема в Маріуполі? На ці питання ми спробуємо стисло відповісти.

Закони №8487 та №8488 про розмитнення авто на єврономерах та посилення контролю над їх переміщенням та використанням містять незначні привілеї для гібридних авто та електромобілів, але вони не роблять погоди для потенційного покупця, якому бензинове або дизельне авто все одно вийде дешевшим. Проекти не зберігають пільги з ПДВ та мит, а лише створюють бензинових та дизельних конкурентів.

При правильному підході ці ініціативи можна перетворити на "зелену" політику, яка зробить менш шкідливі для довкілля авто більш доступними для населення.

Що для цього потрібно?

По-перше — зберегти систему пільг при розмитненні електромобілів, щоб залишилася лише сплата за першу реєстрацію у розмірі 10% від вартості авто. Це дозволить ринкові зростати, а бізнесу — планувати будівництво відповідної інфраструктури. Це при тому, що держава не надає жодних пільг такому бізнесу.

По-друге — запровадити систему стимулювання купівлі електромобілів для тих, хто отримує "білу" зарплату та сплачує податки. Наприклад — повернути ПДФО або суму єдиного податку ФОП за останні 12 місяців, але не більше 150 тис грн.

Це допоможе особі з розміром зарплати 20 тис грн на місяць повернути 43 200 грн ПДФО і здешевить авто ще на 1 400 євро. Тобто машина вартістю 10 тис євро в ЄС коштуватиме в Україні 9 600 євро з реєстрацією.

По-третє — створити пільгову систему кредитування або лізингу електромобілів через "зелені" банки, змусивши виробників електромобілів нарешті офіційно їх продавати, оскільки це буде вигідніше. Нехай це будуть банки з європейським капіталом, а держава даватиме гарантії перед МФО за кредитні лінії.

Обидва законопроекти потрібно ухвалювати з урахуванням трьох норм.

Перша — ввезення авто стандартів "Євро-3" та "Євро-4" дозволити на невеликий період, до року, а потім заборонити "Євро-3" і "Євро-4" разом з "Євро-5" для дизелів. Це дозволить легалізувати "євробляхи" і стати на шлях заборони дизеля.

Друга — протягом двох-трьох років заборонити ввезення бензинових авто стандарту "Євро-5". Це стане кроком до заборони старих стандартів, переходу на стандарт "Євро-6", переорієнтування покупців на більш "зелені" рішення.

Третя — у довгостроковій перспективі, наприклад, з 2040 року, заборонити ввезення бензинових та дизельних авто. У результаті бізнес отримає зелене світло для розвитку ринку електротранспорту.

Отже, згідно вищезазначеного, можна стверджувати, що в Україні зберігається тяжка екологічна ситуація яку можуть погіршити не якісні авто з Європи. Основними забруднювачами атмосфери є тяжка промисловість та автотранспорт, але були та продовжують створюватися нові екологічні проекти, які здатні змінити ситуацію. На всеукраїнському рівні це розвиток велосипедної інфраструктури та створення заправних станцій для електромобілів, а на загальнодержавному законодавчому — вдосконалення законів та пільг на «зелені» авто. Найголовнішим є те, що населення регіонів та міст які постраждали від забруднення хоче змінити ситуацію, тому можна зробити прогноз, який буде свідчити, що екологічна ситуація почне покращуватися саме із розвитком еко-проектів. Крім того, потребує великої уваги подальше вдосконалення нормативно-правової бази у частині відповідальності за порушення в екологічній сфері, що пов'язані з використанням авто, які забруднюють атмосферу. Вважаємо за доцільне суттєво збільшити розміри санкцій за екологічні правопорушення як адміністративної, так і кримінальної відповідальності, що буде відігравати велику превентивну роль, продовжувати розвиток еко-проектів та встановити додаткові пільги для водіїв та/або майбутніх власників електромобілів.

Список літератури:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. (із наступними змінами). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 08.02.2018).
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X (із наступними змінами). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/80732-10> (дата звернення: 08.02.2018).
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 №2341-III. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 08.02.2018).
4. Екологія та сталий розвиток: Матеріали I Наук.-практ. конф. — Маріуполь: ДонДУУ, 2015. — 65 с.
5. Як мінімізувати екологічні ризики від «євроблях». Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2018/08/7/639385/>

ДО ОКРЕМИХ ПИТАНЬ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВВЕЗЕННЯ АВТОМОБІЛІВ ЗАКОРДОННОГО ВИРОБНИЦТВА НА МИТНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ

Голубенко Л.О., студентка 3 курсу факультету
права і соціального управління Донецького
державного університету управління
Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри
спеціально-правових дисциплін Григор'єва В.В.

Ввезення легкових автомобілів закордонного виробництва в нашу країну останні роки піддається великому обговорюванню. Бажаючих, які хочуть купити машину немісцевого виробництва по вигідній ціні, часто спокушаються цінами на спеціалізованих іноземних сайтах.

При перетині українського кордону іноземним автомобілем, призначеним для особистого користування на території країни, держава стягує встановлені платежі – мита на ввезення іноземних легкових автомобілів. Точно визначити суми мита заздалегідь – завдання непросте, оскільки для цього застосовуються різні системи розрахунку. Перш за все, має значення, хто ввозить машину на територію України: юридична особа або ж фізична. Наступним фактором є вік машини, а для нової – і її вартість, а також обсяг та тип її двигуна.

Більш детально розглянемо один з історично сформованих базових критеріїв для конструювання правових норм в даній галузі суспільних відносин – вік автомобіля. Розподіл автомобілів на нові і які були в експлуатації в митних цілях вперше в нашій країні стало застосовуватися з 1 січня 1991 року, тобто з моменту введення в дію Товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності ЄСРР, яка, у свою чергу, базувалася на Гармонізовану систему опису та кодування товарів і Комбінованої номенклатури Європейського економічного союзу.

Пізніше, коли виникає необхідність диференціювати розмір митних платежів залежно від віку автомобілів, що ввозяться, у митному законодавстві України з'являються перші визначення їх вікових категорій.

Тривалий час ввезені легкові автомобілі були поділені тільки на дві вікові категорії, а перехід з однієї категорії (нові легкові автомобілі) в іншу (автомобілі, що були в експлуатації) відбувався при досягненні автомобілем п'яти років. Потім категорія автомобілів, що були в експлуатації, була додатково розділена на дві під категорії: автомобілі, з п'яти до восьми років експлуатації, і понад восьми років [3].

При цьому різниця в сумах митних платежів, які підлягають сплати, на кожному з вікових рубежів тоді була досить значною, іноді більш ніж двократною. Тому часто було досить навіть мінімальної помилки при визначенні віку автомобіля, щоб ставки митних зборів зі що стимулює ввезення автомобілів на територію України перетворилися у практично його заборону.

На цьому тлі суперечливість правових норм, пов'язаних з визначенням віку автомобіля, неповнота і нечіткість їх формулювань є причиною утворення тієї правової прогалини, яка ось уже на протязі 27

років незалежності України негативно впливає не тільки на обсяги податкових надходжень до бюджету, а й на неналежне виконання правових приписів.

На сьогодні відповідні правові норми, що підлягають застосуванню при ввезенні автомобілів фізичними особами, обмежуються констатацією того, що всі автомашини в залежності від їх віку діляться на нові, що використовувалися п'ять років або менше; що використовувалися понад п'ять років та ін. [1].

Законом України «Про деякі питання ввезення на митну територію України та реєстрації транспортних засобів» встановлено, що пропуск на митну територію України з метою вільного обігу транспортних засобів, зокрема легкових автомобілів, допускається за умови, що на момент переміщення через митний кордон України пройшло не більше 8 років з дати їх виготовлення. Вказані норми суперечать положенням XI Генеральної Угоди з Тарифів і Торгівлі в рамках Світової організації торгівлі, згідно яким ніякі заборони чи обмеження, крім мита, податків, чи інших зборів, чи то у формі квот, імпорتنих або експортних ліцензій чи інших заходів не повинні застосовуватись будь-якою стороною щодо імпорту будь-якого товару, який походить з території будь-якої іншої сторони [4].

Пряма заборона на ввезення автомобілів, з дати виготовлення яких на момент переміщення через митний кордон України пройшло понад 8 років в законодавстві врегулює неузгодженість (колізію) у частині граничного віку легкових автомобілів, пропуск яких дозволено на митну територію України.

Також обсяг обов'язку щодо сплати митних платежів залежить не тільки від віку автомобіля, що змінюється з часом, але і від цілого ряду інших параметрів цього автомобіля, в часі що не змінюються. Разом з тим, в цілому цей обсяг, в тому числі і та його частина, яка залежить від віку автомобіля, безперервно змінюється в часі, формується в момент виникнення самої обов'язки по сплаті митних платежів. Тому момент закінчення відліку віку автомобіля для митної мети визначення розміру митних платежів повинен збігатися з моментом виникнення обов'язку по їх сплаті.

Згідно п. 1 ст. 289 Митного Кодексу України при ввезенні товарів на митну територію України обов'язок по сплаті митних зборів і податків виникає з моменту перетину митного кордону. З цієї норми випливає, що вік автомобіля як зведення, необхідне для митної мети сплати митних платежів, потрібно розраховувати на момент перетину митного кордону України [2].

В результаті економічні втрати, пов'язані з невірною класифікацією товарів через помилки при визначенні їх віку, а також правові негаразди, зумовлені неналежним виконанням норм в даній області митних відносин, мають значно більші масштаби, ніж це може здатися на перший погляд.

В свою чергу, нові законопроекти №8487 и №8488, що мають на меті відмінити екологічний стандарт Євро-5 та дозволити ввозити в Україну автомобілі будь-якого віку, можуть трактуватися як негативний фактор в плані впливу на екологію, тому що двигуни віком понад 5 років не відповідають сучасним екологічним вимогам, а їх масове ввезення в Україну призводить до зростання шкідливих речовин у довкіллі. Тому, відносно позитивний з економічної точки зору, факт пожвавлення авто ринку є приводом для занепокоєння щодо добробуту населення через погіршення екології, а отже й умов життя.

Можна зробити висновки, що використання віку ввезеного автомобіля в якості інструменту митно-тарифного регулювання має в нашій країні давню історію. Проте практично протягом усього цього часу, в тому числі й сьогодні, залишається ситуація, яка вимагає удосконалення правового регулювання ввезення автомобілів закордонного виробництва на митну територію України шляхом внесення відповідних змін до митного законодавства.

Література:

1. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL:http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T10_2755.html (дата звернення: 30.11.2018).
2. Митний Кодекс України від 13.02.2012 р. № 4495-VI. URL:http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T10_2755.html (дата звернення: 30.11.2018).
3. Про податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів: Закон України від 11.12.1991 р. (втратив чинність) URL:<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1963-12> (дата звернення: 01.12.2018).
4. Про деякі питання ввезення на митну територію України та реєстрації транспортних засобів: Закон України від 10.04.2005 р. (втратив чинність). URL:<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2739-15> (дата звернення: 30.11.2018).

ПОВНОВАЖЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Горобій М.К., студент кафедри державно-
правових дисциплін
Донецького державного університету
управління

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини є посадовою особою, статус якої визначається Конституцією України, Законом України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» та іншими законами.

Уповноважений здійснює свою діяльність незалежно від інших державних органів та посадових осіб. Діяльність Уповноваженого доповнює існуючі засоби захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина, не відміняє їх і не тягне перегляду компетенції державних органів, які забезпечують захист і поновлення порушених прав і свобод.

Повноваження Уповноваженого не можуть бути припинені чи обмежені у разі закінчення строку повноважень Верховної Ради України або її розпуску (саморозпуску), введення воєнного або надзвичайного стану в Україні чи в окремих її місцевостях.

Уповноважений має печатку із зображенням малого Державного Герба України та своїм найменуванням.

Місцезнаходженням Уповноваженого є столиця України - місто Київ.

Відповідно до статті 10 Закону України "Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини" для забезпечення діяльності Уповноваженого утворюється Секретаріат, який є юридичною особою, має свій рахунок у банку та печатку встановленого зразка.

Структура Секретаріату, розподіл обов'язків та інші питання щодо організації його роботи регулюються Положенням про Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

На працівників Секретаріату поширюється дія Закону України "Про державну службу".

При Уповноваженому з метою надання консультаційної підтримки, проведення наукових досліджень, а також вивчення пропозицій щодо поліпшення стану захисту прав і свобод людини і громадянина може створюватися консультативна рада (яка може діяти і на громадських засадах) із осіб, що мають досвід роботи в галузі захисту прав і свобод людини і громадянина.

Уповноважений має право:

1) невідкладного прийому Президентом України, Головою Верховної Ради України, Прем'єр-міністром України, головами Конституційного Суду України, Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів України, Генеральним прокурором, керівниками інших державних органів, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадовими та службовими особами;

2) бути присутнім на засіданнях Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Конституційного Суду України, Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів України, колегії прокуратури України та інших колегіальних органів;

3) звертатися до Конституційного Суду України з поданням:
про відповідність Конституції України законів України та інших правових актів, які стосуються прав і свобод людини і громадянина;
про офіційне тлумачення Конституції України;

3-1) вносити в установленому порядку пропозиції щодо вдосконалення законодавства України у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина;

4) безперешкодно відвідувати органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, бути присутнім на їх засіданнях;

5) на ознайомлення з документами, у тому числі тими, що містять інформацію з обмеженим доступом, та отримання їх копій в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності, органах прокуратури, включаючи справи, які знаходяться в судах.

Доступ до інформації з обмеженим доступом здійснюється в порядку, встановленому законом;

6) вимагати від посадових і службових осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності сприяння проведенню перевірок діяльності підконтрольних і підпорядкованих їм підприємств, установ, організацій, виділення спеціалістів для участі у проведенні перевірок, експертиз і надання відповідних висновків;

7) запрошувати посадових і службових осіб, громадян України, іноземців та осіб без громадянства для отримання від них усних або письмових пояснень щодо обставин, які перевіряються по справі;

8) відвідувати без попереднього повідомлення про час і мету відвідування такі місця:

місця, в яких особи примусово тримаються за судовим рішенням або рішенням адміністративного органу, в тому числі ізолятори тимчасового тримання, кімнати для затриманих та доставлених чергових частин органів Національної поліції, пункти тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, слідчі ізолятори, кримінально-виконавчі установи, приймальники-розподільники для дітей, загальноосвітні школи та професійні училища соціальної реабілітації, центри медико-соціальної реабілітації дітей, спеціальні виховні установи, військові частини, гауптвахти, дисциплінарні батальйони, спеціальні приймальники для тримання осіб, підданих адміністративному арешту, міські, районні управління та відділи, лінійні управління, відділи, відділення, пункти органів Національної поліції, спеціалізовані автомобілі (у тому числі спеціалізовані автомобілі з конвоєм), приміщення (кімнати) для тримання підсудних (засуджених) у судах, заклади примусового лікування;

психіатричні заклади;

пункти тимчасового розміщення біженців;

Наведений перелік не є вичерпним;

9) бути присутнім на засіданнях судів усіх інстанцій, у тому числі на закритих судових засіданнях, за умови згоди суб'єкта права, в інтересах якого судовий розгляд оголошено закритим;

10) з метою захисту прав і свобод людини і громадянина особисто або через свого представника в установленому законом порядку:

звертатися до суду про захист прав і свобод осіб, які через фізичний стан, недосягнення повноліття, похилий вік, недієздатність або обмежену

дієздатність неспроможні самостійно захистити свої права і свободи; брати участь у судовому розгляді справ, провадження в яких відкрито за його позовами (заявами, клопотаннями (поданнями));

вступати у справи, провадження в яких відкрито за позовами (заявами, клопотаннями (поданнями) інших осіб, на будь-якій стадії їх судового розгляду;

ініціювати незалежно від його участі у судовому провадженні перегляд судових рішень;

11) направляти у відповідні органи акти реагування Уповноваженого у разі виявлення порушень прав і свобод людини і громадянина для вжиття цими органами заходів;

12) перевіряти стан додержання встановлених прав і свобод людини і громадянина відповідними державними органами, в тому числі тими, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, здійснюють виконання судових рішень, вносити в установленому порядку пропозиції щодо поліпшення діяльності таких органів у цій сфері;

13) здійснювати контроль за забезпеченням рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

Уповноважений з прав людини, в межах своїх повноважень уклав міжнародні договори про співробітництво з відповідними інституціями у Турецькій Республіці, Республіці Молдова, Азербайджанській Республіці, Іспанії, Казахстану, Португалії, структурними підрозділами ООН та неурядовими організаціями.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що Уповноважений Верховної Ради з прав людини має достатньо повноважень для здійснення своєї діяльності і його роль є дуже важливою, особливо в умовах збройної агресії Російської Федерації, коли відбувається обмеження прав громадян України на тимчасово окупованих територіях. Зокрема, досить важливим є захист прав незаконно ув'язнених громадян України, в тому числі, військовополонених, задля чого Уповноважений взаємодіє з відповідними структурами у Російській Федерації і добивається якнайшвидшого звільнення бранців.

ОБОВ'ЯЗКОВІСТЬ, ЯК ВЛАСТИВІСТЬ ЗАКОННОЇ СИЛИ РІШЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ

Григор'єва В.В., к.ю.н., доцент, доцент
кафедри спеціально-правових дисциплін
ДонДУУ

Тетякін А.В., студент освітнього ступеню
«Магістр» спеціальності «Право» ДонДУУ

Повернення та посилення авторитету судової влади є головною метою судової реформи реалізація якої пов'язана із створення умов «для нормальної роботи судової влади, без зовнішнього тиску... збалансувати незалежність

судів дієвими механізмами відповідальності суддів перед суспільством... оновлення судової гілки влади, формування нового суддівського корпусу» [1]. Головним показником досягнення поставленої мети є забезпечення стабільності судових рішень. Судове рішення суду, зокрема адміністративного, що набрало законної сили, поєднує правову дію матеріально-правового і процесуального законодавства, втілює в собі кінцевий результат розгляду й вирішення адміністративних справ по суті. Саме завдяки законній силі судове рішення виражає стабільність і динамізм права, стає способом реального здійснення завдань адміністративного судочинства зі справедливого, неупередженого та своєчасного вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень (ст. 2 КАС України).

Рішення адміністративного суду по суті справи завершує судовий процес та підтверджує наявність або відсутність спірного правовідношення, внаслідок чого здобувають судовий захист прав і законних інтересів суб'єктів права. Крім здійснення функції із захисту прав та законних інтересів суб'єктів права рішення адміністративного суду реалізує підтримку правопорядку у сфері публічно-правових відносин, виконує виховну задачу, що було неможливо без наділення законною силою судового рішення. Таким чином, значення законної сили рішення адміністративного суду визначається і тією роллю, яку відіграє саме рішення у правовому регулюванні відношень, що пов'язані з діяльністю суб'єктів владних повноважень.

Під законною силою рішення суду розуміють такий стан рішення, як акту правосуддя, коли визначено «правову дію рішення в часі, просторі та за колом осіб і створює відповідні правові наслідки» [2] та коли воно стає максимально недоторканим у результаті прояву властивостей, що надають рішенню стабільності та незмінності.

Розглядаючи правові наслідки судового рішення, їх юридичну природу, співвідношення зі змістом рішення, М.А. Гурвич зазначає, що судове рішення як юридичний факт тягне певні наслідки, серед яких виділяє: «процесуально-правовые, т.е. последствия в области процессуально-правового положения лиц, на которых распространяется действие судебного решения; процессуально-правовые последствия связаны с любым судебным решением, вступившим в законную силу; материально-правовые, т.е. последствия в области гражданских правоотношений, в субъективных гражданских правах и обязанностях; эти последствия вызываются только судебными решениями, имеющими преобразовательный характер» [3, с.96-97].

Щодо важливості набуття рішенням суду законної сили міститься у правткіці Європейського суду з прав людини, так у рішенні по справі «Брумареску проти Румунії» зазначено, що «одним з основоположних аспектів верховенства права є принцип юридичної визначеності, згідно з яким у разі остаточного вирішення спору судами їхнє рішення, що набрало

законної сили, неможе ставитися під сумнів... 34. Принцип юридичної визначеності вимагає поваги до принципу *res judicata* (див.тамже, п.62), тобто поваги до остаточного рішення суду. Згідно з цим принципом жодна сторона не має права вимагати перегляду остаточного та обов'язкового до виконання рішення суду» [Brumarescu v. Romania) [GC], № 28342/95, п. 61, ECHR 1999-VII].

У процесуальній науці законна сила рішення суду характеризується такими властивостями, як обов'язковість або загальнообов'язковість, незаперечність, виключність, преюдиціальність, здійсненність, стійкість, остаточність, виконуваність та інші.

Так, у процесуальній науці має місце точка зору щодо властивостей законної сили рішення, прихильниками якої є Н.Б. Зейдер, І. Чан, П.В. Логинов, які вказували, що є тільки одна властивість, а усі інші є тільки елементами, складниками загальнообов'язковості. Так, П.В. Логинов вказував, що зміст загальнообов'язковості рішення має прояв у сумарних діях незаперечності, виключності, незмінності, преюдиціальності та здійсненності [4, с.91-95].

Є необхідним зазначити, що законодавець звернув увагу на значущість обов'язковості послідовно передбачивши як основні засади судочинства у ст. 129 Конституції України, відповідне твердження міститься у ст. 13 Закону України «Про статус суддів та судоустрій», а також включив цю властивість до загальних положень Кодексу адміністративного судочинства України, як один з принципів адміністративного процесу (Стаття 14. Обов'язковість судових рішень). За замісто цих норм «судові рішення, що набрали законної сили, є обов'язковими до виконання всіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами, фізичними і юридичними особами та їх об'єднаннями на всій території України»

На важливість дотримання цього принципу наголосив у своєму рішенні Конституційний Суд України вказавши, що виконання всіма суб'єктами правовідносин приписів, викладених у рішеннях суду, які набрали законної сили, утворює авторитет держави як правової [5].

Таким чином, можна узагальнити, що законна сила надає рішенням адміністративного суду стабільності, незмінності та неможливості змінити постановлене ним рішення з конкретної справи та реально сприяє підтриманню правопорядку у сфері публічно-правових відносин, має попереджувальне значення для суб'єктів владних повноважень.

Список використаних джерел

1. Президент України Петро Порошенко назвав три мети судової реформ. Аналітичний портал: Слово і діло. <https://www.slovoidilo.ua/2017/03/22/novyna/polityka/poroshenko-nazvav-try-mety-sudovoyi-reformy>
2. Труш М. Порядок набрання законної сили судовими рішеннями в адміністративній справі та особливості їх виконання. Підприємництво, господарство і право. 2016. № 11, С. 156-161

3. Гурвич М.А. Решение советского суда в исковом производстве. М.: ВЮЗИ, 1955. 128 с.
4. Логинов П.В. Решение государственного арбитража М.: Юрид. лит., 1964. 149 с.
5. Рішення Конституційного Суду України від 30.06.2009 № 16-рп/2009.
URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v016p710-09>

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОНТРАБАНДИ, ВЧИНЕНОЇ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ З ВИКОРИСТАННЯМ СЛУЖБОВОГО СТАНОВИЩА

Дудоров О.О., д-р юрид. наук, проф.,
завідувач науково-дослідної лабораторії з
проблем попередження, припинення та
розслідування злочинів територіальними
органами Національної поліції України
Луганського державного університету
внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

Традиційно суспільна небезпека контрабанди (ст. 201 Кримінального кодексу України, далі – КК) визначається заподіянням шкоди фінансовій системі держави, національній культурній спадщині українського народу, відносинам України з іншими державами, митній політиці тощо. Так, за результатами розслідування німецького видання «Süddeutsche Zeitung» встановлено, що внаслідок корупції на митницях Україна щорічно втрачає приблизно 4 млрд. євро [1]. Контрабанда сприяє процесу відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, розширенню «тіньового» сектору економіки, зростанню організованої злочинності, стимулює недобросовісну конкуренцію. Контрабанда зброї, боєприпасів, вибухових, отруйних, сильнодіючих та радіоактивних речовин створює небезпеку заподіяння шкоди громадській безпеці та здоров'ю населення.

Як відомо, однією з найбільш контраверсійних законодавчих новел у частині кримінальної відповідальності за розглядуваний злочин стала декриміналізація «товарної» контрабанди, здійснена на підставі Закону України від 15 листопада 2011 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності». Водночас згаданим Законом перелік кваліфікуючих ознак контрабанди було розширено за рахунок вказівки на вчинення цього злочину службовою особою з використанням службового становища. Саме такий варіант диференціації кримінальної відповідальності послідовно обстоювався у кандидатських дисертаціях О.О. Кравченко, О.М. Омельчука, О.В. Процюка та В.В. Сіленка, присвячених проблемам кримінально-правової характеристики контрабанди. Розглянемо вказаний кваліфікований різновид злочину, передбаченого ст. 201 КК, докладніше.

Із ст. 482 Митного кодексу України (далі – МК) випливає, що переміщення предметів поза митним контролем (один із способів контрабанди) означає їхнє переміщення: 1) поза місцем розташування органу доходів і зборів; 2) поза робочим часом, установленим для такого органу, і без виконання митних формальностей; 3) із незаконним звільненням від митного контролю внаслідок використання службового становища посадовою особою органу доходів і зборів. Висловлю припущення, що виокремлення такого різновиду переміщення предметів поза митним контролем стало реакцією законодавця на корумпованість органів, уповноважених здійснювати митний контроль.

Для наявності зазначеного способу контрабанди (а точніше його варіанту 3) не обов'язково, щоб відповідна службова особа переміщувала предмети контрабанди через митний кордон – достатньо встановити, що вона всупереч інтересам служби не виконала дії з проведення митного контролю, що забезпечило безперешкодне проходження певних предметів через митний кордон (наприклад, не здійснюється належний огляд завантаженого товарами транспортного засобу, який за супровідними документами вважається порожнім). У розглядуваній ситуації посадова особа органу доходів і зборів виконує частину об'єктивної сторони складу злочину «контрабанда» у вигляді незаконного звільнення безпосереднього виконавця від належного митного контролю при переміщенні ним предметів злочину через митний кордон. У зв'язку з цим поведінка такої службової особи виходить за межі фізичного пособництва (ч. 5 ст. 27 КК) і, на мою думку, повинна розцінюватись як співвиконавство контрабанди, що, своєю чергою, зобов'язує кваліфікувати вчинене за ч. 2 ст. 201 КК (за ознакою використання службовою особою свого службового становища).

Взагалі вчинення злочину службовою особою з використанням службового становища означає вчинення дій, які, перебуваючи у межах компетенції службової особи або виходячи за такі межі, безпосередньо пов'язані зі службовими повноваженнями особи або зумовлені фактичними можливостями займаної посади (використання службового авторитету, зв'язків з іншими службовими особами тощо). Видається, що таке усталене розуміння цього кримінально-правового поняття є прийнятним і для потреб кваліфікації контрабанди. Для інкримінування ч. 2 ст. 201 КК потрібно встановити, що службове становище використовувалось належним суб'єктом для незаконного переміщення ним відповідних предметів через митний кордон України, а не просто для сприяння такому переміщенню, вчинюваному іншими особами. Якщо ж мала місце друга ситуація, і при цьому був відсутній такий згаданий різновид переміщення поза митним контролем, як незаконне звільнення від митного контролю внаслідок використання службового становища посадовою особою органу доходів і зборів, то скоєне: по-перше, немає підстав розцінювати як контрабанду, вчинену службовою особою з використанням службового становища (бо у такому разі відсутнє виконання об'єктивної сторони складу цього злочину або хоча б співвиконавство); по-друге, слід кваліфікувати за ч. 5 ст. 27, ст.

201 КК як пособництво контрабанді (усунення перешкоди) і додатково – як відповідний злочин у сфері службової діяльності (зокрема, ст. 364 або ст. 365 КК). Наприклад, посадова особа органу доходів і зборів під час проведення митного контролю, діючи умисно, не звертає уваги на недостовірність наданих документів або приймає до митного оформлення підроблені документи. Взагалі зловживання посадовою особою органу доходів і зборів своїм службовим становищем може бути пов'язане з такими основними етапами митних процедур, як митний контроль, митне оформлення і справляння митних платежів.

Так, посадові особи Одеської митниці ДФС упродовж 2012–2014 рр., зловживаючи службовим становищем, за фальсифікованими документами незаконно оформлювали вантажі з нафтопродуктами в митному режимі «транзит», хоч насправді нафтопродукти зберігалися на сховищах у восьми областях України і протиправно реалізовувалися на внутрішньому ринку. Внаслідок такої злочинної діяльності до Державного бюджету України не надійшло понад 1,2 млрд. грн. обов'язкових платежів [2]. За іншими даними, підконтрольна С. Курченку компанія «ВЕТЕК» протягом 2012–2014 рр. завезла на територію України понад 5 млн. тонн нафтопродуктів на суму 36 млрд. грн. для їх переробки та подальшого «реекспорту» за кордон. Збитки держави внаслідок використання схеми під назвою «перерваний транзит» становили 7 млрд. грн. [3].

При цьому слід мати на увазі, що у зв'язку з теперішнім обмеженням предмета контрабанди як злочину подібні зловживання посадових осіб митниць далеко не завжди можуть розцінюватись як пособництво у злочині, передбаченому ст. 201 КК, однак у будь-якому разі вони слугують підставою для інкримінування норм розділу XVII Особливої частини КК.

Якщо умисел відповідного суб'єкта, спрямований на заниження розміру митних платежів, неналежне проведення митного контролю або інших митних процедур, встановити не вдалося, то вчинене може розцінюватись як службова недбалість (ст. 367 КК). Так, під час судового розгляду кримінального провадження за ч. 2 ст. 364 і ч. 2 ст. 366 КК прокурор змінив обвинувачення, пере kwalіфікувавши на ч. 2 ст. 367 КК дії головного державного інспектора митного поста «Чернігів-вантажний» Чернігівської митниці ДФС С. Останній оформив у режимі «митний склад» нафтопродукти вагою 1 860 500 кг на загальну суму 8 477 956,04 грн., що надійшли для переробки на митну територію України за угодою між підприємствами «Ksandro Enterprise Ltd» (Британські Віргінські острови) та ПАТ «Одеський нафтопереробний завод». У подальшому невстановленими особами нафтопродукти були вивезені зі складу в невідомому напрямі. З метою створення вигляду подальшого переміщення пального до Південної митниці ДФС С. здійснив митне оформлення вантажу за його відсутності. Зазначений вантаж до пункту митного призначення (Південної митниці ДФС) не прибув, митний режим товарів змінений не був; як наслідок, до бюджету не надійшло обов'язкових платежів на суму 2 422 697,96 грн. [4, с.

54–55]. Зрозуміло, що зазначеної перекваліфікації дій митника не сталося, якби в його діях вдалося встановити умисел.

Якщо контрабандист домовляється з посадовою особою органу доходів і зборів, іншою службовою особою про незаконне переміщення через митний кордон певних предметів, надаючи (обіцяючи, пропонуючи) неправомірну вигоду, то його дії слід кваліфікувати не лише за ст. 201, а й за ст. 369 КК. Дії службової особи у такому разі потребують додаткової кваліфікації за ст. 368 КК. Неправомірна вигода у зв'язку з проходженням митних процедур може одержуватись, зокрема, за приховування митного шахрайства та інших митних правопорушень, безперешкодне проходження (пришвидшення) митного контролю і митного оформлення товарів і транспортних засобів, пропуск через митний кордон України предметів контрабанди та інших заборонених до ввезення на митну територію України предметів.

У контексті відповідальності за ч. 2 ст. 201 КК йдеться, зокрема, про службових осіб, які за родом своєї службової діяльності перетинають митний кордон, уповноважені здійснювати контроль за переміщенням предметів через митний кордон або охороняти державний кордон, звільнені від певних форм митного контролю (наприклад, ч. 9 ст. 340 МК). Водночас слід враховувати, що формулювання, закріплене в аналізованій кримінально-правовій забороні, не дає підстав для обмежувального тлумачення ознак відповідного спеціального суб'єкта – віднесення до службових осіб, які вчиняють контрабанду з використанням службового становища, саме і лише тих, хто здійснює митний контроль (їхніх керівників) або не підлягає йому. Якщо контрабандою займається службова особа з використанням свого службового становища (наприклад, працівник органу доходів і зборів, військовослужбовець-прикордонник, капітан судна, начальник потягу, дипломатичний працівник, керівник транспортного підприємства, народний депутат України), то дії такої особи кваліфікуються лише за ч. 2 ст. 201 КК і не потребують додаткової кваліфікації за нормами КК про відповідальність за злочини у сфері службової діяльності.

Дії співробітників ДФС і ДПіС, які задля покращання показників своєї службової діяльності схиляють до вчинення контрабанди інших осіб з метою їх подальшого викриття, мають розцінюватись як підбурювання до розглядуваного злочину (ч. 4 ст. 27, ст. 201 КК), а за наявності підстав – додатково як злочин у сфері службової діяльності. Річ у тім, що ч. 4 ст. 27 КК (і це важливо в аспекті кримінально-правової оцінки, зокрема, провокаційної поведінки) нічого не говорить про спільність мотивів, які спонукали підбурювача і виконавця взяти участь у вчиненні злочину. Слід також мати на увазі, що співробітники правоохоронних органів, які при вчиненні провокації злочину використовують підбурювача, можуть розглядатись і як організатори спровокованого злочину, оскільки вони щонайменше керують підготовкою цього підбурювача, розробляють план вчинення злочину тощо. У цьому сенсі викликає інтерес такий приклад із судової практики.

За ч. 3 ст. 27, ч. 2 ст. 15, ч. 2 ст. 201 КК як організацію закінченого замаху на контрабанду культурних цінностей кваліфікував суд дії суб'єкта,

який, маючи на меті поліпшення показників у роботі свого знайомого – співробітника ДПкС, домовився з іншою особою про незаконне переміщення нею за грошову винагороду двох ікон через митний кордон України в пункті пропуску «Могилів-Подільський – Отач» [5]. На жаль, у вирокі суду відсутня інформація про кримінально-правове реагування на поведінку згаданого співробітника ДПкС.

Під час здійснення митних процедур можуть вчинятись службові підроблення, наприклад, шляхом безпідставного підтвердження особистим підписом посадової особи органу доходів і зборів та відбитком печатки цього органу недостовірних або неповних відомостей у митних деклараціях. Одним із документів, подання яких органу доходів і зборів за наявності підстав може означати приховування від митного контролю при вчиненні злочину, передбаченого ст. 201-1 КК (суміжний щодо контрабанди склад злочину), є сертифікат про походження лісоматеріалів і виготовлених з них пиломатеріалів. Якщо службова особа, яка вчинила службове підроблення, передала іншій особі завідомо неправдивий документ, усвідомлюючи, що той використовуватиметься для вчинення контрабанди, що згодом і мало місце, то дії такої службової особи мають кваліфікуватись не лише за ст. 366, а й за ч. 5 ст. 27, ст. 201 як пособництво контрабанді.

Таким чином, незважаючи на виправданість законодавчого виокремлення контрабанди, вчиненої службовою особою з використанням службового становища, відповідна кваліфікуюча ознака має доволі обмежену сферу застосування. Проте було б недоречно вести мову про прогалини у кримінально-правовому забезпеченні протидії службовим зловживанням співробітників ДФС і ДПкС, пов'язаним із проведенням митних процедур. Ці зловживання в тій частині, в якій вони не охоплюються ч. 2 ст. 201 КК, підлягають кваліфікації за допомогою норм розділу XVII Особливої частини КК і до того ж (за наявності підстав) можуть розцінюватись як співучасть у контрабанді.

Література

1. Украина теряет 4 миллиарда евро в год из-за коррупции на таможене. URL:
1. <https://www.dw.com/ru/украина-теряет-4-миллиарда-евро-в-год-из-за-коррупции-на-таможене/a-44962680>.
2. Одеських митників викрили на розкраданні нафти за «схемою Курченка». URL: Tyzhden.ua/News/18463.
3. Схемы против Независимости. 26 примеров системной коррупции в Украине. URL: http://project.liga.net/projects/corruption_schemes.
4. Олійник Д.О. Запобігання корупційним злочинам, що вчиняються при здійсненні митних процедур: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Х., 2018. 231 с.
5. Вирок Чернівецького районного суду Вінницької області від 29 червня 2017 р. Справа № 138/1752/14-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/67443668>.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ

Дудорова К.Б., канд. юрид. наук, доц.,
доцент кафедри правознавства
Бердянського державного педагогічного
університету

Спадковий договір вважається чи не найбільш дискусійним правочином в українській цивілістиці. Вагомий внесок у вирішення теоретичних і практичних проблем щодо його змісту та місця в системі цивільно-правових договорів зробили, зокрема, В.В. Васильченко, А.Б. Гриняк, Ю.О. Заїка, О.Є. Кухарев, С.В. Мазуренко, Р.А. Майданик, З.В. Ромовська, Є.О.Рябоконт, Я. Турлуковський, С. Я. Фурса, Є. І. Фурса, Є.О. Харитонов, В. Чуйкова. Зазначений правовий інститут належить до числа активно досліджуваних в Україні. Однак пропозиції, які протягом останніх п'ятнадцяти років висловлювалися фахівцями стосовно вдосконалення відповідного законодавства, так і не були запроваджені. Очевидно, що спадковий договір потребує подальшого осмислення та обговорення в середовищі науковців і практиків.

Згідно із статтею 1302 Цивільного кодексу України (далі – ЦК) за спадковим договором одна сторона (набувач) зобов'язується виконувати розпорядження другої сторони (відчужувача) і в разі його смерті набуває право власності на майно відчужувача.

Спадковий договір називають новелою вітчизняного цивільного права. Він не був врегульований ані законами Російської імперії, до складу якої входила переважна частина України, ані ЦК УСРР 1922 р., ані ЦК УРСР 1963 р. Водночас договори про спадкування укладалися на території західноукраїнських земель, що перебували у складі Австрійської монархії, внаслідок поширення на ці землі у 1811 році дії положень Книги загальних цивільних законів Австрії. Згідно з чинним на той час законодавством договір про спадкування, поряд із заповітом та законом, був підставою виникнення права на спадкування. Сучасне правове регулювання інституту спадкового договору в Україні суттєво відрізняється від його правової регламентації за часів перебування західноукраїнських земель у складі Австрійської монархії.

Договори про спадкування (на випадок смерті) закріплені у законодавстві багатьох країн Західної Європи. Німецьке цивільне уложення присвячує цьому договору окремий розділ і розглядає його видом спадкування. Змінити або скасувати такий договір можна лише за згодою сторін (спадкодавця і спадкоємця). Французьке цивільне право загалом негативно ставиться до спадкових договорів, оскільки вони обмежують волю спадкодавця і не дають можливості скасувати угоду в односторонньому порядку. Тому у Франції договори про спадкування допускаються як виняток, лише між подружжям.

Англійське приватне право прямо не регулює спадковий договір. Однак англійському звичаєвому праву відомий схожий на нього договір *donatio mortis causa*. Людина, яка страждає (чи вважає, що вона страждає) на смертельну хворобу, може подарувати рухоме майно, очікуючи смерть від цієї хвороби. Відповідно до умов договору обдарований набуває дарунок лише у випадку смерті дарувальника. Дарувальник має право у будь-який час скасувати такий договір [1].

Отже, у країнах, що мають усталені традиції диспозитивного приватно-правового регулювання, договори про спадкування застосовуються у повному або обмеженому обсязі. Однак ці договори кардинально відрізняються від спадкового договору, закріпленого у главі 90 вітчизняного ЦК.

Конструкція українського спадкового договору замислювалася його творцями в якості альтернативи договору довічного утримання. Як згадувала З.В. Ромовська, розробники проекту Цивільного кодексу України намагалися відшукати таку договірну модель, у якій момент переходу права власності пов'язувався б з моментом смерті відчужувача, а не з моментом укладення договору, як це мало і має місце стосовно договору довічного утримання. Такою новою моделлю видавався спадковий договір[2].

Результати аналізу нотаріальної практики засвідчують, що кількість укладених в Україні договорів довічного утримання з року в рік зростає. Натомість спадкові договори за час дії нового ЦК не стали поширеними, скоріше, навпаки, - їх укладення носить поодинокий характер, що можна пояснити, насамперед, недосконалістю відповідних норм цивільного законодавства.

Те, що було названо спадковим договором, відповідало давній українській звичаєвій традиції, яка трактувалася, за словами З.В. Ромовської, як особливий вид приймацтва. Ця традиція із назвою «годованці» існувала, зокрема, на Гуцульщині. «Люди, які мали землю і господарство, під старість просили когось прийти до них жити за успадкування землі, хати і всього майна. Укладали договір, і таким чином людина, яка не мала дітей або мала інші проблеми, доживала віку у своїй хаті. А коли помирала, то все, що їй належало, переходило до годованців [3].

Безумовно, після укладення угоди відчужувач за спадковим договором опиняється у більш комфортному психологічному стані, ніж відчужувач за договором довічного утримання (догляду). Предмет спадкового договору також є ширшим. За договором довічного утримання (догляду) набувач зобов'язується забезпечувати відчужувача утриманням та (або) доглядом довічно. За спадковим договором набувач зобов'язується виконувати розпорядження другої сторони (відчужувача) і може бути зобов'язаний вчинити певну дію майнового або немайнового характеру до відкриття спадщини або після її відкриття (доглядати не лише відчужувача, а й його домашніх тварин, обробляти земельну ділянку, сплачувати гроші за навчання онука відчужувача тощо).

Таким чином, спадковий договір вважаємо практично корисним, а включення цього інституту до ЦК – доцільним. Однак ми не можемо погодитися із назвою цього договору і розміщенням норм про зазначений договір у шостій книзі ЦК «Спадкове право».

Відповідно до статті 1217 ЦК спадкування здійснюється за заповітом або за законом. Інших видів спадкування законодавець не передбачає. Тому після смерті відчужувача набувач не стає його спадкоємцем. До набувача як до сторони договору переходить у власність лише майно відчужувача. До спадкоємця переходять і права, і обов'язки померлої особи. Те, що перехід майна від однієї особи до іншої пов'язаний зі смертю попереднього власника, не може слугувати достатнім аргументом для виправдовування назви договору як спадкового.

Спадковий договір за участю подружжя, дійсно, переплетений із відносинами спадкування. Згідно із частиною 2 статті 1306 ЦК спадковим договором може бути встановлено, що в разі смерті одного з подружжя спадщина переходить до другого, а в разі смерті другого з подружжя його майно переходить до набувача за договором. Але цієї особливості, на нашу думку, недостатньо для того, щоб залишати зазначений договір у шостій книзі ЦК, тому що цей договір породжує між набувачем і відчужувачем не спадкові, а зобов'язальні правовідносини.

Не вважаємо справедливим і розумним покладання на набувача, який виконував розпорядження відчужувача, обов'язків останнього. Навряд чи віднесення спадкового договору до видів спадкування зробило б цей договір привабливим для потенційних його учасників.

У зв'язку з тим, що багатьма юристами назва договору сприймалася буквально, Пленум Верховного Суду України був змушений надати відповідне роз'яснення. У п. 28 постанови № 7 від 30.05.2008 р. «Про судову практику у справах про спадкування» було зазначено: «Перехід майна від відчужувача до набувача на підставі спадкового договору не є окремим видом спадкування, а тому на відносини сторін не поширюються відповідні правила про спадкування, в тому числі право на обов'язкову частку... Набувач за спадковим договором не відповідає за зобов'язаннями відчужувача» [4].

Оскільки назва спадкового договору не узгоджується із нормами спадкового права і створює проблеми у правозастосовній діяльності, її доцільно змінити. Пропонуємо для відносин, які врегульовані главою 90 ЦК таку назву – «Договір щодо розпорядження майном на випадок смерті». У зв'язку з тим, що за чинним законодавством цей договір не є видом спадкування, норми, присвячені зазначеному договору доцільно розмістити не у шостій книзі чинного ЦК «Спадкове право», а у його п'ятій книзі – «Зобов'язальне право» після глави 57 «Довічне утримання (догляд).

Література

1. Аномалії в цивільному праві України: Навч.-практ. Посібник//Відп. ред. Р.А. Майданик. К.:Юстиніан,2007. С.355-356.

2. Ромовська З.В. Українське цивільне право. Спадкове право: підручник. 2-ге вид., допов. К.: ВД «Дакор», 2013. С.277-279.

3. В. Худицький. Гірка старість. Годованці чи пансіонати? *Дзеркало тижня*. 2015. 11 лип. (№ 25). С.13).

4. Про судову практику у справах про спадкування. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 р. № 7. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>

ПРАВО НА ПОВАГУ ДО ГІДНОСТІ ЛЮДИНИ ЯК ЗАСІБ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР

Ісаєва А.В.,
студентка 1 курсу спеціальності
«Право» Донецького державного
університету управління

Проблема такого складного терміну, як людська гідність, споконвіків привертала велику увагу людства. Актуальність проблеми розгляду гідності особистості як етико-правової та основи життя людини, функціонування держави та суспільства є очевидною. Сьогодні ж вона досить актуальна через кардинальні зміни сучасного соціуму, зокрема українського. За яскравими прикладами не потрібно далеко йти: навіть останню революцію назвали «Революцією гідності».

Етичне значення цього поняття здавна відоме людству і використовується як керівна настанова поведінки людини. Ми зустрічаємо його вже у Конфуція, Демокрита, Протагора, Аристотеля, а пізніше – у Ф. Аквінського, І. Канта, Г. В. Ф. Гегеля та багатьох інших філософів, богословів, митців, вчених. Так, ще, до чого Епіктет додавав: «Справжня власність людини – людська гідність». В висловлюваннях стародавніх мислителів гідність постає як сутнісні прояви людини, її цінності, з якими, як з вищими критеріями, порівнюються інші її переваги й недоліки. Отже, право на людську гідність може обґрунтовуватись різними науковими концепціями, але, як переконує світовий досвід, провідна роль серед них належить природно-правовій доктрині, яка веде свій початок від філософів-теологів і просвітителів XIII–XVIII ст. Саме завдяки цій доктрині людська гідність набула значення соціальної цінності найвищого ґатунку, а тому природне право на людську гідність цілком закономірно претендує на особливу роль у системі прав і свобод людини і громадянина.

Слід зауважити, що вагомий внесок у визначення гідності людини як юридичної категорії зробили такі вітчизняні вчені як М. Бажанов, В. Сташис, А. Зелінський, М. Коржанський, В. Осадчий, О. Храмцов, В. Бортник, Н. Марущак, А. Анісімов та інші.

Конституційне (позитивне) право гідності особи закріплює повагу до її гідності, а також заборону катування, жорстокого, нелюдського або такого,

що принижує гідність особи, поводження чи покарання, заборону медичних, наукових чи інших дослідів над людиною без її вільної згоди [1, 84-85].

Україна, будучи членом ООН та інших міжнародних організацій, чітко виконує зобов'язання за міжнародними договорами, у тому числі й тими, що стосуються прав і свобод людини та громадянина. Підтвердженням тому є той факт, що в Конституції України знайшли своє закріплення всі основні положення міжнародно-правових актів у сфері прав людини, перш за все, Загальної декларації прав людини. Вже у преамбулі Конституції України закріплено принцип «забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя». В Україні гідність постає як етико-правова категорія, адже цілих п'ять статей Конституції України, містять посилення на ці феномени як на засадничі положення:

- у статті 3 стверджується, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека, визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [2, 47];

- стаття 21 наголошує, що «усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах» [2, 6];

- стаття 28 проголошує про те, що «кожен має право на повагу до його гідності. Зазначене право не може бути обмежене навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану. Тобто, це пряма заборона на вчинення зазначених вище дій. Наведена конституційна норма є відображенням положень міжнародного права, а саме ст. 5 Загальної декларації прав людини, статей 7 і 10 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, ст. 3 Європейської конвенції з прав людини. Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню» [2, 7];

- стаття 68 попереджає: «Кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей» [2, 15];

- у статті 105 підкреслюється, що «за посягання на честь і гідність Президента України винні особи притягаються до відповідальності на підставі закону» [2, 28].

Важливою є норма ч. 2 ст. 64 Конституції України, згідно якій, право людини на повагу до її гідності, не може бути обмежене за жодних винятків та умов. Слід додати до цього, що зазначені та пов'язані з ними статті визначають гуманістичний дух усієї Конституції України.

Нормативне закріплення права людини на повагу до її гідності в Основному законі держави, вважають науковці П.М. Рабінович та М.І. Хавронюк, свідчить про гуманістичну тенденцію розвитку інституту прав людини та зростання його самоцінності [3, 9].

Гідність – це багатоаспектна цінність людини, яка глибоко проникла у зміст права, є постійно змінюваним суспільним явищем та виступає онтологічною основою прав і свобод людини [4, 37.] і саме тому фахівці досліджують право людини на повагу до її гідності в багатьох аспектах: духовному, історичному, філософському, правовому та емпіричному [5, 58.].

Гідність дає змогу людині оцінювати ситуацію, обирати способи досягнення мети, враховувати можливі наслідки своєї поведінки на основі розмежування реальних суспільних відносин.

Людська гідність, як багатоаспектна цінність людини, глибоко проникла у зміст права. Ознаки і якості, що характеризують та визначають людську гідність, складають онтологічну основу прав і свобод людини, її правового статусу. Своєю чергою, людська гідність через систему соціальних зв'язків є вихідною у взаємовідносинах між людьми і знаходить своє безпосереднє відображення у гідності кожної людини [6, 656]. Саме тому феномен людської гідності неможливо розглядати окремо від права, оскільки він прямо впливає на поведінку кожної конкретної людини та суспільства загалом. Таким чином, категорія гідності людини розглядається нерозривно з цінністю людини, котра і є тією загальною властивістю, що дає можливість об'єднати всі існуючі точки зору з даного питання.

Гідність— одне з нематеріальних благ, що належать людині від народження. Людина, що володіє позитивними моральними якостями, стає цінністю як в очах інших людей так і в своїх власних. На цих оцінках ґрунтується самосвідомість людини і визначається його ідентичність. Значимість людини піднімається або зменшується залежно від того, наскільки моральні цінності стали для нього правилами, увійшли в його внутрішній світ.

Досліджуючи зміст принципу поваги людської гідності, можна зазначити, що право на повагу до людської гідності — це законодавчо встановлена і гарантована державою сукупність норм, які надають кожній людині впевненість у своїй суспільній цінності, можливість усвідомлювати себе як особистість, поважати власні моральні принципи й етичні норми, наполягати на повазі до себе інших людей, державних органів та їх посадових і службових осіб, а також вимагати, щоби будь-які сумніви щодо їх моральних якостей і етичних принципів були належним чином обґрунтовані [3, с. 152].

Отже, виходячи з вище зазначеного, можна сказати, що гідність — це певний обсяг поваги до людини, на яку вона має право з народження, зберігає протягом всього життя і навіть після смерті.

Феномен гідності людини пов'язується в основному з цінністю людини та оцінкою її значення і місця в суспільстві та державі. Сприйняття себе та оточенням на основі певного еталону перетворюється на оціночні судження морального чи правового характеру, що створює підстави для зворотного позитивного або негативного зворотного зв'язку на поведінку людини. Ці вимоги стають особистими нормами дій лише у випадку, коли вони спираються на внутрішні переконання людини в їх корисності не тільки для неї самої, але й, передусім, для інших людей.

У будь-якому випадку, держава зобов'язана забезпечити належний захист гідності кожної людини. Невипадково значна кількість конституцій зарубіжних країн закріплюють принцип гідності людини у зв'язку з народним суверенітетом та основними обов'язками держави. (ФРН, Греція

Португалія). Саме тому особливості реалізації та захисту права людини на повагу до її гідності є перспективним напрямком подальших досліджень у даній сфері.

Література:

1. Шляхтун П. П. Конституційне право: Словник термінів. К.: Либідь, 2005. 568 с.
2. Конституція України URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення 08.12.2018).
3. Рабінович П.М., Хавронюк М.І. Права людини і громадянина: навч. посіб.К.: Атіка, 2004.464 с.
4. Гришук О. Людська гідність у правових актах ООН. Вісник Львівського університету. Серія юридична.2004. Вип. 39.С. 37-41.
5. Вдовіченко С., Кампо В. Право на людську гідність: українська теорія і практика у контексті європейського досвіду. Вісник Конституційного Суду України.2012, № 4. С. 55–68.
6. McCrudden Christopher. Human Dignity and Judicial Interpretation of Human Rights. The European Journal of International Law. 2008, № 19. P. 655–724.

ГАРМОНІЗАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В КОНТЕКСТІ ВИМОГ СОЦІАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЇ

Кальянов А.В., д.м.н., професор кафедри
соціології управління Донецького
державного університету управління

Важливим напрямом загальної екології є соціальна екологія, предметом якої є закономірність взаємодії соціуму та природи. Її можна розглядати як комплексний міждисциплінарний напрям, що включає знання природничих, технічних, суспільних наук. Частиною соціальної екології є правова екологія, яка займається дослідженням юридичних аспектів взаємодії соціуму та природи, правових проблем сучасної екології. Слід зазначити, що правове регулювання відіграє особливу роль в реалізації екологічної функції держави, закріплює певний режим, визначає принципи і порядок раціонального використання природних ресурсів та охорони навколишнього середовища, екологічні вимоги, які є обов'язковими для всіх суб'єктів господарської діяльності. Відтак, екологічне право уявляє собою найбільш важливу частину, ядро правової екології і може розглядатися одночасно як галузь права, правова наука та навчальна дисципліна.

В сучасний період в сфері екологічного права діють понад 200 регуляторних юридичних актів. Намір України щодо вступу до Європейського Союзу вимагає гармонізації чинного законодавства у різних сферах суспільства, права, екології, державотворення, приведення його у відповідність з регуляторними актами передових зарубіжних країн.

Проте система діючих правових норм, що регулює відносини в області соціальної екології, і забезпечення екологічної безпеки населення України не є цілісною і збалансованою. Аналіз показує, що деякі підзаконні акти, в яких містяться спеціальні екологічні вимоги, мають у більшості характер рекомендацій.

Для підвищення ефективності та реалізації цілей і основних завдань соціальної екології дуже важливим є удосконалення чинної нормативно-правової бази охорони природного середовища, яке повинно бути спрямовано на поліпшення екологічного законодавства відповідно до сучасних умов реформування національної економіки, його гармонізації з європейським та світовим, а також виконання основних положень Конституції України, Конвенцій і рекомендацій.

Гармонізація екологічного законодавства – це важливий напрям становлення правової, демократичної держави та громадянського суспільства, яка має на меті забезпечення прав громадян на безпечне навколишнє середовище, задоволення екологічних потреб населення та держави на рівні міжнародних екологічних стандартів та нормативів.

Покращення правових засад у сфері екології повинно передбачати наступне:

- розробку та прийняття єдиного і кодифікованого акту у вигляді Екологічного кодексу України. Деякі дослідники стверджують також про необхідність прийняття Кодексу законів про довкілля, який має завершити кодифікаційний процес у сфері регулювання екологічних суспільних відносин;
- розробку коментарів до чинних нормативно-правових актів в галузі екології;
- формування регіональних органів екологічного контролю;
- розширення повноважень місцевих органів управління щодо охорони навколишнього середовища та забезпечення екологічної безпеки;
- закріплення екологічних вимог Конституції в інших законодавчих актах України;
- гармонізацію українського з міжнародним екологічним законодавством;
- посилення та ефективну реалізацію правової, адміністративної, та кримінальної відповідальності за шкоду навколишньому середовищу;
- підготовку і збільшення різноманітних санкцій, інших заходів та покарань при порушенні природоохоронних вимог або створенні загрози щодоздоров'я людей і навколишнього середовища;
- ефективна взаємодія органів прокуратури та Міністерства екології та природних ресурсів для посилення контролю та нагляду за дотриманням екологічного законодавства з метою захисту прав людини в сфері екології;
- внесення доповнень щодо екологічних положень у Кодекси інших галузей права;

- підготовка та забезпечення виконання екологічних стандартів та норм шляхом формування відповідних механізмів;
- використання «басейнового» принципу контролю за станом водних ресурсів з урахуванням географічних особливостей;
- здійснення громадськими організаціями контролю та взаємодії з органами влади щодо удосконалення екологічної політики;
- формування екологічної культури різних категорій населення;
- врахування громадської думки в процесі прийняття екологічно важливих рішень;
- виховання та мотивація молоді для підвищення цінностей екологічної науки і культури.

В сучасний період необхідні зміни у закони, що регламентують здійснення підприємницької та науково-технічної діяльності, містобудування, виробництва й розвитку транспорту. Зокрема, перш за все, це зміни до законодавчих актів природоресурсного законодавства – Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про природно-заповідний фонд», «Про тваринний світ», «Про рослинний світ», «Про Червону книгу», «Про охорону атмосферного повітря», а також Лісового, Водного, Земельного кодексів України, Кодексу «Про надра».

Слід також додати, що підвищення результативності заходів в сфері правової екології повинно передбачати розробку багаточисельних підзаконних і нормативних актів в області соціальної екології, удосконалення механізму залучення різних суб'єктів господарської діяльності до юридичної відповідальності за екологічні правопорушення. Потребує вдосконалення екологічне страхування при здійсненні діяльності, що пов'язана з використанням недр, покращення законодавства в сфері охорони об'єктів тваринного світу при здійсненні виробничої діяльності.

В сучасний період необхідно формування еколого-природничого законодавства, що відповідає європейським вимогам, створення сприятливих умов для ефективної охорони цілісних природних комплексів.

ЗАКОНОДАВСТВО ЄС ПРО ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ: АКТУАЛЬНИЙ ДОСВІД

Каменський Д.В., к.ю.н., доц.,
завідувач кафедри правознавства
Бердянського державного педагогічного
університету

Угодою про асоціацію України з Європейським Союзом (ЄС) в частині реформування фондового ринку передбачено, що наша країна забезпечить поступове приведення у відповідність з нормами ЄС своїх чинних законів і

майбутнього законодавства у цій сфері. Одним із актів, які безпосередньо стосуються кримінального та адміністративного права у питаннях зловживання ринком, є Директива ЄС № 2014/57/ЄС від 16 квітня 2014 р. «Про кримінальні санкції за зловживання ринком» (далі – Директива 2014/57) і Регламент Європейського Парламенту та Ради №596/2014 від 16 квітня 2014 р. «Про зловживання ринком».

Ст. 2 Директиви 2014/57 містить спеціальний понятійний апарат і є нормою бланкетного змісту (якщо використовувати вітчизняну кримінально-правову термінологію), оскільки для з'ясування значення того чи іншого поняття вона відсилає до інших офіційних документів ЄС. Зокрема, для визначення змісту базового поняття «фінансовий інструмент» ст. 2 зазначеної Директиви пропонує звертатись до положень Директиви 2014/65. У ній (Додаток С) наведено перелік видів фінансових інструментів, серед яких, зокрема: оборотні цінні папери; інструменти грошового ринку; паї організацій колективного інвестування; опціони, ф'ючерси, свопи, угоди за форвардними процентними ставками та будь-які інші контракти на деривативи, що пов'язані з цінними паперами, валютою, ставками процента або доходністю, квотами на викиди або іншими деривативними інструментами, фінансовими показниками або фінансовими заходами, за якими здійснюються фізичні та готівкові розрахунки. Як бачимо, відповідно до європейського законодавства перелік фінансових інструментів (наразі поданий лише частково), які безпосередньо можуть використовуватись за результатами укладання інсайдерських угод, є об'ємним та різноманітним.

Для порівняння: відповідно до п. 20 ст. 1 Закону України № 3480-IV від 23 лютого 2006 р. «Про цінні папери та фондовий ринок» фінансові інструменти – це цінні папери, строкові контракти (ф'ючерси), відсоткові строкові контракти (форварди), строкові контракти на обмін (на певну дату в майбутньому) у разі залежності ціни від відсоткової ставки, валютного курсу або фондового індексу (відсоткові, курсові чи індексні свопи), опціони, що дають право на купівлю або продаж будь-якого із зазначених фінансових інструментів, у т.ч. тих, що передбачають грошову форму оплати (курсіві та відсоткові опціони). Показово, що чимало видів фінансових інструментів за українським та європейським законодавством збігаються.

Слід додати, що в Україні фінансові інструменти поділяють на: валютні (обмін однієї грошової одиниці на іншу); відсоткові (активи, які приносять прибуток за твердими, плаваючими чи змінними ставками); ціннові (акції, дорогоцінні метали, сировина, товари) інструменти. А відповідно до Стандарту бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти» ці інструменти поділяють на фінансові активи, фінансові зобов'язання, інструменти власного капіталу та похідні фінансових інструментів.

У значній за обсягом преамбулі до Директиви 2014/65, що налічує 170 пунктів, є низка положень декларативного характеру, які певним чином віддзеркалюють кримінально-правову складову в порядку регулювання ринків фінансових інструментів ЄС. Серед них слід виокремити такі.

1. Останнім часом кількість інвесторів, які почали вести активну діяльність на фінансових ринках, зросла, і їм пропонується ще складніший широкомасштабний набір послуг та інструментів. Ураховуючи такий розвиток подій, правова база ЄС повинна охоплювати весь спектр видів діяльності, орієнтованих на інвесторів. З цією метою необхідно передбачити певну ступінь гармонізації, необхідної для забезпечення інвесторам високого рівня захисту й надання інвестиційним фірмам можливості надавати послуги на всій території Союзу, який є внутрішнім ринком, на основі нагляду з боку держави походження (п. 3).

2. Фінансова криза виявила слабкі сторони у функціонуванні та прозорості фінансових ринків. Еволюція фінансових ринків виявила потребу у зміцненні основи для регулювання ринків фінансових інструментів, зокрема там, де торгівля на таких ринках здійснюється на позабіржовій основі, з метою підвищення прозорості, посилення захисту інвесторів, зміцнення довіри, охоплення нерегульованих сфер і забезпечення надання наглядовим органам достатніх повноважень для виконання ними поставлених задач (п. 4).

3. Із метою виявлення можливих порушень компетентні органи повинні мати необхідні повноваження на розслідування і запровадити ефективні та надійні механізми заохочення повідомлення про можливі або фактичні порушення, включаючи захист працівників, які повідомили про порушення у власній установі. Ці механізми не повинні шкодити застосуванню належних гарантій для обвинувачених осіб. Необхідно запровадити відповідні процедури для забезпечення належного захисту звинуваченої особи, особливо щодо права на захист персональних даних цієї особи, та процедури забезпечення права обвинуваченої особи на захист у суді й права бути заслуханою до прийняття рішення стосовно неї, так само як і права вимагати ефективний засіб правового захисту у суді проти рішення стосовно неї (п. 147).

4. Ця Директива повинна стосуватися санкцій та заходів із метою охоплення всіх кроків, здійснюваних після порушення, які спрямовані на попередження подальших порушень, незалежно від їхньої кваліфікації як санкції чи заходу за національним законодавством (п. 148).

5. Ця Директива не повинна заважати дії положень законодавства держав-членів, які стосуються кримінальних санкцій (п. 149).

6. Навіть хоча ніщо не заважає державам-членам установлювати правила накладання адміністративних і кримінальних санкцій за одні й ті самі порушення, від держав-членів не слід вимагати встановлення правил накладання адміністративних санкцій за порушення цієї директиви або Регламенту (EU) № 600/2014, які підпадають під дію національного кримінального законодавства. Відповідно до національного законодавства держави-члени не зобов'язані накладати і адміністративні, й кримінальні санкції за одне й те саме правопорушення, але вони повинні мати можливість робити це, якщо це дозволяє їхнє національне законодавство. Проте, встановлення кримінальних санкцій замість адміністративних за порушення

цієї директиви або Регламенту (EU) № 600/2014 не повинно зменшувати або в інший спосіб впливати на здатність компетентних органів співпрацювати з компетентними органами інших держав-членів, отримувати доступ до інформації та обмінюватися інформацією у своєчасний спосіб у цілях цієї Директиви та Регламенту (EU) № 600/2014, у тому числі після передачі відповідних порушень до компетентних судових органів на предмет кримінального переслідування (п. 150).

У ст. 7 Директиви 2014/57, присвяченої питанням кримінальної відповідальності фізичних осіб, зазначено, що держави-члени ЄС повинні вжити необхідних заходів для забезпечення того, щоб злочини, передбачені в статтях 3–6, карались ефективними, пропорційними та стримувальними кримінальними покараннями. Зокрема, держави-члени повинні вжити необхідних заходів до того, щоб злочини, передбачені в статтях 3 (укладання або схиляння до укладання інсайдерської угоди) і 5 (маніпулювання на ринку) карались максимальним позбавленням волі на строк не менше чотирьох років. Також держави-члени повинні вжити необхідних заходів для забезпечення того, щоб злочин, згаданий у статті 4 (незаконне розголошення інсайдерської інформації), карався максимальним позбавленням волі на строк не менше двох років. Для фахівця стає дещо незрозумілим, якими міркуваннями керувались автори Директиви, коли обмежували максимальний розмір покарання саме цим строком. Чому саме такий вид і розмір покарання було обрано як стандартний?

Питанням кримінальної відповідальності юридичних осіб за зловживання на фондовому ринку присвячена ст. 8 Директиви 2014/57. У ній на держав-членів покладається обов'язок вжити необхідні заходи для забезпечення того, щоб юридичні особи могли бути притягнуті до відповідальності за злочини, передбачені у статтях з 3 до 6, вчинені в їх інтересах будь-якою особою, яка діє індивідуально або в складі органу юридичної особи, та обіймає керівні посади в юридичній особі. При цьому відповідальність юридичних осіб відповідно до пунктів 1 і 2 не виключає кримінального провадження щодо фізичних осіб, які залучені, як виконавці, підбурювачі або інші співучасники у вчиненні злочинів, зазначених у статтях з 3 по 6 Директиви (ч. 3 ст. 8).

Ст. 9 Директиви 2014/57 «Санкції для юридичних осіб» покладає на держав-членів обов'язок вжити необхідні заходи для забезпечення того, щоб юридична особа, визнана відповідальною на підставі ст. 8 підлягала ефективним, пропорційним та стримувальним санкціям, які повинні включати кримінальні або не кримінальні штрафи і можуть включати інші санкції, такі як: 1) позбавлення права на отримання державних пільг і допомоги; 2) тимчасове або постійне позбавлення права займатися комерційною діяльністю; 3) судовий нагляд; 4) судова ліквідація; 5) тимчасове або постійне закриття установ, які були використані для скоєння злочину.

Ще одним загальноєвропейським документом, покликаним регулювати принаймні певний рівень правопорядку (своєрідний *status quo*) та

відповідальність учасників фондового ринку, є Директива 97/9/ЄС Європейського парламенту та Ради від 3 березня 1997 року «Про схеми компенсації інвесторам» (далі – Директива 97/9/ЄС). Зокрема, у преамбулі до цього важливого регуляторно-компенсаторного за своїм змістом нормативного акту, яка налічує 25 пунктів, зазначено, поміж іншого, про те, що захист інвесторів і підтримання довіри до фінансової системи є важливим аспектом формування і належного функціонування внутрішнього ринку у цій сфері – отже, важливо, щоб усі держави-члени ЄС запровадили схеми компенсацій для інвесторів, які б гарантували узгоджений (гармонізований) мінімальний рівень захисту, принаймні, для невеликого інвестора, у випадку, коли інвестиційна компанія буде неспроможною виконати свої зобов'язання перед клієнтами. Водночас у документі визнається, що жодна система нагляду не може забезпечити повного юридичного захисту, особливо у випадках шахрайства. Як бачимо, небезпека шахрайської поведінки на фондовому ринку постійно адресується в спеціальних документах ЄС – усвідомлення цієї небезпеки враховано навіть у змісті європейських нормативних актів щодо цінних паперів та фондового ринку, які не містять норм кримінально-правового спрямування, а є суто регуляторними, адміністративно-уповноважуваними за змістом.

Принагідно зазначимо, що Директива 97/9/ЄС передбачає, що усі держави-члени повинні мати схеми компенсації для інвесторів, які б гарантували узгоджений мінімальний рівень захисту, принаймні для певних інвесторів, у випадку, коли інвестиційна компанія буде неспроможною виконати свої зобов'язання перед клієнтами. Показово, що єдиного загальноприйнятого управлінського підходу до організації компенсаційних схем не існує. Кожна держава ЄС самостійно приймає рішення про їх форму власності, структуру управління, відносини з регулюючим органом. Відповідно до ч. 1 ст. 2 Директиви 97/9/ЄС кожна держава-учасниця має забезпечити, щоб на її території були впроваджені і офіційно визнані одна або більше схем компенсації для інвесторів. За невеликим винятком обставин, жодна інвестиційна компанія не може здійснювати інвестиційну діяльність у державі-учасниці ЄС, поки не буде включена в одну з таких схем.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У СЕРЕДОВИЩІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Кікоть Р. В. студент магістратури кафедри
державно-правових дисциплін, ДонДУУ

Актуальність. На сьогоднішній день в Україні корупція набула ознаки системного явища, яке поширює свій негативний вплив всі сфери суспільного життя та є засобом для досягнення певних цілей. Реформування системи запобігання і протидії корупції є одним із важливих аспектів сучасної державно-правової політики в Україні, згідно з дослідженням

Transparency International “Індекс сприйняття корупції” Україна посіла 130 місце зі 180 країн [1].

Загалом корупція є не традиційним злочином, а насамперед соціальним, політичним та економічним феноменом, який виявляє себе в конкретних злочинних акціях, за які в національних законодавствах і міжнародному праві передбачена кримінальна відповідальність. У стандартних випадках наявні чотири складники корупції: державний службовець або політичний діяч, який, діючи заради власного зиску, порушує чинне законодавство й норми державної установи, завдає шкоди інтересам громадськості та суспільної моралі або догоджає третій стороні (її форми можуть мати різні ознаки), яка винагороджує державного чи політичного діяча матеріальними благами чи іншими послугами за доступ до фінансово-матеріальних ресурсів і важелів влади [2, с. 349–350].

Базисно корупція визначається як протиправна діяльність, яка полягає у використанні службовими особами їх прав і посадових можливостей для особистого збагачення. Корупційні відносини виникають між індивідом та державним службовцем тоді, коли перший пропонує винагороду за розподіл обмеженого державного ресурсу на свою користь, а останній використовує свої повноваження для забезпечення потреб індивіда і отримання за це винагороди [3, с. 58].

Одним із основних центрів публічної влади, яка максимально наближена до людини є органи місцевого самоврядування. Органи місцевого самоврядування розв’язують значну частину місцевих справ, діючи в межах закону, під свою відповідальність та в інтересах населення.

Керуючись положеннями ст. 19 Конституції України, органи державної влади й органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов’язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, передбачені Конституцією та законами України [4, с. 12].

Як зазначає О. М. Снісар, існують такі групи безпосередніх причин та умов поширення корупції у середовищі державних службовців:

- політичні (замкнутість системи управління, її уповільнений розвиток, брак цілеспрямованого формування патріотичного почуття та високих моральних якостей, недосконалість антикорупційної політики, безініціативність громадських формувань, незалежних недержавних структур у боротьбі з корупцією);

- економічні (несприятливий режим діяльності підприємств, відсутність прозорості багатьох економічних процесів і т.п.);

- правові (відсутність цілісної системи антикорупційних заходів, невизначеність відповідальності за корупційні діяння, формальний характер системи декларування доходів, неповне визначення суб’єктів корупційних діянь);

- організаційно-управлінські (відсутність чіткої регламентації діяльності посадових осіб, поширення діяльності в органах публічної влади практики заміщення посад через знайомство, відсутність механізмів

запобігання проникненню в органи влади лідерів і членів злочинних угруповань);

— соціально-психологічні (нерозвиненість громадянської свідомості, корислива спрямованість діяльності державних службовців, професійна та моральна деформація поведінки частини керівників, що виявляється у поблажливому ставленні до фактів корупції)[5].

Для подолання корупції ще у 2013 році постановою Кабінету Міністрів України було затверджено Типове положення про уповноважений підрозділ з питань запобігання та виявлення корупції. Цим нормативно-правовим актом було рекомендовано головам обласних рад, районним державним адміністраціям, центральним органам виконавчої влади утворити та забезпечити функціонування підрозділів з питань запобігання та виявлення корупції у межах їх повноважень. У цьому положенні визначені основні завдання, які покладені на вищезазначені підрозділи, а саме:

- 1) проведення організаційної та роз'яснювальної роботи із запобігання, виявлення і протидії корупції;
- 2) підготовка, забезпечення та контроль за здійсненням заходів щодо запобігання корупції; надання методичної та консультаційної допомоги з питань дотримання вимог антикорупційного законодавства;
- 3) участь в інформаційному та науково-дослідному забезпеченні здійснення заходів щодо запобігання та виявлення корупції, а також міжнародному співробітництві в зазначеній сфері;
- 4) проведення перевірки фактів своєчасності подання декларацій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, перевірки таких декларацій на наявність конфлікту інтересів, а також здійснення їх логічного та арифметичного контролю;
- 5) здійснення контролю за дотриманням вимог законодавства щодо врегулювання конфлікту інтересів[6].

У 2014 році Верховна Рада України ухвалила новий антикорупційний “пакет”, який, зокрема складався із Законів України “Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційну стратегію) на 2014–2017 роки”, “Про запобігання корупції”, “Про Національне антикорупційне бюро України”, “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів юридичних осіб та публічних діячів”, “Про запобігання протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення”, “Про прокуратуру”. У результаті ухвалення вказаного “пакета” антикорупційних законів відбулося:

- створення Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції;
- закріплення на рівні закону Антикорупційної стратегії, що посилює політичну відповідальність за її виконання;
- запровадження вимоги щодо наявності антикорупційних програм у центральних органах виконавчої влади, а також у певній категорії державних підприємств;

- запровадження антикорупційних обмежень після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування;
- посилення захисту осіб, які повідомляють про факти корупції;
- запровадження кримінальної відповідальності безпосередньо за корупцію, зловживання повноваженнями та незаконне збагачення;
- запровадження адміністративної відповідальності за пов'язані з корупцією правопорушення, зокрема порушення обмежень щодо сумісництва, одержання дарунка, вимог фінансового контролю, а також дисциплінарної та цивільноправової відповідальності за обидва види порушень;
- встановлення механізму виявлення фізичної особи — кінцевого вигодоодержувача юридичних осіб;
- встановлення вільного доступу до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно;
- вдосконалення законодавчих аспектів, які впливають на якість розслідування злочинів з легалізації (відмивання) до ходів, одержаних злочинним шляхом;
- внесення змін до КПК України щодо підслідності злочинів з легалізації;
- здійснення фінансового моніторингу щодо національних публічних діячів та посадових осіб міжнародних організацій;

Таким чином було дано старт ключовим реформам, які, на думку міжнародних експертів, довгий час в Україні залишалися не реалізованими [7, с. 5–6]

Підсумовуючи вищезазначене, слід урахувати, що антикорупційна політика є своєрідною реакцією на ті корупційні процеси, які мають місце в державі та які прогнозуються в майбутньому. Ефективність антикорупційної діяльності залежить від наукового розуміння соціальної та правової сутності корупції, соціальних передумов корупції, причин та умов корупційних діянь, правильного визначення змісту основних корупційних процесів, закономірностей їх розвитку, а також від обраних засобів протидії корупції. Як і будь-який інший вид діяльності у сфері соціального управління, протидія корупції потребує відповідної координації та здійснення за нею контролю з боку держави та суспільства.

Список використаних джерел

1. Індекс сприйняття корупції-2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-koruptsiyi-cpi-2017/>
2. Телешун С. О. Корупція/С. О. Телешун//Енциклопедичний словник з державного управління / [уклад. :Ю. В. Ковбасюк, В. П. Трошинський, Ю. П. Сурмін та ін.]. – К. :НАДУ, 2010. – С. 349–350
3. Буряк Г.С. Корупція в економічних системах промислово-розвинених країн як причина світової фінансової кризи / Буряк Г.С. // Формування

- ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. Вип. 12 (103). — К.: Науково-дослідний економічний інститут, 2009. — С. 57 — 61.
4. Конституція України [Електронний ресурс] : Закон України від 28 черв. 1996 р. No 254к/96-ВР. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
 5. Снісар О. М. Проблеми з довірою до інститутів влади / О. М. Снісар // Актуальні питання протидії корупції: стан, проблеми та перспективи на майбутнє : матеріали Всеукр. наук.-практ. Конф.(Дніпропетровськ, 17 жовт. 2014 р.). — Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2014. — С. 23-25.
 6. Типове положення про уповноважений підрозділ з питань запобігання та виявлення корупції від 04.09.2013 No 706 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/706-2013-п>
 7. Альтернативний звіт про виконання Україною рекомендацій, наданих за результатами третього раунду оцінювання в рамках Стамбульського плану дій Анти-корупційної мережі ОЕСР для країн Східної Європи та Центральної Азії. Результати громадської оцінки станом на лютий 2014 р. / за заг. ред.Р.Рябошапка, О. Хмари. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу:<http://ti-ukraine.org/what-we-do/research/4653.html>

ПРОБЛЕМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ І ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ

Кулешов О.О.,
к.ю.н, доцент, в.о. завідувача кафедри
державно-правових дисциплін ДонДУУ

На наш погляд, важливою складовою проблеми становлення і розвитку місцевого самоврядування в Україні є організація та діяльність виконавчих органів місцевих рад. Здійснення реформування у зазначеному напрямку включає трансформацію як місцевих органів виконавчої влади, так і органів місцевого самоврядування[5]. Статус цих органів, порядок їх формування, форми та методи діяльності потребують наукового дослідження, і ця необхідність зумовлена тим, що виконавчі органи сучасних місцевих рад стали наступниками органів державного управління місцевого рівня часів радянської влади, які не були органами місцевого самоврядування і мали інші структурні зв'язки, не характерні для сучасної системи публічної влади.

Головна ланка на наш погляд, виконавчі органи місцевого самоврядування які виконують завдання щодо життєзабезпечення громадян урізних сферах на певній території. Територіальна громада використовує ці органи за своїм безпосереднім призначенням з метою ефективної діяльності всього самоврядування, але така діяльність виконавчих органів потребує більш менш розвиненого понятійного апарату їх прав та обов'язків, що до

останнього часу не було досліджено. Сучасна система виконавчих органів місцевого самоврядування безпосередньо у період проведення децентралізації в країні не відповідає тим завданням, котрі ставляться перед об'єднаними громадами, потребує наукового підходу щодо їхнього статусу[1]. Проблемними питаннями щодо організації діяльності виконавчих органів самоврядування займалась достатня кількість наших та закордонних провідних вчених, зокрема М. Пухтинський, О. Власенко, В. Кравченко, М. Пітцик, Н. Гудима, Д. Павлов та інші. Але ефективних подальших теоретичних розробок у даному напрямку органічно притаманного децентралізації у сфері місцевого самоврядування та його виконавчих органів, виявлення і розкриття їх характерних ознак, принципів і ціннісних орієнтацій у сучасному світі ще достатньо. Актуальність проблеми, недостатнє її дослідження та висвітлення в науковій літературі, теоретичне і практичне значення для місцевого самоврядування нашої держави зумовили вибір теми роботи, визначили її цільову спрямованість і логіко-структурну побудову. Завданнями дослідження, результати якого викладено в даній роботі, є:

- визначення змісту і особливого статусу виконавчих органів місцевого самоврядування як органічного процесу притаманного сучасному розвитку країни;

- характерні ознаки та пріоритети розвитку складної системи органів самоврядування у період децентралізації та об'єднання територіальних громад.

Наукова новизна полягає в обґрунтуванні теоретичних, методичних і практичних підходів до вирішення проблеми створення необхідних умов і засад функціонування виконавчих органів місцевих рад у механізмі державного управління. Нами на теоретичному рівні представлено особливості реалізації державної влади виконавчими органами місцевих рад у системі управління на місцевому рівні і підходи до підвищення якості надання різних послуг шляхом інституціоналізації функції маркетингу у міській раді, їх орієнтованості на територіальну громаду.

У межах Конституції України аналізуючи окремі функції виконавчих органів місцевого самоврядування з метою вдосконалення їх повноважень інституціоналізації їх управлінської діяльності та певного впливу на суспільні відносини у сфері самоврядування, разом з науковою доказовістю, відповідальністю спираючись на науковий досвід управління місцевими справами ми прийшли до висновку що громада делегує свої окремі функції своїм місцевим радам які в свою чергу створюючи виконавчі органи покладають на них всі обов'язки з додержання нормального існування на території певної громади, тобто господарські, фінансові, життя забезпечувальні справи. Отже, законодавче керівництво радою всіма процесами на своїй території опосередковано через свої створені нею органи теоретично і практично набули статусу виконавчих управлінських органів різного рівня котрі у сучасних реаліях децентралізації, перш за все реалізують свої повноваження на місцях. У Законодавстві України «Про

місцеве самоврядування» [2] ці органи звітують та контролюються радами котрі їх створили і при цьому міський голова очолює виконавчий комітет відповідної міської ради, який може розглядати і вирішувати питання, віднесені до відання виконавчих органів місцевих рад. Ось чому виконавчий комітет що є головним в системі виконавчих органів забезпечує професійну реалізацію завдань і функцій місцевої ради, при цьому є органом з дорадчими повноваженнями[6]. На своїх засіданнях колегіальний орган місцевої ради вирішує питання котрі належать йому у рамках загальної компетентності і корегує виконавчу-розпорядчу діяльність органів місцевої ради. Крім виконавчих органів комітету, система органів місцевого самоврядування має управління або відділи які формуються в залежності від структури і штатів відповідної ради. Ми вважаємо, що виконавчих органів місцевого самоврядування котрі виконують самостійні функції згідно з їх компетенцією і створюються радою буде достатньо для безпосереднього керівництва відповідною галуззю місцевого управління і для здійснення контрольних функцій від імені відповідної ради. Ось чому на нашу думку потрібно розуміти значення взаємодії всіх вище перелічених виконавчих органів місцевих рад з іншими органами виконавчої влади та управління щодо виконання своїх завдань та функцій в системі місцевих рад різного рівня. Певні системні елементи виконавчих органів, їх взаємозв'язок мають стати певною умовою створення місцевою радою виконавчих органів. Розгляд сутності органів публічної влади можливий починаючи зі з'ясування його функцій, що допомагає розкрити місце та роль органу публічної влади, та його соціальне призначення. Діяльність місцевого самоврядування передбачає здійснення виконавчими органами декількох груп функцій: власних та наданих функцій органів виконавчої влади. Виконавчими органами сільських, селищних, міських, районних у містах рад є їх виконавчі комітети, відділи, управління та інші створювані радами виконавчі органи. Виконавчі органи місцевих рад реалізують свої функції на місцевому рівні і є одним із інструментів реалізації місцевого самоврядування в Україні. Оскільки територіальна громада не в змозі здійснювати більшість функцій з управління місцевими справами безпосередньо, вони виконуються представницьким органом – радою, яка є єдиним органом, що представляє територіальну громаду та може виступати від її імені[4].

В умовах децентралізації є необхідність реформування системи виконавчих органів. На нашу думку, існування виконавчих комітетів у відповідних радах в сучасних умовах позбавляє виконавчі органи місцевого самоврядування більш швидкого реагування на певні виклики суспільстві.

Виконавчі органи місцевих рад різних рівнів при цьому набувають відповідного значення в сучасній системі місцевих рад[7]. Наданими законодавством повноваженнями вони забезпечують управління і розвиток у сфері соціального, культурного, господарського життя територіальної громади, у якості незалежних органів місцевої влади та управління. Крім вище, вказаного на законодавчому рівні потрібне закріплення визначення виконавчих органів в залежності від їх призначення та

організаційної структури[3]. Це повинно допомогти у врегулюванні організації діяльності виконавчих органів місцевих рад різних рівнів. Розглянувши певні проблемні аспекти ми дійшли до висновку, що виконавчі органи місцевих рад інтегровані в систему у якості нижчого рівня органів виконавчої влади. На територіальному рівні створена сукупність органів, виконуючих завдання та функції виконавчої влади та виконавчих органів місцевих рад, в залежності від сфери їх компетентності. Отже відповідно до Конституції, виконавчі органи рад не є самостійними утвореннями, бо вони очолюються міським головою, підзвітні відповідним радам та виступають їхніми складовими і тому реформування організації та діяльності виконавчих органів є пріоритетним напрямом місцевої громади на шляху дійсної децентралізації та реформування регіонального розвитку в Україні.

Використана література

1. Власюк О.С. Шляхом децентралізації: виклики, ризики та пріоритети реформування регіонального розвитку в Україні / О.С. Власюк // Регіональна
2. Законодавство України про місцеве самоврядування та компетенцію його органів: Зб. норм. актів / уклад.: М.П. Воронов, В.Д. Яворський, П.М. Любченко та ін.]. — Харків: Факт, 2008. — 170 с.
3. Кулешов О.О. Питання організації та діяльності виконавчих органів місцевих рад в системі державного управління. // Форум права. – 2010. - № 1. – С. 189-197.
4. Матвієнко А. С. Правове регулювання реформування територіальної влади в Україні на сучасному етапі / А. С. Матвієнко // Держава і право : зб. наук. праць / Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України. – К., 2014. – Вип. 65 : Юридичні і політичні науки. – С. 314–321.
5. Перебийніс К. В. Адміністративна реформа - шлях до вдосконалення державного управління та місцевого самоврядування / К. В. Перебийніс // Полтавський регіон: на пульсі держави. – 2010. – № 2. – С. 8–12.
6. Серьогін С.М. Теоретичні засади та основні напрями реформування місцевого самоврядування й децентралізації влади в Україні / С.М. Серьогін, Н.Т. Гончарук // Аспекти публічного управління. - 2015. - №4. - С. 111-120. 45. Сидорчук М.
7. Тимовєєв С. П. Перспективні напрями використання закордонного досвіду розбудови місцевого самоврядування в Україні / С. П. Тимовєєв // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – №7. – С.120-123.

ОСОБЛИВОСТІ ГАРАНТІЙ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

Кулешова А.О., студентка групи СР-18

Найвищою гарантією прав та свобод людини і громадянина є конституційний лад України, заснований на неухильному дотриманні Конституції України та законів України, приписах природного права та загальноновизнаних принципах і нормах міжнародного права.

Згідно з принципом гарантованості прав та свобод людини і громадянина закріплення найважливіших з них у Конституції України здійснюється одночасно з фіксацією відповідних гарантій як безпосередньо в статтях Конституції, так і в чинному законодавстві [1].

Метою цих засобів є захист прав людини, потреба в такому захисті виникає при вчиненні певного правового правопорушення чи об'єктивно-протиправного діяння. Подібні юридичні факти спричиняють виникнення охоронного суб'єктивного права, яке в юридичній науці називається домаганням і реалізується у рамках правоохоронних відносин, що виникають або можуть виникнути із передбачених законом конфліктних ситуацій, що перешкоджають здійсненню регулятивних правовідносин [2].

Слід розрізняти механізм правового регулювання, механізм реалізації прав і обов'язків та механізм забезпечення реалізації прав і обов'язків. Вони співвідносяться, як загальне та особливе. Конституція України закріплює систему елементів, що складають механізм забезпечення реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина. Серед таких елементів важливе місце належить гарантіям їх забезпечення [3].

Конституційно-правовий механізм захисту людиною своїх прав – це: система влади держави, функцією якої є захист прав людини; процедури такого захисту, а також конституційне право людини на захист, яке реалізується з допомогою держави і за цією процедурою. Як показує міжнародний досвід, ефективність гарантій основних прав та свобод людини залежить від рівня розвитку правових принципів й інститутів демократії, стану економіки, засобів розподілу життєвих благ, правотворчої атмосфери в суспільстві, рівня правового виховання і культури населення, ступеня суспільної злагоди, наявності певних елементів у системі функціонування державної влади [4]. Також, ефективність гарантій прав та свобод людини і громадянина залежить від того як вони забезпечуються державою, яка має можливості застосовувати як заохочувальні, так і відповідні примусові заходи, у тому числі юридичну відповідальність – конституційну, кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та матеріальну.

Далі розглянемо основні дві категорії гарантій, що фактично забезпечують реалізацію та всебічну охорону прав і свобод людини і громадянина. Ці гарантії прийнято поділяти на загальні та юридичні.

До загальних гарантій слід віднести: політичні, ідеологічні, економічні, соціальні та організаційні. Ними охоплюється вся сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів, спрямованих на практичне здійснення прав і свобод

громадян, на усунення можливих причин й перешкод щодо їх неповного або неналежного здійснення, на захист прав від порушень.

Ті чи інші загальні гарантії завжди є пріоритетними у сфері реалізації відповідної групи прав людини і громадянина. Визначальними для реалізації політичних прав громадян є політичні й ідеологічні гарантії; для реалізації економічних – ідеологічні і політичні; соціальних і екологічних – економічні; культурних – економічні і соціальні; особистих та інших – політичні й організаційні.

Політичними гарантіями є суверенітет держави, суворе дотримання її демократичних засад, фактична незмінність її конституційного ладу, закріпленого в Основному Законі України, суворе забезпечення законності і неможливості зловживань з боку політичної влади, відкритість політичної системи і наявність можливостей для вільної діяльності політичних партій та громадських організацій, наявність усіх інших ознак правової держави у їх сукупності. Відповідно до статей 1, 2, 5, 6, 7, 15, 37 та інших Конституції України: наша держава є суверенною і демократичною; носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні виступає народ; державна влада здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову; гарантується політичний плюралізм і водночас обмежується діяльність ультрарадикальних партій тощо.

Конституцією України визначені її конституційний лад і засоби забезпечення верховенства закону, в Україні діють понад сто політичних партій та сотні громадських організацій. Але цього ще недостатньо для того, щоби визнати справді ефективними та реальними політичні гарантії реалізації прав та свобод людини і громадянина. Проте, саме ці гарантії є визначальними. Адже неефективний політичний (державний) лад гальмує розвиток економічних та інших відносин. Як показує міжнародний досвід, ефективність гарантій основних прав та свобод людини залежить від рівня розвитку правових принципів й інститутів демократії, стану економіки, засобів розподілу життєвих благ, правотворчої атмосфери в суспільстві, рівня правового виховання і культури населення, ступеня суспільної злагоди, наявності певних елементів у системі функціонування державної влади [4]. Доки не буде вирішена проблема цивілізованості політичної влади, не може йти мова про можливість ефективної реалізації прав і свобод людини і громадянина. Але, з іншого боку, боротьба за реалізацію конституційних прав та свобод людини і громадянина має впливати на процес цивілізованості політичної влади. Тобто вирішення цих проблем перебуває у тісному взаємозв'язку [2].

До ідеологічних гарантій можна віднести ліберальну концепцію прав людини, на якій ґрунтується правова система держави, що визнає права людини як природні і передбачає їх пріоритет щодо прав колективу, держави, суспільства, а також ідеологічний плюралізм і багатоманітність, заборону визнання державою жодної ідеології як обов'язкової. Ці гарантії втілено у статтях 8, 9, 11, 15 та інших Конституції України.

Економічні гарантії конституційних прав і свобод громадян України це: спосіб виробництва; економічний лад суспільства, який має забезпечувати неухильне зростання продуктивних сил на основі визнання й захисту різних форм власності на засоби виробництва; соціально-орієнтована ринкова економіка; економічна свобода громадян та їхніх об'єднань у виборі форм і здійсненні підприємницької діяльності [3]. Ці гарантії знайшли своє відображення у статтях 13, 41, 95 та інших Конституції України.

Економічні гарантії, також, забезпечують реалізацію соціальних, культурних, деяких інших прав та свобод людини і громадянина (права на освіту, на охорону здоров'я, на соціальний захист, на безпечне для життя і здоров'я довкілля). Реалізація деяких інших прав та свобод людини і громадянина (право на повагу до гідності, свобода думки і слова, право на захист від втручання в особисте і сімейне життя, таємниця листування, свобода пересування, право на мирні збори, свобода асоціації, право на підприємницьку діяльність) майже не потребує матеріальних затрат з боку держави.

Соціальними гарантіями слід визнати відсутність будь-якого суспільно-політичного протистояння окремих соціальних верств населення та регіонів України, максимальну зайнятість населення, відсутність тенденцій моральної та духовної деградації в суспільстві, за яких здійснення прав і свобод одними людьми чи групами людей стає можливим лише за рахунок нехтування правами і свободами інших. В Україні ці гарантії також – не на належному рівні.

Організаційні гарантії – це систематична організаторська діяльність держави та всіх її органів, посадових осіб, громадських організацій по створенню сприятливих умов для реального користування громадянами своїми правами й свободами (структура, взаємини, матеріально-технічне забезпечення суду та інших органів захисту прав людини і громадянина, загальна ефективність судової та правоохоронної діяльності, рівень кваліфікації суддів та працівників інших правоохоронних органів). Спеціальні (юридичні) гарантії – це надання державою формальної (юридичної) загальнообов'язковості тим умовам, які необхідні для того, щоб кожна людина могла скористатися своїми конституційними правами і свободами. Юридичні гарантії встановлюються державою в Конституції, нормах поточного законодавства, їхньою метою є реальне забезпечення правовими засобами максимального здійснення, охорони й захисту конституційних прав і свобод громадян [1].

Загальні та юридичні гарантії узгоджені і тісно пов'язані між собою. Більшість перших формально закріплено в Конституції і законах України. Власне правові ж гарантії часто фактично виглядають як політико-правові чи соціально-правові. Взагалі, розглянуті гарантії є тією ланкою, яка дає змогу здійснити необхідний в правовому статусі громадян перехід від передбаченої в Конституції і в законах України можливості до реальної дійсності.

Література

1. Конституційне право України: Підручник /За ред. В.В. Кравченко. - 4-е вид., доопр.- К.: Атіка, 2006. - 568 с.
2. Олійник А. Ю. Права людини і громадянина в Україні: Навч. посіб. - К.: Юрінком Інтер, 2004. - 336 с.
3. Хавронюк М.І. Права людини і громадянина: Навчальний посібник – К.: Атіка, 2004 – 464 с.
4. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. –К: Юрінком Інтер, 2004. – 2-е вид., перероб. та допов. – 510 с.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ТИМЧАСОВО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

Кулешова Е.М., ст.викладач кафедри
спеціально-правових дисциплін ДонДУУ

В Україні останнім часом відбулися безпрецедентні явища – іноземна інтервенція, окупація, тероризм, АТО, ООС. Вони мають певні соціальні наслідки, які призвели до великої кількості внутрішньо переміщених осіб та порушень прав людини. Таких громадян України зараз називають вимушеними переселенцями, що підкреслює мотиви їх переміщення – вони вимушені залишати свої домівки, щоб зберегти власне життя та життя близьких, щоб уникнути насилля та політично мотивованого переслідування за свої переконання.

Війна змінила життя мільйонів українців. Проте вони, внутрішні переселенці, не втекли на територію загарбника, не виїхали з країни, не зрадили її. Коли немає надії на швидке відновлення миру, що ще може краще об'єднати народ ніж рівноправність, відсутність дискримінації і єдина мета? Адже, відповідно до ст. 21 Конституції України «Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними». [1]

Зазначимо, що до початку конфлікту на Донбасі проживало більш 6,5 млн осіб. На сьогодні зареєстровано як тимчасові переселенці трохи більше 1,5 млн., що становить майже 1 млн. сімей.

Найважливіше, що внутрішньо переміщена особа є громадянином України і наділена всіма правами, гарантованими їй Основним Законом – Конституцією України. [1]

Тому сьогодні є необхідним термінове створення спеціального правового механізму для забезпечення реалізації прав і свобод вимушених переселенців, гарантування безпеки їх життя та здоров'я.

Найбільш розповсюдженими проблемами, з якими зверталися переселенці з Криму та Сходу України на початку подій на Донбасі, були: компенсація шкоди, завданої майну та здоров'ю в зоні проведення АТО, отримання соціальних виплат, пільгового житла, тобто люди вирішували найбільш гострі побутові та фінансові питання.

З часом постали інші юридичні питання — переведення бізнесу на територію підконтрольну Україні, реалізація трудових прав, вступ у права спадкування на майно на окупованій території, оформлення пенсій, підтвердження інвалідності, банківське обслуговування переселенців, реалізація виборчого права вимушених переселенців із зони ООС та тимчасово окупованої території АР Крим.

Якщо перша група питань вирішувалась не досить легко, то друга — досі потребує законодавчого врегулювання, формування судової та правозастосовної практики, адвокатури.

Тому на теперішній час описати і дати правовий аналіз реалізації прав внутрішніх переселенців зрозуміло, що неможливо, зупинимось лише на деяких з них, зокрема тих, що стосуються: реєстрації, отримання грошової допомоги, оформлення спадкових прав тощо.

Постановою КМУ від 04.03.2015 №79 запроваджено процедуру реєстрації місця проживання ВПО шляхом проставляння відмітки про реєстрацію до довідки про взяття на облік та перевірки місця проживання. Відповідно до вищезазначеної Постанови КМУ № 79, особи, які отримали довідки про взяття на облік до 18 березня 2015 року (набрання чинності Постанови КМУ №79) не повинні самостійно звертатися до підрозділів ДМС для проставляння такої відмітки до довідки про взяття на облік, оскільки Постановою передбачено, що факт проживання переселенця за вказаною ним адресою, повинен бути перевірений уповноваженим органом. І тільки після перевірки відбувається проставляння такої відмітки. В той же час, перевірки можливі лише після того, як підрозділи Міністерства соціальної політики України передадуть уповноваженим підрозділам ДМС персональні дані переселенців. На сьогоднішній день, така передача даних неможлива, оскільки не розроблений механізм передачі цих захищених даних. Таким чином, перевірки місця проживання переселенців неможливі та не проводяться (не повинні проводитися) через об'єктивні причини відсутності нормативно-правової бази для таких перевірок, а отже, відсутня можливість проставляння відміток ДМС на довідках.

Кабінет Міністрів не регламентує, як саме і в який час будуть перевірятися адреси переселенців. Тобто співробітники держорганів можуть прийти до переселенця в той час, коли він на роботі, скласти акт про його відсутність і відправити документи на скасування довідки. Таким чином, переселенець втратить право навіть на ті соціальні гарантії, які передбачені за законом. ВС України скасував по справі обов'язкові перевірки протек управління праці та соціального захисту населення, центри зайнятості, управління Пенсійного Фонду України тощо досі вимагають при зверненні до них переселенців, надання довідки щодо реєстрації місця проживання.

Згідно з нововведенням передбаченими Постановою Кабінету Міністрів Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам № 788 від 30.09.2015 внутрішньо переміщені особи можуть отримувати виплати тільки у відділеннях «Ощадбанку», на відміну від інших пенсіонерів і груп

населення, які можуть самостійно обирати банк, де бажають обслуговуватися.

Фактично державний банк переймає функції органів соціального захисту, адже тепер він має право приймати документи і заяви на оформлення виплат від переселенців, крім цього запроваджує постійну ідентифікацію ТПО у своїх відділеннях. Ми вважаємо, що ця постанова є дискримінаційною адже кожен пенсіонер на території України, якщо він не перебуває на окупованих територіях Криму і Донбасу, має право обслуговуватися у будь-якій з банківських установ, та хоча зараз дозволили відкривати соціальні рахунки в інших державних фінустановах все одно нововведення Кабміну незважаючи на заяви про те, що дана постанова має на меті збереження фінансових коштів, дискримінує права переселенців та організацій, які опікуються ними, адже у них можуть виникнути побоювання, що вони можуть бути застосовані для контролю за пересуванням ТПО через стеження за їх банківськими рахунками, з подальшим зняттям їх з обліку, а переселенців через механізми перевірок соціальними органами та правоохоронними органами особливо зараз під час введення воєнного стану на окремих територіях, з подальшим позбавленням соціальних виплат, а також з припиненням нарахування пенсій.

У міністерстві фінансів України, навпаки, вважають дані заяви голослівними. За результатами дослідження, проведеного урядом, в Україні спостерігається збільшення кількості пенсіонерів і при цьому зменшення кількості померлих. Таким чином, гроші надходять на рахунки тих людей, яких вже немає. Це стало передумовою для запровадження процедури, коли з метою повторної ідентифікації було прийнято рішення проводити відкриття рахунків через відділення «Ощадбанку». Тому Міністерство фінансів вважає своїм зобов'язанням стежити за цільовим використанням грошей і не допустити шахрайства та інших проявів незаконної діяльності у соціальній сфері.

Закон України № 189-VIII «Про внесення змін у деякі законодавчі акти України щодо забезпечення реалізації права на спадкування» від 12 лютого 2015 року № 189-VIII покликаний забезпечити реалізацію громадянами, які проживають на тимчасово окупованій Росією території АР Крим та Севастополя, в зоні антитерористичної операції або таких, котрі переселилися із зазначених територій їхніх майнових і немайнових прав, зокрема, щодо оформлення спадкових прав. [4]

Закон встановлює, що місцем відкриття спадщини має бути визнано «місце подання першої заяви, що свідчить про волевиявлення щодо спадкового майна, спадкоємців, виконавців заповіту, осіб, зацікавлених в охороні цього майна, або вимоги кредиторів», що дозволяє нотаріусу завести спадкову справу, яка підлягає державній реєстрації у Спадковому реєстрі, замість відкриття спадщини за останнім місцем проживання спадкодавця, як це передбачено чинною редакцією статті 1221 ЦК Кодексу. [2]

Якщо місце проживання спадкодавця невідоме, а нерухоме майно або основна його частина (у разі відсутності нерухомості — основна частина

рухомого майна) знаходиться в уже вказаному населеному пункті, то місце відкриття спадщини визначають аналогічно. Тобто за місцем подання першої заяви, що свідчить про волевиявлення щодо спадкового майна або вимоги кредиторів. [5]

Крім цього, орган місцевого самоврядування зобов'язаний подати до суду заяву про визнання спадщини за місцезнаходженням нерухомого майна, а за відсутності нерухомого майна – місцезнаходження основної частини рухомого майна, замість подання такої заяви за місцем відкриття спадщини, як це передбачено чинною редакцією частин першої та третьої статті 1277 ЦК України. [2]

Таким чином спрощено саму процедуру оформлення спадщини для переселенців. Проте залишається відкритим питання реального вступу спадкоємців у володінняспадковим майном, яке знаходиться на тимчасово окупованій території України. Адже згідно Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» право власності на цих територіях охороняється згідно із законодавством України. [3]

На жаль, на сьогоднішній день, Держава не достатньо, а іноді навіть в порушення гарантованих прав, реалізовує політику щодо громадян, які були змушені покинути свої місця проживання.

В офіційних заявах, коментарях, інтерв'ю щодо внутрішньо перемішених осіб представниками влади вживається термін «переселенці», не створюються умови для об'єктивного висвітлення подій навколо переміщених подій в ЗМІ.

Це часто є джерелом додаткової травми для даної вразливої категорії наших співвітчизників, вони відчують себе дискримінованими та покинутими сам на сам із бідою.

Література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України, 1996.-№30.-11с.
2. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. - 2007. - № 40-44. – 400 с.
3. Закон України, № 1706-VII від 20.10.2014 «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [Електронний ресурс].– Режим доступу:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2014-п>.
4. Закон України, Об особом порядке местного самоуправления в отдельных районах Донецкой и Луганской областей; ВР Украины от 16.09.2014 № 1680-VII редакция действует с 05.10.2018 [Електронний ресурс].– Режим доступу:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2014-п>.
5. Фурса С.Я., Фурса Є.І., Сімейне право: Нотаріат. Адвокатура. Суд. - К.: Видавець Фурса С.Я., 2005. – 123 с.

ПРАВО НА ОСВІТУ В УКРАЇНІ

За роки незалежності в Україні сформовано основне законодавче поле освітянської галузі, розроблено нормативно-правову базу для становлення та розвитку національної системи освіти. Цілеспрямовано та послідовно формується державна політика в галузі освіти.

Новий закон «Про освіту» від 05.09.2017 р. [1] значно розширює права громадян України на освіту. Він не тільки враховує всі конституційні гарантії, але додає і багато новел.

Відповідно до першої частини статті 4, «держава забезпечує: безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійної та вищої освіти відповідно до стандартів освіти; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійної, вищої і післядипломної освіти відповідно до законодавства» [1].

Фактично, це є повторенням аналогічної норми статті 53 Конституції України. Разом з тим, друга частина статті 4 додатково додає можливість безоплатного здобуття позашкільної та післядипломної освіти, а статті 14, 59, 78 передбачають можливість їх фінансування за кошти державного і місцевих бюджетів.

Право на освіту вперше сформульовано як право не на будь-яку, а на якісну і доступну освіту (стаття 3.1). Наслідком цього є передбачене законом створення цілісної системи забезпечення якості освіти, яка передбачає і заходи, що мають здійснюватися на рівні окремих закладів, і зовнішнє забезпечення якості, яке включає зовнішнє оцінювання не тільки здобувачів, але також викладачів та закладів освіти (розділ V та інші норми).

Створення такої системи необхідно не тільки для ефективного управління освітою на всіх рівнях, але і для забезпечення конкурентоздатності української освіти в глобальному освітньому просторі.

Не є таємницею, що останнім часом українським вищим навчальним закладам та іншим закладам освіти навіть на внутрішньому ринку освітніх послуг стає все важче витримувати тиск з боку іноземних провайдерів освіти. Не в останню чергу це зумовлено низькою якістю освіти. Далеко не всім такі новели подобаються. Але без цього проблеми конкурентоспроможності вирішити не вдасться, про це свідчить досвід країн, де вирішувати ці проблеми почали набагато раніше за нас.

Закон «Про освіту» містить низку норм, які мають забезпечити здобувачам територіальну, фінансову і фізичну доступність освіти, що передбачено багатьма міжнародними документами, ратифікованими Україною десятки років тому, але так і не імplementованими до українського законодавства.

Це окрема стаття 13 щодо територіальної доступності загальної середньої освіти, відповідальність органів місцевого самоврядування за забезпечення доступності освіти і розвиток мережі закладів освіти (стаття

66), державні субвенції на здобуття повної загальної середньої освіти (стаття 77), забезпечення права на освіту громадян з особливими освітніми потребами і створення в закладах освіти інклюзивного освітнього середовища (статті 19, 20) та ін.

Право на безкоштовне здобуття загальної середньої освіти (стаття 4.1) закріплюється нормами, які мають забезпечити територіальну доступність освіти (статті 13, 56.1, 56.2, 66). Насамперед, це стосується загальної середньої та професійної освіти. Також вперше створено систему гарантування права на освіту для осіб з особливими потребами (статті 18, 19 та ін.).

Закон закріплює право громадян здобувати не тільки традиційні види формальної освіти (дошкільну, загальну середню, професійну, вищу), позашкільну та післядипломну освіту, але також неформальну та інформальну освіту. Він гарантує цим новим видам державну підтримку і передбачає створення механізмів офіційного визнання їх результатів (статті 3.3, 9.1, 9.5). Це має важливе значення для стимулювання змін у традиційних ланках освіти, бо виникає конкуренція між закладами і формами здобуття освіти. Але водночас через зняття бар'єрів для застосування сучасних технологій і альтернативних форм організації освітнього процесу створюється можливість більш ефективного захисту вітчизняних закладів освіти в умовах відкритого глобального світового освітнього простору.

Важливим є і те, що неформальна та інформальна освіта дають змогу більш ефективно вирішувати фінансові проблеми навчання в малих групах та класах, наближають зміст освіти і методи навчання до інтересів та потреб конкретного здобувача.

Найбільш актуальними такі новели є для вищої освіти і освіти дорослих, де вітчизняні заклади освіти поступово здають позиції під тиском як традиційних, так і нових форм навчання, що пропонують провідні європейські та північноамериканські освітні інституції.

Здобувачі освіти отримують право впливати на зміст освіти. Стаття 33 передбачає, що освітні програми повинні передбачати освітні компоненти (насамперед, навчальні предмети) для вільного вибору здобувачів освіти. Закріплюється право учасників освітнього процесу на доступ до публічних освітніх, наукових та інформаційних ресурсів, у тому числі до ресурсів Інтернет, електронних підручників та інших мультимедійних навчальних ресурсів (статті 3.4, 53.1, 54.1).

Додатково встановлюється вимога про вільний доступ до наукового і методичного забезпечення освіти, яке створене за кошти державного та/або місцевих бюджетів (стаття 74.4). Передбачено створення та функціонування спеціального інформаційного ресурсу в мережі Інтернет, на якому у вільному доступі в повному обсязі розміщуються безкоштовні електронні версії підручників для здобуття повної загальної середньої освіти (стаття 74.5).

Стаття 53 закону суттєво розширює інші права здобувачів освіти: індивідуальну освітню траєкторію, що реалізується, зокрема, через вільний вибір видів, форм і темпу здобуття освіти, закладів освіти і

запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін та рівня їх складності, методів і засобів навчання;справедливе і об'єктивне оцінювання результатів навчання; свободу творчої, спортивної, оздоровчої, культурної, просвітницької, наукової і науково-технічної діяльності тощо; захист під час освітнього процесу від приниження честі та гідності, будь-яких форм насильства та експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, пропаганди та агітації, що завдає шкоди здоров'ю здобувача освіти.

З прийняттям нового закону «Про освіту» освітнє право України збагатилося наданням індивідуальної освіти; впровадженням 12-річної освіти; появою інституту освітнього омбудсмена, який має забезпечувати права особи на освіту, розглядати порушення таких прав і приймати відповідні рішення [2, с.224].

Але, не зважаючи на весь позитив від прийняття нового закону про освіту, слід наголосити, що в Україні ще багато невирішених проблем у цій сфері.

За експертними прогнозами, у 2020 році найбільш затребуваними на ринку праці будуть вміння навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі. Але українська школа не готує до цього. Як і 10, 20 років тому, пересічний український школяр отримує в школі суму знань. За останні роки ця сума дуже збільшилася, як і значно зріс загальний інформаційний потік у світі. Учні спроможні лише відтворювати знання, проте часто не отримують вміння застосовувати їх для вирішення життєвих проблем. Спосіб навчання в сучасній українській школі не мотивує дітей до навчання. Матеріал підручників затеоретизований, переобтяжений другорядним фактологічним матеріалом.

Учителі використовують переважно застарілі дидактичні засоби. Педагогів деморалізує низький соціальний статус та рівень оплати праці. Учитель не має справжньої мотивації до особистісного та професійного зростання. Збільшується цифровий розрив між учителем і учнем. Багато педагогів ще не вміють досліджувати проблеми за допомогою сучасних засобів, працювати з великими масивами даних, робити і презентувати висновки, спільно працювати он-лайн у навчальних, соціальних та наукових проектах тощо [3].

Через хронічне недофінансування сектору сьогодні не всі громадяни України мають рівний доступ до якісної освіти, гарантований державою. Школа відтворює бідність: діти з незаможних родин мають гірші шанси отримати гарну освіту і піднятися соціальною драбиною.

Література

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017р. // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Правознавство: Навч. посіб.для студентів педагогічних спеціальностей/ [Колектив авторів] / За ред. Д.В. Каменського, В.О. Мирошніченка. – К. : Центр учбової літератури, 2018. – 288 с.– С.224

3. Нова школа. Проект. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/Anonces/2016/nova_shkola_proekt.pdf

СУРОГАТНЕ МАТЕРИНСТВО ЯК СКЛАДОВА РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВ'Я ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ

Михайленко Д.В., студент м2ПР–3 групи
Якуніна Ю.В., студентка м1ПР–3 групи
Бердянського державного педагогічного університету

Науковий керівник: Дудорова К.Б., канд.юрид. наук,
доцент кафедри правознавства
Бердянського державного педагогічного університету

На сьогоднішній день інститут репродуктивної медицини є достатньо молодим, тому потребує вдосконалення та внесення відповідних змін до законодавства України. Договірні відносини у сфері сурогатного материнства недостатньо врегульовані.

Серед науковців, праці яких присвячені правовим проблемам, що виникають у сфері сурогатного материнства, варто виокремити А.С.Коломійця, Р.А. Майданика, О.А.Явора та інших.

Сурогатне материнство є видом репродуктивних технологій, коли окремі або всі етапи зачаття і раннього розвитку ембріонів здійснюються поза організмом генетичної матері. Єдиного, конкретного визначення поняття сурогатного материнства чинне законодавство не дає. З медичної точки зору сурогатним материнством вважається вагітність, що настала в результаті перенесення в порожнину матки сурогатної матері ембріона(ів), отриманих шляхом запліднення *in vitro*, які генетично не споріднені з сурогатною матір'ю та при цьому генетично споріднені принаймні з одним з потенційних батьків (біологічних батьків), народження дитини (дітей) сурогатною матір'ю та передача дитини (дітей) потенційним батькам (біологічним батькам), для яких виношування вагітності та народження дитини є неможливими за медичними показаннями. Між тим, найбільш точним формулюванням слід визнати формулювання, прийняте Всесвітньою організацією охорони здоров'я у 2001 році, яка керується не терміном «сурогатна матір», а терміном «гестаційний кур'єр», розуміючи під ним «жінку, у якої вагітність настала в результаті запліднення ооцитів, що належать третій стороні, сперматозоїдами, що належать третій стороні. «Сурогатна матір» виношує дитину за договором, відповідно до якого батьками народженої дитини будуть одна або обидві людини, чії гамети) використовувалися для запліднення. Щодо юридичного аспекту даного питання – сурогатне материнство може вважатись послугою, що полягає у виношуванні, народженні дитини однією стороною – сурогатною матір'ю та переданні її замовнику такої послуги – біологічним батькам.

Відповідно до Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 09.09.2013 № 787 (надалі — Порядок), необхідними умовами для проведення сурогатного (замінного) материнства є:

- а) наявність медичних показань до сурогатного материнства;
- б) документи, необхідні для проведення сурогатного материнства, подружжя (або один з майбутніх батьків), в інтересах якого здійснюється сурогатне материнство, повинно (повинен) мати генетичний зв'язок з дитиною;
- в) сурогатна мати не повинна мати безпосередній генетичний зв'язок з дитиною. Дозволяється виношування вагітності близькими родичами майбутніх батьків (мати, сестра, двоюрідна сестра тощо).

Сурогатною матір'ю може бути повнолітня дієздатна жінка за умови наявності власної здорової дитини, добровільної письмово оформленої заяви сурогатної матері, а також за відсутності медичних протипоказань.

Право на материнство та батьківство, в свою чергу, безсумнівно належить до особистих немайнових прав особи, і тому не допускає жодного контролю та втручання. Таким чином, особи на власний розсуд розпоряджаються цим правом, вирішують, коли ним скористатися і яким чином.

Відповідно до загальних засад цивільного законодавства України, будь-яке свавільне втручання в особисте життя людини забороняється. Обов'язковою умовою, підставою виникнення відносин щодо сурогатного материнства є укладення відповідного договору між подружжям та сурогатною матір'ю, який визначає їх права та обов'язки. Принцип свободи договору дозволяє особам укладати правочини для реалізації власних прав і інтересів. Якщо такий договір не передбачений актами цивільного законодавства, він має відповідати загальним засадам цивільного законодавства. Принцип свободи підприємницької діяльності надає можливості спеціалізованим медичним установам надавати послуги із сурогатного материнства з метою отримання прибутку [1, с. 75]. Оскільки українське законодавство не містить жодних вказівок щодо безпосереднього договірного регулювання відносин щодо сурогатного материнства, такий договір має відповідати вимогам, які висуваються до усіх цивільно-правових договорів. Відповідно, одна сторона (сурогатна мати) зобов'язується пройти процедуру імплантації ембріона людини, зачатого другою стороною (генетичними батьками), виносити, народити і передати дитину генетичним батькам, а батьки за умовами договору сплатити певну грошову суму, якщо інше не передбачено договором [2, с. 28]. Даний договір є двостороннім і укладається між подружжям (біологічними батьками дитини) та сурогатною мамою. Для виконання договору про сурогатне материнство необхідним є також укладення окремих договорів про надання медичних послуг, зокрема між лікувальним закладом і генетичними батьками та лікувальним закладом з сурогатною матір'ю.

Також, слід звернути увагу на те, що репродуктивна медицина можлива лише за медичними показаннями, в жодному разі не за соціальними. Так, договір сурогатного материнства не може бути укладений через те, що дружина боїться виношувати дитину, тому, що може погладшати, або, що їй доведеться залишити на якийсь час роботу. Іншими словами, це лише питання здоров'я, дійсної фізичної можливості осіб до зачаття та народження дитини.

Що стосується строків, то у договорі повинно бути вказано момент набрання ним чинності та припинення його дії, строки виконання окремих зобов'язань (періодичність проходження планових медичних обстежень, строк передачі малюка батькам, строк, протягом якого генетичні батьки зобов'язуються нести витрати по оздоровленню сурогатної мами після пологів та ін.). Договір про сурогатне материнства має ризиковий характер і спрямований не на гарантоване, а лише на можливе досягнення результату медичного втручання, що зумовлено як об'єктивними чинниками, так і ймовірного характеру біологічних параметрів функціонування організму сурогатної матері, ембріона і дитини [3, с. 131].

Під час дослідження виникає декілька проблемних питань. Так, чи можуть одинокі особи, чи особи які проживають однією сім'єю, але не перебувають у законному шлюбі бути стороною вказаного договору? Частина 7 ст. 281 ЦК України встановлює норму, згідно з якою повнолітні жінка або чоловік мають право за медичними показаннями на проведення щодо них лікувальних програм допоміжних репродуктивних технологій згідно з порядком та умовами, встановленими законодавством. Оскільки законодавство не містить імперативних обмежень, посилаючись на п. 6.11 Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні, в якому необхідною умовою проведення процедури сурогатного материнства визнається договір між сурогатною матір'ю та жінкою (чоловіком) або подружжям, можна зробити висновок, що стороною даного договору мають право виступати як одинокі особи (жінки чи чоловіки), жінки і чоловіки, що перебувають у фактичних шлюбних відносинах, так і подружні пари. Принцип невтручання в сферу материнства та батьківства дозволяє особам на власний розсуд обирати момент, коли ставати батьками, і, враховуючи можливі проблеми з репродуктивною здатністю, – яким чином ставати батьками. Підтвердження даної точки зору міститься і в світовій практиці. Так, в США після рішення суду у справі *Dunkin v. Boskey*, яке розглядалося ще в 2000 році, неодружені пари наділені такими ж правами при використанні сурогатного материнства, як і пари, що перебувають в зареєстрованому шлюбі.

З приводу можливості укладення договору сурогатного материнства на території України іноземцями часто виникають непорозуміння та суперечки. Все залежить від того, яким чином питання сурогатного материнства вирішується на батьківщині «замовників». Не поодинокі випадки, коли генетичні батьки-іноземці не можуть забрати додому вже народжену сурогатною матір'ю дитину, оскільки відповідно до чинного законодавства їх

держави такий вид репродуктивних технологій не передбачений або заборонений законом. Вважаємо у такому разі в законодавстві України передбачити, щоб за бажанням сурогатної матері її записували б матір'ю такої дитини без процедури усиновлення тощо. Це, на наш погляд, відповідатиме інтересам дитини. Крім того жінка, яка виношує дитину, набуває з нею фізіологічний зв'язок, іноді сурогатні матері навіть не хочуть віддавати дитину генетичним батькам. Тому набуття материнства сурогатною матір'ю у разі відмови генетичних батьків (іноземців або громадян України) узгоджується з її природними правами. Чи надати право записувати матір у такій ситуації відразу органам ДРАЦСу або через рішення суду.

Так, на нашу думку основним недоліком українського законодавства в сфері регулювання сурогатного материнства, який потребує усунення, є: відсутність окремого спеціального нормативно-правового акту, який би детально регламентував відносини у сфері сурогатного материнства, хоча були спроби прийняття спеціального нормативно-правового акту в сфері регулювання відносин сурогатного материнства. Ця спроба пов'язана з проектом Закону України «Про допоміжне материнство» №8703 від 17.06.2011, який був запропонований на розгляд 8 сесії VI скликання Верховної Ради України. Вказаний законопроект регламентував організаційно-правові питання, медичні аспекти, основні напрями державної політики та повноваження органів виконавчої влади у сфері допоміжного материнства. Тому, пропонуємо прийняти новий спеціальний нормативно-правовий акт та включити до нього наступне: визначити конкретні вимоги до подружжя, яке бажає скористатися такою послугою (окрім медичного, тобто їх дієздатність, вік); закріпити чіткий перелік обов'язкових умов договору сурогатного материнства, за відсутності хоча б однієї з яких, такий договір буде визнаний недійсним, серед яких варто передбачити: предмет, строки, ціну, відповідальність, а також форс-мажорні обставини – потребу переривання вагітності за медичними показниками, народження більше однієї дитини, народження дитини з вадами, та ін.

Література

1. Коломієць А. С. Цивільно-правові відносини з сурогатного материнства. Правовий вісник Української академії банківської справи. 2012. № 2. 74 – 76. с.
2. Майданик Р. А. Репродуктивні права. Сурогатне материнство. Київ: Алерта, 2013. № 5. С. 48.
3. Явор О. А. Правові аспекти сурогатного материнства. Університетські наукові записки. №4. С.127–133.
URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2012_4_20 .

**ВІНДИКАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ:
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ**
Мусафірова О.С., студентка м1ПР групи

Бердянського державного педагогічного
університету
Науковий керівник: Дудорова К.Б., канд. юрид.
наук, доц., доцент кафедри правознавства
Бердянського державного педагогічного
університету

Право власності належить до найважливіших майнових прав учасників цивільних правовідносин. Конституція України в ст. 41 закріплює принцип непорушності права власності та визначає, що ніхто не може бути його протиправно позбавлений. Загалом власність – важливий елемент особистої свободи, адже це та сфера, у якій людина вільно обирає власні варіанти поведінки, забезпечує собі певний рівень та якість життя. Саме тому використання ефективного судового захисту для відстоювання своїх прав, зокрема у вигляді віндикаційного позову, є гарантією сталості і стабільності суспільства та держави.

Вивченням даної теми займалися такі вчені-юристи, як О. В. Дзера, Н. Ю. Голубєва, Л. О. Майстренко, С. В. Павловська, Я. М. Романюк, Є. О. Харитонов, А. Г. Ярема та ін.

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі теоретичних і практичних аспектів цивільно-правового регулювання віндикаційного позову як речово-правового засобу захисту права власності, розробці пропозицій щодо вдосконалення норм цивільного законодавства, які регулюють його використання.

Одним із найпоширеніших засобів захисту права власності є віндикація – звернення власника майна до суду з позовом про витребування майна від особи, яка незаконно, без відповідної правової підстави заволоділа ним (ст. 387 ЦК). *Законодавство надає право звертатися з зазначеною вимогою тим, у кого майно власника перебувало у законному володінні на відповідній правовій підставі («титулі») – за цивільно-правовими договорами, на праві господарського відання тощо [2].*

Належним відповідачем за віндикаційним позовом є незаконний володілець, який: 1) фактично володіє річчю; 2) володіє нею без належної правової підстави.

Віндикаційний позов може бути пред'явлений лише стосовно *індивідуально-визначених речей*, ним неможливо витребувати з чужого незаконного володіння річ, яка визначається тільки родовими ознаками (50 т зерна тощо). Однак якщо в конкретному випадку є можливість виділити річ з родовими ознаками з маси однорідних речей (наприклад, вкрадена картопля залишилася в мішках), то можлива і її віндикація.

Умови задоволення віндикаційного позову залежать від того, чи є незаконне володіння добросовісним чи недобросовісним. Зміст цих понять розкривається у статтях 388, 390 ЦК.

Володілець (набувач речі) вважається добросовісним, якщо він не знав і не міг знати про те, що відчужувач речі не мав права на її відчуження.

Володілець вважається недобросовісним, якщо знає чи може (повинен) знати, що придбав річ у особи, яка не мала права на її відчуження.

У недобросовісного набувача, який самовільно заволодів чужим майном, вкрав або присвоїв річ або, набуваючи річ, знав про неправомірність її придбання, власник має право в усіх випадках витребувати своє майно [1, с. 45].

У добросовісного набувача власник має право витребувати майно лише у разі, якщо воно: 1) було загублене власником або особою, якій він передав майно у володіння; 2) було викрадене у власника або особи, якій він передав майно у володіння; 3) вибуло з володіння власника або особи, якій він передав майно у володіння, не з їхньої волі іншим шляхом.

Необхідно звернути увагу, що, утримуючи у своєму володінні майно, набувачі можуть використовувати його та одержувати доходи. Від недобросовісного набувача власник має право вимагати повернення усіх доходів, які він одержав або міг одержати від використання майна за весь час, протягом якого такий набувач володів цим майном. Тим самим на недобросовісного набувача покладаються санкції за незаконне набуття у своє володіння майна. На добросовісного набувача також покладається обов'язок з відшкодування всіх доходів, отриманих з того часу, коли він дізнався або повинен був дізнатися про незаконність свого володіння. Таким чином, добросовісний володілець має право залишити собі доходи, одержані в період добросовісного володіння.

У свою чергу, як добросовісний, так і недобросовісний володілець мають право вимагати від власника відшкодування зроблених ними необхідних витрат на майно з того часу, з якого власникові належить право на повернення майна або передання доходів. Запропонований законодавцем принцип розрахунків щодо одержуваних доходів незаконним володільцем (безпідставним володільцем) є суперечливим, адже можливий висновок, що недобросовісний володілець має переваги перед добросовісним у терміні, за який відшкодовуються необхідні витрати. У зв'язку з цим, вважаю доречною пропозицію щодо передбачення у ст. 390 ЦК норми про надання добросовісному володільцю права на одержання від власника відшкодування необхідних витрат на майно за весь час володіння, якщо ці витрати перевищують одержані від цього майна доходи.

Однією з проблем захисту права власності є конкуренція віндикації та реституції. Річ у тому, що наслідком як віндикації, так і реституції є повернення майна його власнику. Віндикація і визнання правочину недійсним, наслідком якого є застосування реституції – способи захисту права власності. У зв'язку з цим виникає питання про співвідношення віндикації та реституції та про їх правильне застосування.

Необхідно зазначити, що незаконне володіння може виникнути на будь-якій підставі, тоді як реституція застосовується лише щодо володіння, що виникло на підставі недійсного правочину. Крім того, віндикація як спосіб захисту може застосовуватися у відносинах між власником майна та

невизначеним колом осіб – будь-ким, хто заволодів річчю. Реституція застосовується у спорі виключно між сторонами недійсного правочину.

Зобов'язально-правова природа реституції надає їй такої властивості, як взаємність: по-перше, що кожна зі сторін може виступати як позивачем, так і відповідачем; по-друге, задоволення вимоги про реституцію може ставитися в залежність від можливості повернення майна другою стороною.

Ще одна відмінність між віндикацією та реституцією полягає в тому, що власник може звертатися з позовом про віндикацію, якщо річ передана (відчужена) іншою особою. Якщо власник сам передав річ особі, від якої вимагає її повернення, мають застосовуватися інші позови: реституційний (якщо був правочин, але він визнаний недійсним) або кондикційний (якщо виконання відбулося без правочину чи іншої правової підстави або якщо правочин визнано таким, що юридично не є укладеним).

Щодо відмежування віндикації та кондикції, тут також виникають певні питання. Згідно із ч. 1,2 ст. 1212 ЦК особа, яка набула майно або зберегла його у себе за рахунок іншої особи (потерпілого) без достатньої правової підстави (безпідставно набуте майно), зобов'язана повернути потерпілому це майно. Особа зобов'язана повернути майно і тоді, коли підстава, на якій воно було набуте, згодом відпала.

У своїй статті Я. М. Романюк та Л. О. Майстренко називають особливістю матеріального об'єкта кондикційного зобов'язання його універсальність – таким об'єктом може бути будь-яке майно: як індивідуально визначене, так і визначене родовими ознаками, у тому числі й грошові кошти [3, с. 22]. Однак, за такого підходу є протиріччя між двома засобами захисту права власності: віндикацією та кондикцією, адже в обох випадках об'єктом може виступати індивідуально визначене майно.

Для уникнення плутанини та усунення неоднозначності серед дослідників даного питання, вважаю доречною пропозицію щодо передбачення у ст. 1212 ЦК положення про конкретний об'єкт зобов'язання – майно, визначене родовими ознаками.

Тобто, якщо майно є індивідуально-визначеним і збереглося у боржника в натурі, власник поставить вимогу про витребування його за віндикаційним позовом. Якщо ж майно не збереглося в натурі або визначене лише родовими ознаками, то потерпілому (власнику) повертається не те ж саме майно, а лише така ж кількість однорідних речей або його вартість за позовом про витребування безпідставно набутого чи збереженого майна.

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що сучасне цивільне законодавство України потребує вдосконалення та конкретизації, оскільки наявні у ньому суперечності, прогалини та подвійні трактування часто унеможливають захист права власності через обрання учасниками судового процесу неналежних засобів його здійснення.

Література

1. Голубєва Н. Віндикаційний позов: умови пред'явлення, задоволення та відмови у задоволенні. *Вісник Верховного Суду України*. Київ, 2017. № 5. С. 42-48.

2. Дзера О.В., Кузнєцова Н.С, Майданик Р.А. Цивільне право України. Загальна частина : підручник. 3-тє вид., переробл. і доповн. К. : Юрінком Інтер, 2010.974 с. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/478-tsivlne-pravo-ukrani-dzera-ov.html>

3. Романюк Я.М., Майстрєнко Л.О. Реституція, вїндикування, кондикція, вїдшкодування шкоди: окремі аспекти співвїдношення та розмежування. *Вїсник Верховного Суду України*. Київ, 2014. № 9. С. 22-34.

ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ ТА ЙОГО ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Пістолук В.І., студент освітнього ступеню
«Магістр» спеціальності 081 «Право»
Донецького державного університету
управління
Науковий керівник: к.ю.н., доцент
Григор'єва В.В.

У країнах з розвиненою ринковою економікою корпорація (компанія) є суб'єктом права. Найпоширенішими організаційно-правовими формами підприємництва в континентальних країнах є товариства з обмеженою відповідальністю та акціонерні товариства. Перша форма використовується дрібним і середнім бізнесом, друга — великим. У континентальних країнах у XVIII—XIX ст. у багатьох галузях господарства розвивався малий і середній бізнес, найзручнішою формою його організації були товариства з обмеженою відповідальністю.[1] І сьогодні навіть у процесах глобалізації ця організаційно-правова форма залишається актуальною — підтвердженням чого є Європейське товариство. Враховуючи направленість реформування законодавства України у напрямку розвитку взаємовідносин з ЄС, актуальність та перспективи врегулювання корпоративної сфери все більше зростають.

Зі здобуттям незалежності, Україна, в порівнянні з попередніми періодами, почала стрімко розвивати законодавство щодо підприємництва, вносячи зміни до діючого вже на той час Закону № 698-XII «Про підприємництво» від 07.02.1991 року, та прийняв 19 вересня 1991 року Закон України «Про господарські товариства». Цими кроками були закріплені загальні засади підприємницької діяльності та правовий статус основних видів господарських товариств. 16 січня 2003 року прийняті Цивільний та Господарський кодекси України, в яких також були відображені норми стосовно врегулювання статусу господарських товариств, але спеціальним (профільним) залишався Закон «Про господарські товариства». 17 вересня 2008 року був прийнятий профільний Закон України «Про акціонерні товариства», який вже більш детально розкривав правовий статус АТ, залишаючи позаду врегулювання сфери ТОВ, залишивши її на тривалий час без значних змін.

У зазначених нормативних актах значна кількість відносин у сфері створення, діяльності та припинення товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю залишалась недостатньо врегульована, та вимагала подальшого вдосконалення та усунення значних вад, які існували у законодавстві.

Так, звертаючи увагу на значну вагу серед зареєстрованих юридичних осіб у реєстрі серед усіх видів підприємств саме Товариств з обмеженою відповідальністю, про що свідчать відповідні показники державної служби статистики України станом на 1 листопада 2018 року, де кількість ТОВ складає 48% з усіх видів, на перевагу 1.12% акціонерних товариств [2], та необхідність приведення правовідносин щодо діяльності ТОВ у відповідність із нормами та концептуальними підходами, характерними для законодавчих актів Європейського Союзу та країн-членів ЄС, виникла необхідність у детальному законодавчому врегулюванні діяльності ТОВ в сфері економіки – як переважного суб'єкта господарської діяльності.

З метою надання можливості «врегулювати відповідні відносини із належним ступенем деталізації, забезпечити необхідну гнучкість регулювання, усунути існуючі в діючих актах дублювання та розбіжності, що дозволить значно покращити інвестиційний клімат та умови здійснення підприємницької діяльності»[3], був прийнятий 6 лютого 2018 року Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», що набрав чинності 17 червня 2018 р.

Однак необхідно зазначити, що цей профільний закон хоч і має прогресивний характер, але поряд зі значними звершеннями він також містить і певні обмеження у реалізації корпоративних прав. Так, згідно ч. 7 ст. 24 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» товариство зобов'язане протягом одного року з дня, коли воно дізналося чи мало дізнатися про вихід учасника, виплатити такому колишньому учаснику вартість його частки[4].

Цією ж нормою передбачено, що статутом товариства, який діє на момент виходу учасника, може встановлюватися інший строк для здійснення такої виплати[4], де у редакції ст. 54 Закону України «Про господарські товариства» було вказано, що при виході учасника з товариства з обмеженою відповідальністю йому виплачується вартість частини майна товариства, пропорційна його частці у статутному капіталі та ця виплата провадиться після затвердження звіту за рік, в якому він вийшов з товариства, і в строк до 12 місяців з дня виходу[5], що в свою чергу встановлювало незмінний максимальний строк розрахунку у один рік, тим самим підстраховуючи такого учасника.

Але, передбачивши право товариства встановити у статуті «інший строк» (не «менший», тобто без обмежень), законодавець таким чином надає можливість передбачити в установчому документі більш тривалий строк для розрахунків із колишнім учасником. Що ще раз підкреслює важливість локального акту регулювання діяльності товариства як статут товариства.

Керуючись принципом «дозволено все, що не заборонено законом», товариство може передбачити у статуті строк для розрахунків, наприклад, 50 років. У такому разі вихід учасника із товариства не спричинятиме для нього жодних майнових наслідків, та відповідно зменшує правову захищеність його вкладу. Таким чином з'являється необхідність у подальшому коригуванню та уточненні відповідної норми, для встановлення розумних строків розрахунків, які будуть сприятливі для учасника, як його гарантії, та не буде механізмом маніпуляції або свавілля для товариства.

Так нами було звернуто увагу тільки на частину норм діючого закону, та шляхів його вдосконалення, що також демонструє необхідність подальшого його врегулювання, та перспектив введення нормативних корегувань відповідної сфери.

З урахування зазначеного, наголошуємо на необхідність пошуку нових шляхів поліпшення існуючих норм щодо діяльності суб'єкта господарювання у формі Товариства з обмеженою відповідальністю, яка є частиною процесу євроінтеграції Україні та має істотне значення й доволі перспективним, що вимагає подальшого наукового дослідження і пошуку шляхів законодавчого врегулювання.

Література

1. Суторміна В.М. Фінанси зарубіжних корпорацій: Підручник. Київ: КНЕУ, 2004. 566 с.
2. Кількість юридичних осіб за організаційними формами на 1 листопада 2018 року. Дата оновлення: 13.11.2018. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/edrpo/ukr/EDRPU_2018/ks_opfg/ks_opfg_1118.htm (Дата звернення: 03.12.2018).
3. Пояснювальна записка від 13.05.2016 до Проекту закону №2275-VIII від 06.02.2018. Дата оновлення: 13.03.2018. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59093 (Дата звернення: 03.12.2018).
4. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. Дата оновлення: 17.06.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-viii> (Дата звернення: 03.12.2018)
5. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII. Дата оновлення: 17.06.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12> (Дата звернення: 03.12.2018)

ПРОБЛЕМИ УНІФІКАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА МІЖНАРОДНИХ МОРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

Преснакова Н.Б. студентка 3ск курсу
факультету права і соціального управління
Донецького державного університету
управління

У процесі розширення міжнародно-торгівельного мореплавства постає питання розмежування відносин за їх предметом до міжнародного публічного або приватного права. Це сприяє неефективному вирішенню проблемних питань, через відсутність закріплених положень стосовно таких відносин в українському законодавстві та розбіжностей у прийнятих міжнародних документах. Україна у питаннях пов'язаних з міжнародними перевезеннями дотримується лише національного законодавства.

Закон України «Про міжнародне приватне право» дає визначення приватноправових відносин, як таких, що складаються на засадах юридичної рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності. Суб'єктами яких є фізичні та юридичні особи з наявністю іноземного елементу, тобто хоча б один учасник правовідносин має бути громадянином України, який проживає за межами України, іноземцем, особою без громадянства або іноземною юридичною особою [1].

Право, що підлягає застосуванню до приватноправових відносин з іноземним елементом, визначається згідно з колізійними нормами та іншими положеннями колізійного права законів та міжнародних договорів України.

Законодавчо міжнародні морські перевезення України регулюються Кодексом торгівельного мореплавства України. Однак, самим кодексом передбачається дозвіл включення в договори умов про застосування іноземного законодавства [2].

Визначення договору морського перевезення міститься у цивільному законодавстві України. За договором перевезення одна сторона (перевізник) зобов'язується доставити довірений їй другою стороною (відправником) вантаж до пункту призначення та видати його особі, яка має право на одержання вантажу (одержувачеві), а відправник зобов'язується сплатити за перевезення вантажу встановлену плату [3].

А з точки зору господарського законодавства це юридично-закріплений механізм використання морських суден з метою отримання прибутку у якому суб'єктами є фізичні та юридичні особи-підприємці [4].

Міжнародне приватне право не виокремлює єдиного визначення договору морського перевезення, тому науковці не визначають його зміст, а більшість підтримує розуміння що договір морського перевезення та зовнішньоекономічний договір (контракт) пов'язаний з морським перевезенням – є двома окремими видами договорів.

Найповнішим уніфікованим документом стосовно міжнародної морської торгівлі є Роттердамські правила або Конвенція ООН про повне або часткове міжнародне морське перевезення вантажів від 11 грудня 2008 року. Вона є сучасною альтернативою прийнятих раніше: Брюсельської міжнародної конвенції про уніфікацію деяких правил стосовно коносаментів (Гаазьких правил з протоколами до неї від 25.07.1924) та Гамбурзької конвенції ООН про морські перевезення вантажів (Гамбурзьких правил від 31.03.1978). Роттердамські правила прийнято застосовувати до договорів морського перевезення у яких місця отримання та здачі вантажу або порт навантаження і розвантаження знаходяться у різних державах [5].

Сфера міжнародного торгівельного мореплавства ставить міжнародне приватне та міжнародне публічне право у взаємну залежність. Оскільки, одна частина норм морського права, стосовно приватних правових відносин з іноземним елементом, містяться у національному законодавстві держави, а інша – у міжнародних документах. При цьому, кожна окрема держава має свої унікальні положення регулювання міжнародних морських перевезень, що акцентує увагу на питаннях врегулювання процесів їх взаємодії [6; с.128].

На сьогодні міжнародне співтовариство активно впроваджує уніфікацію норм міжнародного морського права без його співвідношення з міжнародним приватним правом. Це зумовлює виникнення великих об'ємів різнонаціональних колізійних законів, особливо стосовно питань, які не закріплюються Роттердамськими правилами або містять поняття, які неоднаково ними трактуються. Окрім того, не усі держави, які беруть участь у міжнародній морській торгівлі є учасниками Конвенції про повне або часткове міжнародне морське перевезення вантажів, що виключає їх універсальність.

Таким чином, існує необхідність відійти від розуміння колізійного методу вирішення міжнародних спорів як єдино-вірного, через його публічно-правову направленість. Оскільки, відносини пов'язані з міжнародним торгівельним мореплавством не є засобом забезпечення економічних інтересів окремих країн, а мають на меті контроль за дотриманням законних прав і інтересів приватних правовідносин його учасників, які за принципом автономії волі вправі самостійно обирати правову систему регулювання їх взаємовідносин.

Література:

1. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. № 2709-IV. Дата оновлення: 22.08.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15> (дата звернення: 24.11.2018).
2. Кодекс торгівельного мореплавства України: Закон України від 23.05.1995 р. № 176/95-ВР. Дата оновлення: 05.01.2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 24.11.2018).
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 24.11.2018).
4. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Дата оновлення: 10.11.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 24.11.2018).
5. Про договори повного або часткового морського міжнародного перевезення вантажів: Конвенція: Організації Об'єднаних Націй. Дата підписання: 11.12.2008. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_k30 (дата звернення: 23.11.2018).
6. Грамацький Є. М. Актуальні проблеми міжнародного приватного права у світлі гармонізації цих процесів в Європі. *Часопис Київського університету права*. Київ, 2010. № 3. С. 126–129.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЯВІВ ГЕНДЕРНОЇ НЕТЕРПИМОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ РЕКЛАМІ

Руденко Д.П., студентка групи С-17м
Донецького державного університету
управління

Як відомо, Україна прагне стати повноправною частиною європейської спільноти, наблизившись до останньої за основними соціально-економічними показниками та стандартами життя. Але демократичний розвиток європейських країн другої половини ХХ століття невіддільний від суттєвих перетворень у гендерній свідомості та гендерних відносинах їхніх громадян.

Невіддільним складником демократичного світогляду вважається гендерна культура, дотримання принципу рівної та рівноцінної громадянської гідності кожної людини, незалежно від статі, забезпечення й дотримання умов вільного вибору діяльності, соціальних статусів і ролей, взаємоповаги, взаємопідтримки, розвитку особистості та самореалізації як чоловіків, так і жінок.

Гендерні стосунки у сфері розподілу влади та політичної діяльності в українському суспільстві також мають ознаки горизонтальної та вертикальної сегрегації. Жінки практично не беруть участі у виробленні державної політики, відіграючи ролі переважно пасивних спостерігачів і виконавців, а також реципієнтів соціальної допомоги. Водночас реалізація громадянських прав передбачає повноцінну участь не тільки чоловіків, а й жінок на всіх рівнях функціонуючих у суспільстві соціальних інституцій, зокрема й однаковий доступ до всіх позицій соціальної структури суспільства [1].

Але гендерно-рольові стереотипи – це той фактор, який гальмує повноцінний демократичний вектор розвитку країни. На індивідуальному рівні вони обмежують розвиток особистості, можливості самореалізації, вибору моделей та манер поведінки, видів професійної діяльності, кар'єрного просування. На рівні міжособистісних відносин стереотипні уявлення обмежують прояви тих соціально-психологічних рис, що їх вважають непридатними цій статі. Внаслідок чого, наприклад, чоловіки мають набагато менш близькі й емоційні зв'язки з дітьми, батьками, друзями, адже діє традиційне гендерне табу на чоловічу емоційність. На суспільному рівні декларовані права та можливості особистості, незалежно від статі, реально не дотримуються, упереджене ставлення й гендерна дискримінація продовжують відтворюватися, жінки та чоловіки як соціальні спільноти загалом мають неоднаковий доступ до соціальних статусів, ресурсів, привілеїв, престижу, влади. Суспільство втрачає значний потенціал для власного розвитку, обмежуючи можливості для самореалізації людей за статевою ознакою та їхню участь у прийнятті суспільно важливих рішень [2].

Різні соціальні інститути – література, мистецтво, засоби масової інформації, реклама і т. п. – підкріплюють в масовій свідомості людей гендерні стереотипи та образи. Необхідно відзначити, що використання в рекламі чоловічих та жіночих образів суттєво впливає на формування статевої ідентичності молодого покоління, яке в пубертатному періоді все більше звертає уваги на свій зовнішній вигляд. У процесі інтеграції нових образів та усвідомлення власної статевої ролі, молоді люди шукають для себе рольові моделі серед членів сім'ї, друзів та людей, відомих завдяки засобам масової інформації та мережі Інтернет. Постійно повторювані рекламні повідомлення, які включають у себе інформацію про статеві ролі, призводять до того, що у сучасної молоді формується більш стереотипні способи мислення [3].

Закон України «Про рекламу» визначає основні засади рекламної діяльності в Україні, регулює правові відносини, що виникають у процесі створення, розповсюдження, одержання реклами.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про рекламу», реклама – інформація про особу, товар, розповсюджена в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначена сформулювати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес щодо такої особи чи товару [4]. Важливо зазначити, що сфера регулювання цього закону майже не охоплює рекламу в мережі Інтернет. Для цього необхідно проаналізувати законодавчі положення щодо визначення поняття «Інтернет» і шляхом синтезу визначити яким же ознакам має відповідати реклама в Інтернеті.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про телекомунікації», Інтернет – це всесвітня інформаційна система загального доступу, яка логічно зв'язана глобальним адресним простором та базується на Інтернет-протоколі, визначеному міжнародними стандартами [5]. При цьому домен «.UA» – домен верхнього рівня ієрархічного адресного простору мережі Інтернет, створений на основі кодування назв країн відповідно до міжнародних стандартів, для обслуговування адресного простору українського сегмента мережі Інтернет.

Аналізуючи вищевикладене та враховуючи практику, можна зробити висновок, що реклама, що розміщується в мережі Інтернет, має відповідати вимогам Закону про рекламу у випадках, коли:

- реклама розміщується в українському сегменті мережі Інтернет (ресурси домена .UA);
- споживачі реклами знаходяться на території України;
- реклама виготовляється та/або розповсюджується за допомогою технічних засобів, які знаходяться на території України.

Традиційні правові норми про рекламу не завжди можуть ефективно регулювати Інтернет-рекламу, оскільки:

- ці норми не враховують технічні особливості мережі Інтернет;
- складним є визначення юрисдикції;
- складний контроль та притягнення до відповідальності порушників [6].

Можна зробити висновок, що правове регулювання реклами в мережі Інтернет здійснюється на підставі положень Закону України «Про рекламу». Однак, однією з особливостей правового регулювання розміщення, розповсюдження та споживання реклами в Інтернеті є відсутність окремого спеціального органу, який здійснював би контроль за дотриманням законодавства про рекламу в мережі Інтернет. У зв'язку із специфікою Інтернет-простору очевидною є необхідність чіткого законодавчого визначення правил розміщення реклами в Інтернеті з метою уникнення непорозумінь між усіма учасниками ринку рекламних послуг та запобігання розповсюдження недобросовісної, неточної, ображаючої, сексистської реклами.

Література

1. Марценюк Т. Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів. Київ, 2004. 65 с. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3540/Martsenyuk_Gender_and_non_discrimination%20.pdf
2. Агеев В.С. Психологічні та соціальні функції статевої ролі стереотипів. «Питання психології» № 2, 1987 р. URL: <http://psyfactor.org/lybr74.htm>
3. Горностай П. П. Гендерна соціалізація та становлення гендерної ідентичності. Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. К.: «К.І.С.», 2004. С. 132-155.
4. Про рекламу | від 03.07.1996 № 270/96-ВР (Сторінка 1 з 2) URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80>
5. Про телекомунікації | від 18.11.2003 № 1280-IV (Сторінка 1 з 5) URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1280-15>
6. Окландер М. Комплекс інтернет-комунікацій у маркетингу. Маркетинг в Україні. 2008. № 3 (49). С. 29–35.

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН УКРАЇНИ НА ДОНБАСІ

Сисоєва В.М.

Донецький державний університет управління

На сьогоднішній день Україна перебуває досить в скрутному становищі. Майже 5 років на сході України триває військова агресія з боку Російської Федерації. Ця ситуація обумовлює порушення та невиконання конституційних прав і свобод громадян, які перебувають на непідконтрольних територіях.

Мета дослідження: на підставі аналізу норм чинного законодавства України, які покликані забезпечити захист конституційних прав і свобод українських громадян, в тому числі під час конфлікту на сході України та

визначити, які норми є недостатньо ефективними у вирішенні проблем, що постають перед громадянами та знайти оптимальні шляхи розв'язання цих проблем шляхом внесення змін до законодавства.

Конституція України гарантує захист прав та основних свобод громадян у державі та за її межами за будь-яких внутрішньополітичних, соціально-економічних та інших обставин.

Визначальними ознаками неналежного забезпечення конституційних прав і свобод українських громадян на непідконтрольній території є порушення:

- права на вільне пересування громадян (великі черги на пунктах в'їзду-виїзду (до 30 годин);
- права на мирні зібрання та на свободу об'єднання ;
- права на житло, землю та власність (відсутність компенсацій майнових втрат; неналежний захист приватної власності);
- права на охорону здоров'я. [1]

Основними залишаються проблемні питання, пов'язані із соціальною, медичною психологічною та матеріальною підтримкою постраждалих родин, насамперед, щодо компенсації завданої їм майнової (матеріальної) та моральної шкоди. Зокрема, збройний конфлікт суттєво позначається на безпеці жінок, дітей, літніх людей і людей з обмеженими фізичними можливостями, тобто можна зробити висновок, що порушення основних конституційних прав та свобод загрожує саме незахищеним верствам населення.

Українське законодавство потребує певних змін з метою забезпечення конституційних прав і свобод громадян України в умовах гібридного конфлікту. Тому вихід із цієї ситуації може полягати в наступному: створення більш сприятливих умов на пунктах пропуску для надання першочергової допомоги громадянам (як матеріальної так і нематеріальної), введення додаткових пільг та виплат для внутрішньо переміщених осіб (ВПО) і т.д. Таким чином буде вирішуватися дві проблеми. По-перше, відновлення прав людини. По-друге, створення позитивного іміджу держави та влади, що обов'язково приверне увагу людей з тимчасово окупованих територій і прискорить процес реінтеграції Донбасу. Прикладом позитивної практики України у цій сфері можна вважати розробку проекту Тимчасового порядку контролю за переміщенням осіб, транспортних засобів та вантажів (товарів) через лінію зіткнення у межах Донецької та Луганської областей, затвердженого керівником Операції Об'єднаних Сил. [2]

На наш погляд Уряд повинен переглянути політику захисту прав внутрішньо переміщених осіб та привести нормативно-правові акти у відповідність до норм міжнародного та національного права, а також стандартів ООН та Ради Європи. Зокрема, що стосується постанови КМУ від 8 червня 2016 р. № 365 "Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам". [3] Як вважають правозахисники її треба скасувати, що і було зроблено судом, але фактично вона продовжує свою дію і порушує права громадян України "шляхом створенням штучних бар'єрів

для інтеграції ВПО, які не претендують на додаткову допомогу від держави і відмовляються від довідки ВПО, не можуть цього зробити – вони змушені ставати об'єктами контролю незаконної Постанови 365 під ризиком втрати своєї пенсії”.[4]

Ще одним важливим питанням, від вирішення якого, на думку експертів, залежить лояльність мешканців окупованих територій, є перехідне правосуддя. Законопроект про перехідне правосуддя, який було розроблено також за участі УГСПЛ, має дати відповідь в частині подолання наслідків збройного конфлікту і опирається на так звані “чотири колони” перехідного правосуддя: це кримінальне переслідування осіб, винних у порушеннях законів, відшкодування шкоди особам, які постраждали внаслідок збройного конфлікту, право на правду і гарантії неповторення.

Саме ці моменти є чутливими і для українського суспільства, і для органів державної та публічної влади. Даний документ має стати основоположним, на базі якого вже можуть бути розроблені інші нормативно-правові акти.[5]

Також важливим питанням під час якого виникали надзвичайно гострі суперечки, було питання реінтеграції Донбасу. Згідно з цих обставин був прийнятий Закон України “Про особливості державної політики щодо забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій і Луганській областях”. В якому наголошувалось, що кінцевою метою військової операції на сході є “звільнення цих територій та відновлення конституційного ладу на них, захист прав, свобод і законних інтересів громадян України, які постраждали внаслідок російської агресії, зміцнення незалежності, державності, забезпечення єдності й територіальної цілісності Української держави”. [6]

Отже, згідно вищезазначеного, можна стверджувати, що на території не підконтрольній уряду України зберігається тяжка ситуація із забезпеченням конституційних прав і свобод людини та громадянина. На нашу думку потребує великої уваги подальше вдосконалення нормативно-правової бази у частині відповідальності за порушення прав людини. Для цього потрібно:

1. Розробити та прийняти законопроект про компенсації цивільним особам, які постраждали під час збройного конфлікту на сході України.
2. Необхідно розробити та прийняти програму відновлення житла, яке було зруйноване або пошкоджене при проведенні воєнних дій та інших об'єктів нерухомості.
3. Розпочати більш активне розслідування злочинів проти цивільного населення, скоєних внаслідок збройного конфлікту.

Також слід розвивати території, які межують з областю ООС для створення позитивного іміджу держави Україна на тимчасово не підконтрольних їй територіях.

Література:

1. Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні 16 лютого – 15 травня 2016 р. Управління Верховного комісара ООН з прав людини.//

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.radnyk.org/uploads/7/6/6/5/76650087/>

2. Тимчасовий порядок контролю за переміщенням осіб, транспортних засобів та вантажів(товарів) через лінію зіткнення у межах Донецької та Луганської областей, затверджений наказом першого заступника керівника Антитерористичного центру при Службі безпеки України (керівника Антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей) від 12 червня 2015 року № 415ог.//[Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://ssu.gov.ua/ua/pages/32>
3. КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ ПОСТАНОВА від 8 червня 2016 р. № 365 Київ “Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам”// [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249110200>
4. Ольга Гвоздьова, координаторка з адвокації ГО «Донбас СОС»//[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://helsinki.org.ua/articles/uhspl-ta-donbas-sos-derzhava-dosyt-povilno-vyrishuje-problemy-vnutrishnih-pereselentsiv/>
5. Реінтеграція Донбасу: що допоможе пришвидшити процес?//[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/reintegratsiya-donbasu-scho-dopomozhe-prishvidshiti-protses/>
6. Закон України “Про особливості державної політики щодо забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій і Луганській областях”//[Електронний ресурс]. -Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19>

ЩОДО ПРОБЛЕМ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ПРАВА ОСОБИ НА ДОСТАТНІЙ ЖИТТЄВИЙ РІВЕНЬ

Сібілевич А.Ю., студентка
Донецького державного університету
управління

Стаття 48. Конституції України проголошує : «Кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло».[1] Виходячи з цього положення, дуже важливим завданням держави, яка відповідно до ст. 1 Конституції проголосила себе соціальною, є створення належних умов для людини, щоб вона могла своєю працею забезпечити гідну матеріальну базу життєдіяльності для себе і своєї сім'ї. Але ,на жаль, в нашій країні право на достатній життєвий рівень має більше декларативний характер і у значній мірі порушується через невизначеність механізму реалізації, правового регулювання та забезпечення даного права. Саме цим зумовлена актуальність даної статті. Цю проблему досліджували багато вчених, зокрема: О. Кушніренко, І. Лукашук, В.

Мацокін, Г. Лопушняк, О. Макаренко, Н. Карпачова, В. Карташкіна, М. Козюбр, А. Олійник та багатьох інших.

Завданням даної статті є аналіз практики зарубіжних країн у питаннях регулювання даного права, та аналіз забезпечення реалізації права на достатній життєвий рівень громадян України як основного пріоритету соціальної політики держави. Дуже важливо, на даний момент, виокремити основні проблемні питання у цій сфері та виробити шляхи удосконалення конституційно-правового регулювання прав людини на достатній життєвий рівень.

Для початку, необхідно з'ясувати, що ми розуміємо під «правом на достатній рівень життя». В.В. Мацокін вважає, що дане право «...є інтегруючим соціальним правом, яке об'єднує собою не лише усі інші соціальні права в одну цілісну систему, але одночасно зумовлює, певним чином, сутність та зміст правового регулювання більшості громадянських і політичних прав»[2]. І далі він стверджує, що «при неможливості особою забезпечити елементарні умови свого існування, коли якість її харчування не забезпечує простого відтворення фізичних сил, коли вона не має будь-якого житла та одягу, тоді усі інші права просто втрачають своє соціальне значення». Деякі вчені стверджують, що сутністю цього права є можливість достатнього харчування, одягу, житла з метою забезпечення, досягнення певного життєвого рівня. Змістом є право на соціальне благо як гарантія існування і прояву можливостей особи.

У доктрині конституційного права також існує точка зору, що розуміння «достатній життєвий рівень» не є усталеним, оскільки він змінюється залежно від соціально-економічних та інших чинників. Можемо погодитись з цією думкою, адже у зв'язку з переходом до ринкової економіки суспільні відносини в даній сфері мають досить динамічний розвиток, тому необхідно створювати та забезпечувати людині соціальні стандарти, які відповідали б реальній вартості життя.

Також необхідно зазначити, що, встановлюючи право особи на «достатній» життєвий рівень, законодавець не визначає межі цієї достатності. Термін «достатній життєвий рівень» є оціночним поняттям, має відносний характер і не підлягає точному визначенню. Великий тлумачний словник сучасної української мови термін «достатній» визначає як той, який задовольняє що-небудь або відповідає яким-небудь потребам: «Обґрунтований належною мірою, переконливий» [3]. Тобто це можна розуміти як забезпечення хоча б мінімальних потреб особи у здоровому харчуванні, у достатній кількості одягу та у житлі. Досить велика кількість економістів вважає, що достатній рівень життя – це ніщо інше, як прожитковий мінімум, який встановлюється Законом України «Про Державний бюджет України» та визначається Законом «Про прожитковий мінімум». Однак у міжнародних актах, таких як, наприклад, Загальна декларація прав людини, а саме у ст. 25, якою регулюють питання достатнього життєвого рівня, не використовуються терміни «прожитковий мінімум» та «мінімальний споживчий бюджет». Дана Декларація досить

чітко визначає, що такий достатній рівень буде гарантований тоді, коли особа зможе задовольнити свої основні потреби, до переліку яких відносить: одяг, житло, їжу медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, яке необхідне для підтримки здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї, і право на забезпечення на випадок безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини»[4]. Таким чином, зміст терміну «достатній рівень життя» розкривається через вже більш конкретне право кожної особи задовольняти свої основні потреби. Справа ж держави полягає не лише у визначенні і встановленні мінімальних стандартів, нижче яких життєвий рівень громадян знижуватися не може, а і у обов'язку постійно піклуватися про те, щоб це право було реалізоване, а також про неухильне поліпшення умов життя своїх громадян.

У Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права вказується, що «держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожного на достатній життєвий рівень для нього і його сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг і житло, і на неухильне поліпшення умов життя. Держави-учасниці вживуть належних заходів щодо забезпечення здійснення цього права, визнаючи важливе значення в цьому відношенні міжнародного співробітництва, ґрунтованого на вільній згоді» [5]. Указом Президії Верховної Ради Української РСР у 1973 році було ратифіковано вищезазначений Пакт, отже, Україна прийняла на себе зобов'язання вживати належних заходів щодо забезпечення здійснення цього права.

Оскільки кожному праву кореспондує обов'язок, він повинен виконуватися. Але, аналізуючи норму ст. 48 Конституції, ми приходимо до висновку, що дана стаття не містить вказівки на обов'язок саме держави забезпечувати достатній рівень життя особи. Таке формулювання ст. 48 Основного Закону надає праву декларативного характеру. У багатьох зарубіжних країнах обов'язок держави забезпечувати право на достатній життєвий рівень прямо передбачено у нормах Конституцій. Так, наприклад, у п.2 ст.22 Конституції Королівства Нідерландів встановлено, що «державні органи зобов'язані піклуватися про забезпечення населення достатнім життєвим рівнем»[6], у ст.34 Конституції Республіки Вірменія зазначено, що «держава вживає потрібні заходи для здійснення цього права громадян» [7], а в ст. 78 Конституції Республіки Словенія записано, що «держава надає громадянам можливість для забезпечення гідних умов життя» [8]. Варто зазначити, що статтею 25 Основ законодавства України про охорону здоров'я визначено обов'язок держави забезпечувати життєвий рівень населення, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд, соціальне обслуговування і забезпечення, який є необхідним для підтримання його здоров'я. Для досягнення цих цілей держава вчиняє низку дій, передбачених Законом, таких як: - встановлення єдиних мінімальних норм заробітної плати, пенсій, стипендій, соціальної допомоги та інших доходів населення; - організація натурального, в тому числі безоплатного, забезпечення найбільш вразливих верств населення продуктами харчування, одягом, ліками та іншими

предметами першої необхідності; - здійснення комплексу заходів щодо задоволення життєвих потреб біженців, безпритульних та інших осіб, які не мають певного місця проживання; - безоплатне надання медичної допомоги і соціального обслуговування особам, які перебувають у важкому матеріальному становищі, загрозливому для їх життя і здоров'я. Тобто законодавство України містить вимоги до держави у забезпеченні достатнього життєвого рівня, але ми наголошуємо на необхідності закріпити відповідний обов'язок на конституційному рівні із доповненням статті 48 Конституції України. До того ж, на нашу думку, достатній життєвий рівень включає в себе не лише право на харчування, одяг та житло, а і на поліпшення умов життя, на медичний догляд, на соціальне обслуговування, на освіту та культуру, які також є необхідною складовою «достатнього життєвого рівня».

Доцільним, ми вважаємо, є отримання офіційного тлумачення терміну «достатній життєвий рівень» в контексті ст. 48 Конституції України у роз'ясненні Конституційного Суду, який при розгляді справ щодо окремих категорій осіб робив посилання на вищезазначену статтю, однак загального, комплексного роз'яснення розуміння даного поняття зроблено не було. Отже, ми пропонуємо внести зміни до статті 48 Конституції України і розширити перелік складових, що входять до складу права на «достатній життєвий рівень» у частині першій, а також доповнити статтю положенням про обов'язок держави забезпечувати реалізацію даного права.

Бібліографічні посилання:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. (із наступними змінами). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення 02.12.2018).
2. Мацокін В.В. Право громадян України на достатній життєвий рівень: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук:12.00.02 / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2008. 11 с. URL: <https://mydisser.com/ua/avtoref/view/16177.html> (дата звернення 02.12.2018).
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови [текст] / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
4. Загальна декларація прав людини: від 10.12.1948. № 995_015. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення 02.12.2018).
5. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права / Прийнятий Генеральною асамблеєю ООН 19 грудня 1996 р. // Права людини, міжнародні договори України, декларації, документи. – к. – 1992. – С. 25-31
6. Конституції Королівства Нідерландів від 17 лютого 1983 р. URL: <https://legalns.com> (дата звернення 02.12.2018).
7. Конституція Республіки Вірменія від 5 липня 1995 р. у редакції від 27 листопада 2005 р. URL: http://lib.rada.gov.ua/LibRada/static/LIBRARY/catalog/law/armen_const.htm (дата звернення 02.12.2018).

8. Конституція Республіки Словенія від 25 червня 1991 р. URL: <https://worldconstitutions.ru/?p=109&attempt=2> (дата звернення 02.12.2018).

ПРОБЛЕМАТИКА ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Аврамова Д. І., викладач Маріупольського
коледжу ПДТУ (ЦК Правознавчих
дисциплін)

В загальних принципах Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом визначається, що повага до демократичних принципів, прав людини та основоположних свобод повинні формувати основу внутрішньої та зовнішньої політики країн і є основними елементами такої Угоди. Як відомо, початковою базою у захисті, зазначених вище, прав виступає Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (далі Конвенція), у якій зазначається, що забезпечення виконання Сторонами (державами) зобов'язань за Конвенцією досягається, в тому числі, і шляхом створення Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). [7; с.27]

Згідно з ч. 4 ст. 55 Конституції України кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна [1, ст. 55].

На виконання Конвенції 17 липня 1997 р. було прийнято Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини», який остаточно закріпив право громадян на звернення до ЄСПЛ. Обов'язкове виконання рішень Європейського суду з прав людини – це невід'ємна гарантія та один з головних принципів внутрішньої та зовнішньої діяльності держави в сфері захисту прав людини в Європі. Національні правові системи майже всіх європейських держав визнали пряму дію рішень ЄСПЛ. Виконуючи такі рішення, держава-порушник здійснює зобов'язання, покладене Конвенцією на усіх держав-учасниць, щодо неїдолучились. Так, у відповідності до Кримінального-процесуального Кодексу України, «кримінальне процесуальне законодавство України застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини. [3; ст.9]

Проте, сучасний стан українсько-європейських взаємовідносин, характеризується динамікою розвитку і потребує грамотної, з правової точки зору, імплементації вітчизняної правової системи до європейського законодавства.

Отже, в Україні існує достатня кількість нормативної бази для реалізації рішень ЄСПЛ. В контексті забезпечення дотримання принципів Конституції та Конвенції було прийнято Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» (далі також «Закон»), який став вагомим кроком в напрямку узгодження судових

рішень, що приймаються в Україні щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина із європейськими стандартами.

В статті 17 Закону вказано, що суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Європейського суду з прав людини, як джерело права.*[4; ст17]*

Також, у зв'язку з анексією АРК було прийнято Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», відповідно до якого територіальну підсудність судових справ (у тому числі розглянутих ЄСПЛ), підсудних розташованим на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя судам, було змінено та було забезпечено їх розгляд судами міста Києва та Київської області

До того ж, загалом, Україна має достатньо чіткий механізм виконання рішень ЄСПЛ. *[7; с. 31]*

Відповідно до постанови КМУ «Про заходи щодо реалізації Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 31 травня 2006р № 784 представництво України в ЄСПЛ у разі розгляду питань дотримання нею Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та звітування про хід виконання рішень ЄСПЛ у справах проти України здійснюється в установленому порядку. Було створено ряд органів, на які покладено виконання рішень ЄСПЛ.

А саме: Міністерство юстиції через Уповноваженого у справах ЄСПЛ. Відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» та Інструкцією з організації примусового виконання рішень ЄСПЛ покладено на відділ примусового виконання рішень Департаменту державної виконавчої служби Мін'юсту. *[5; ст.4]*

Особливе місце в системі суб'єктів виконання рішень ЄСПЛ займає Державне казначейство України, оскільки відповідно до ст. 3 Закону України «Про виконавче провадження» рішення про стягнення коштів здержавного та місцевих бюджетів або бюджетних установ виконується органами державного казначейства в установленому Кабінетом Міністрів порядку. *[5; ст 3]*

Однак, не зважаючи, на все вищезазначене, в Україні існує ряд проблем та неузгодженостей, щодо правого механізму виконання рішень ЄСПЛ. Дослідженням цих проблем займалися такі вчені як: В.А. Палиюк, Р.А.Антропов, Д.Г. Курдюков, В.О. Скомороха, Н.А. Ляшенко та інші. *[6; с.10]*

По-перше, це, звичайно елементарна, але значуща проблема щодо забезпечення суддів опублікованим перекладом повних текстів рішень. А згідно статті 18 Закону «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» суди мають використовувати офіційний переклад рішення Суду, що надрукований у офіційному виданні, або, за відсутності перекладу, оригінальним текстом. *[4; ст18]*

Також вагомою перешкодою в створенні узгодженої практики застосування українськими судами рішень Європейського суду в схожих

справах є відсутність однозначного підходу у їх застосуванні. Тому існує проблема щодо однакової інтерпретації українськими судами одного й того ж самого рішення Суду. А це, в свою чергу, жодним чином не сприяє правильному та однозначному застосуванню практики Суду. [7; с.44]

По-друге, відсутність місця виконання рішень ЄСПЛ на окупованих територіях (АРК), у зв'язку неможливістю достатньо вільного виїзду з території, і, навіть, відсутністю можливості ознайомлення національних судів з матеріалами справ .

По-третє, відсутність відомих нормативних актів щодо регулювання виконання рішень ЄСПЛ, а також звітності, прозорості та відповідальності за виконання рішень ЄСПЛ у пенітенціарній сфері України, в якій порушення складають вагомий частку від усіх порушень, що встановлюються ЄСПЛ у справах щодо кримінального переслідування. [8; с.17]

І останньою, найвагомішою, на наш погляд, є проблема фінансування такого виконання. За статистичними даними Міністерства юстиції України з початку 2018 року із всіх заяв, що надійшли до Суду, більше ніж 22 % від України, що робить останню безумовним лідером серед інших країн. Станом на 2018 рік невиконаними в Україні залишається 169 500 рішень судів. Однак, якщо припустити, що така катастрофічна цифра рано чи пізно набуде вигляду рішень зазначеної судової інстанції, виникає питання чи буде виконано кожне із рішень вчасно та в повному обсязі. [6; с.27]

Література

1. Конституція України: Офіц. видання. – Станом на 01.11.2010 р. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 88 с.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: від 04.11.1950 р. // Офіційний вісник України. – 2006. – № 32. – Ст. 2371.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. К. : KM Publishing, 2012. – 352 с.
4. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини [Електронний ресурс]: закон України від 23.02.2006 № 3477-IV – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>
5. Про виконавче провадження [Електронний ресурс]: Закон України від 02.06.2016 із змін., внес. згідно із Законами України: за станом на 04.10.2017. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>. – Назва з екрана.
6. Зайцев Ю. Проблема виконання судових рішень у практиці Європейського суду з прав людини. Виконання судових рішень/ Ю. Зайцев // К.: Юстініан, 2002.
7. Супрун Д. Основні аспекти входження України в юрисдикційний механізм Європейської конвенції з прав людини. Європейська конвенція з прав людини: основні положення, практика застосування: контекст / Д. Супрун // К.: ЗАТ «ВІПОЛ», 2004

8. Дотримання прав ув'язнених в Україні - 2012. Доповідь. - "Донецький Меморіал". - Донецьк, 2013. – С.12 //

ДЕЯКІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ ФОРМИ ДЕРЖАВНОГО ПРАВЛІННЯ

Ємельяненко К.С., к.ю.н. доцент
кафедри державно-правових дисциплін
Донецького державного університету
управління

Події, що відбувалися в Україні під час останніх років, спричинили зростання інтересу до проблем визначення форми держави. При цьому, особлива увага приділялася формі державного правління як найбільш значущому – у загальнотеоретичному, політичному та конституційно-правовому розумінні - компоненту форми держави. Прийняття Конституції України у 1996 році та тодішні конституційні зміни викликали необхідність глибокого дослідження позитивних та негативних рис окремих форм правління. Сучасна юридична література містить значну кількість дефініцій такого поняття як «форма державного правління». Однак після ретельного аналізу матеріалу їх можна умовно поділити на дві групи: прості та складні (складені) визначення. Прості дефініції вказують лише на найбільш суттєві ознаки поняття, не розкриваючи при цьому їх зміст. До такого підходу вдавалися у своїх роботах П. Рабінович, В Шаповал, С. Комаров. Ці вчені, загалом, називали формою державного правління «спосіб (устрій) вищої державної влади»[3, с. 251].

У свою чергу, складні дефініції, також можна поділити на три групи. Критерієм, що відрізняє одну групу від іншої, є докладність викладу і кількість ознак, які зачіпаються автором. Класичне ускладнене визначення надає О. Ф. Скакун. Автор у навчальних посібниках, зокрема, вказує, що: «Форма правління – це спосіб утворення й організації вищих органів влади в державі». На іншому боці стоїть А. Мішина, яка характеризує форму державного правління як: «найбільше зовнішнє вираження змісту держави, зумовлено структурою і правовим становищем вищих органів державної влади». Як бачимо, подібні складні визначення часто відрізняються авторською самобутністю та надмірним індивідуалізмом.

Основною причиною подібного різноманіття є використання протилежних методів при з'ясуванні змісту явища. Дослідники, що застосовує методи дедукції зазвичай у результаті роботи отримують складні визначення, а ті, які виходять із засобів індукції, навпаки, приходять до короткого, але ємного, визначення. Форма державного правління є предметом наукових пошуків протягом майже двох тисяч років. Тож не дивно, що до початку ХХІ століття сформувалося безліч як класичних, так і некласичних класифікацій форм державного правління. Особливо багато їх міститься у працях західноєвропейських вчених. Проте, мало хто з них далеко відходить від традиційного поділу форм державного правління на

монархії та республіки. Треба додати, що монархії, у свою чергу, залежно від характеру повноважень правителя поділяються на обмежені та необмежені [5, с. 510]. Серед необмежених виділяють абсолютну та деспотичну, а серед обмежених – конституційну та станово-представницьку. Перша, тобто конституційна, поділяється на дуалістичну та парламентську. Республіки автори, загалом, поділяють на президентські, парламентські та змішані. У працях А. Мішиної, В. Шаповала також характеризуються напівпрезидентські, суперпрезидентські, соціалістичні, директоріальні, монархічні, мілітарні республіки. Подібні доповнення класифікації, на нашу думку, є недоречними через розмитість ознак, притаманним тим чи іншим перерахованим підвидам, а також відсутність практичної ефективності такого поділу. Деяку цінність мають неklasичні класифікації форм державного правління. За ними, наприклад, виділяють єдиновладні (ідеократичні і не ідеократичні) та засновані на поділі влади (Е. Григонис), або ж поділу на «чисті» (монархія і республіка) та гібридні (монархічна республіка і республіканська монархія). Найдавнішою формою державного правління є монархія. Вона склалася ще на етапі появи землеробських культур [1, с. 130]. Сама нерівність населення у ті часи стала джерелом і живильною основою для її утворення. Цей період охоплює цілу епоху – епоху становокастового розвитку, під час якого монархія досягла найбільшого розквіту. Найсуттєвішою ознакою монархії є єдиновладдя. Це означає, що вся влада у державі належить одній особі, відсутній або слабко виражений поділ влади на гілки. Другою рисою вказаної форми правління є усунення більшої частини населення від управління країною та підзвітність органів держави не народу, а монарху. Відповідальність же самого правителя типово виключається, а його повноваження є безстроковими та передаються у спадок. Під впливом державно-політичних процесів у світі монархія трансформувалася. У своєму первинному характері вона існує лише у ОАЕ та деяких інших арабських країнах.

Сучасні ж дуалістичні та конституційні монархії не відповідають у повній мірі вказаним вище ознакам. Закономірно виникає питання: чи можна їх у такому разі взагалі відносити до монархій? На нашу думку, відповідь має бути позитивною. Адже, визначальною ознакою тут є не коло повноважень монарха, а спадковість титулу, безстроковість та історизм (традиціоналізм). На сьогодні у світі існує тридцять одна монархія. Другим видом форми державного правління за класичною системою поділу є республіка. У політологічній та юридичній літературі її називають ще поліархією, тобто владою багатьох. Правління у державі є результатом не одноособової, а колективної діяльності. У таких країнах влада деконцетралізована – поділена між гілками влади. Хоча треба наголосити, що поділ влади між гілками також звичайно існує і в монархіях. [2, с. 13] Вищі державні органи обираються на певний строк населенням і несуть відповідальність перед народом. За своїм змістом поліархія є конституційно-правовою конструкцією, оскільки діє на основі та у межах чинних законів. Водночас, не

слід забувати і про її політичну сутність, адже вона є владною системою з усіма притаманними таким утворенням ознаками.

За теперішнього розвитку демократичних процесів у світі налічується більше двохсот республік, що вказує на їх широку розповсюдженість. Таким чином, ми дійшли висновку, що теорія держави і права та конституційне право визначають форму державного правління по-різному. Це пояснюється відмінностями у предметі дослідження цих наук. Автори надають досить різні дефініції вищезгаданого поняття, однак їх умовно можна поділити на дві самостійні групи. Усунення понятійних суперечностей між цими підвидами та більш глибоке дослідження неklasичних сторін монархії та республіки дозволить зробити позитивні кроки до правильного розуміння предмету дослідження. Водночас, популярні в останні роки неklasичні класифікації форм державного правління, на нашу думку, у багатьох випадках лише ускладнюють вивчення тематики.

Література:

1. Алексеев І. Г. Форма державного правління як парадигмальна основа розвитку інституційної структури політики [Текст] : монографія / І. Г. Алексеев ; Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара. - Д. : Пороги, 2011. - 428 с
2. Бариська Я.О. Ефективність форми державного правління: основні критерії [Текст] / Я.О. Бариська // Актуальні проблеми правової реформи в Україні: європейський тавітчизняний досвід: матеріали науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу юрид. ф-ту УжНУ (Ужгород, травень 2009 р.). – Ужгород, 2009– С. 12-16.
3. Венгеров А.Б. Теория государства и права [Текст]: учебник для юридических вузов / А.Б. Венгеров. – М.: Юриспруденция, 2000. – 528 с.
4. Денисов А.И. Сущность и формы государства [Текст]: учебное пособие / А. И. Денисов. – М. : Изд-во МГУ, 1960. – 524 с.
5. Серьогіна С. Г. Форма правління: питання конституційно-правової теорії та практики [Текст] : монографія / С. Г. Серьогіна ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім.Ярослава Мудрого". - Х. : Право, 2011. - 764 с.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ МІСЦЕВИХ РАД ТА ЇХ ВИКОНАВЧИХ ОРГАНІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Паршина К.Д
студентка групи ДБ-17м
Донецького державного
університету управління

Смельяненко К.С.
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
державно-правових дисциплін

У зв'язку із суспільно-державною значимістю ролі місцевих рад та їх виконавчих органів, їхній адміністративно-правовий статус і правові засади діяльності потребують сучасного дослідження на науковому рівні.

Проблеми правового статусу й організації діяльності виконавчих органів міських рад досліджувались фахівцями з конституційного права таучені-адміністративісти, але вони розглядали у своїх працях лише деякі аспекти діяльності представницьких та виконавчих органів місцевого самоврядування, тому багато питань у цій сфері все ще залишаються не розробленими.

Певна недосконалість правового регулювання організації роботи місцевих рад та їх виконавчих органів призводить до того, що питання стосовно їх правового статусу постійно перебуває у центрі уваги всіх вищих органів державної влади.

Особливої актуальності набуває це питання зв'язку з реформуванням місцевого самоврядування в Україні, яке почалося ще в 2014 році та триває по сьогоднішній день. Саме ці обставини є першим та основним шляхом вдосконалення правового статусу місцевих рад та їх виконавчих органів та визначають актуальність обраної теми для дипломного дослідження та має науково-практичну важливість для державного управління і місцевого самоврядування України.

Головною метою реформування системи місцевого самоврядування має стати створення та формування органів місцевого самоврядування сучасного та професійного спрямування, для забезпечення високої якості життя територіальної громади такої ж людини і громадянина загалом.

Проведення реформи повинно базуватися на широкому залученні населення до вирішення місцевих питань; наближенні органів місцевого самоврядування до споживачів послуг, що надаються органами місцевого самоврядування; чіткому розподілі повноважень органами регіонального самоврядування й органами державної влади; розподілі та чіткого визначення компетенції місцевих рад та її виконавчих органів[1].

Тому необхідно відійти від традиційної моделі законодавчого регулювання правового статусу та діяльності місцевого самоврядування та по-новому підходити до проблем реформування правових засад місцевого самоврядування. Це забезпечить зовнішні відносини органів місцевого самоврядування та дозволить перейти до децентралізованого регулювання.

Розробка теорії і практики управління на місцях зумовлена тим, що закордонний досвід, хоч і є досить актуальним способом вдосконалення законодавства, але не дає надійних результатів, а складні і нестабільні економічні умови та дефіцит фінансових ресурсів ставлять органи місцевого самоврядування перед необхідністю пошуку новітніх управлінських технологій.

Тому необхідне формування власної думки та стратегії, бачення проблематики і шляхів вирішення найгостріших питань щодо вдосконалення діяльності органів місцевого самоврядування.

На сьогодні Україна потребує вдосконалення регіональної політики та

місцевого самоврядування. Це пов'язано з інтеграційними зусиллями України щодо наближення до європейських стандартів.

Європейські органи влади, які були обрані населенням, не тільки не призвели до розладу системи влади, а й поліпшили надання послуг населенню, вивільнили високий потенціал місцевої активності населення і дали змогу державі зменшити опіку над місцевими проблемами. Неможливо не відзначити, що це успіх, який Україна повинна переймати для удосконалення місцевого самоврядування.

Цей європейський досвід підтверджує можливість і необхідність запровадження децентралізації влади в державі, але успішність такого реформування можливе лише за умови його поступовості і комплексності.

Головною умовою стратегічного розвитку місцевого самоврядування в кожному місті є націленість на підвищення конкурентоспроможності. Місцеві ради в сучасних містах перебувають в умовах конкуренції і виборюють право за залучення інвестицій та загалом на підвищення рівня життя і розширення перспектив розвитку. Але тут також є певні проблеми, які потребують рішення, такі як:

- необхідність оптимізації системи управління міським господарством;
- дефіцит кваліфікованих керівників, здатних вирішувати принципово нові завдання в сучасних умовах;
- колізії, що виникають між муніципалітетами і виконавчою владою на місцях, пов'язані переважно з розподілом повноважень і компетенції та принципами формування місцевих бюджетів.

На мою думку, для вирішення вищезазначеного питання та ще кола певних проблем треба окреслити обов'язкові елементи державної політики щодо місцевого самоврядування. Це можуть бути:

- розробка концепції організації місцевої влади в різних рівнях адміністративно-територіального устрою;
- розробка та прийняття пакету законів, що регулюють діяльність, взаємодію та порядок вирішення виникаючих спорів;
- відпрацювання механізму обрахунків бюджетних надходжень і видатків та механізм перерозподілу фінансових ресурсів між органами місцевого самоврядування залежно від суми коштів, що формуються на їх території, та необхідних видатків для забезпечення приблизно однакового рівня життя в різних регіонах країни [2];
- проведення консультації з представниками органів місцевого самоврядування і враховувати їх інтереси у процесі прийняття рішень з питань місцевого самоврядування
- створення загальнонаціональної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації посадових осіб та службовців органів місцевого самоврядування, на основі безперервності та наступності, зокрема практики навчання осіб, вперше прийнятих на службу в органи місцевого самоврядування та навчання депутатів місцевих рад.

Також, ще одним шляхом вдосконалення правового статусу місцевих рад та їх виконавчих органів є можливість поєднання довгострокового

бачення і конкретності негайних дій для вирішення проблем розвитку кожної територіальної громади України.

Такий підхід до управління найбільш адекватно відповідає сучасним вимогам. Така багаторівнева система заходів, спрямована на ефективну організацію, аналіз, діагностику і прогнозування різноманітних видів діяльності на території конкретної територіальної громади, з раціональним використанням людського, матеріально-технічного, природно-ресурсного потенціалів і забезпеченням охорони довкілля і добробуту населення.

Основними напрямками вдосконалення правового статусу місцевих рад та їх виконавчих в сучасних умовах повинне стати впровадження новітніх технологій управління і підготовка нового, сучасного та мобільного покоління управлінців[3].

Для цього в Україні має бути створена сучасна та ефективна система підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації посадових осіб і службовців органів місцевого самоврядування. Впровадження цієї системи забезпечить:

- оволодіння основами професійної компетентності;
- успішну адаптацію до служби в органах місцевого самоврядування;
- принципи відповідності між рівнем освіти (кваліфікації) посадових осіб органів місцевого самоврядування та займаними посадами;
- базові курси та програми навчання депутатів місцевих рад;
- порядок та вимоги до професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації посадових осіб і службовців органів місцевого самоврядування;
- національні стандарти кадрового забезпечення;
- ефективність використання ресурсів на підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації;
- мотивацію до навчання за програмами підвищення кваліфікації;
- порядок моніторингу та контролю за рівнем підготовки та підвищенням кваліфікації посадових осіб і службовців органів місцевого самоврядування.

Для того, щоб успішно вирішити цю проблему необхідно розв'язати такі завдання: виховання нового покоління муніципальних і регіональних

управлінців; виховання в них совісті та поваги до вибраної справи; залучення до органів місцевої влади на всіх рівнях енергійних, компетентних та ініціативних управлінських кадрів нової генерації, які були б якісно підготовлені й спроможні вирішувати актуальні проблеми в умовах динамічних політичних і соціально-економічних змін.

Тому у кожному регіоні необхідно здійснювати постійний цілеспрямований спрямований пошук кадрів, а держава, у свою чергу, повинна взяти на себе підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів для органів місцевого самоврядування з тим, щоб отримана кваліфікація відповідала вимогам часу, дозволяла ефективно задіяти механізми управління, плідно використовувати новітні управлінські технології у вирішенні проблем на місцях.

Як вже відомо, правові засади органів місцевого самоврядування країн Європейського союзу на сьогодні є більш за всіх вдосконаленими та сучасними. І коли відбувається оцінка перспектив вступу країни до Європейського Союзу одним з ключових критеріїв є саме визначеність правового статусу та ступінь ефективності діяльності органів місцевого самоврядування[4].

Отже, до сучасних шляхів вдосконалення правового статусу місцевих рад та їх виконавчих органів та подальшого розвитку місцевого самоврядування в Україні та його державної підтримки слід віднести:

1) виконання на місцевому та регіональному рівнях організації публічної влади шляхом розмежування функцій і повноважень між місцевими органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, а також між органами місцевого самоврядування різних рівнів;

2) вирішення проблем стратегічного планування розвитку території;

3) удосконалення системи управління місцевого і регіонального розвитку та вдосконалення статусу органів місцевого самоврядування на регіональному рівні, статусу місцевих рад та їх виконавчих органів;

4) зміцнення фінансово-економічних основ місцевого самоврядування;

5) розв'язання проблем наукового, освітнього, інформаційного забезпечення розвитку місцевого самоврядування; вдосконалення кадрового забезпечення місцевого самоврядування, системи підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації службовців місцевого самоврядування;

6) залучення іноземного досвіду та потенціалу територіальних громад, підтримка нових форм самоорганізації населення та його ініціатив щодо участі у вирішенні справ місцевого значення тощо.

З вищесказаного виходить, що місцеві ради та їх виконавчі органи для вдосконалення свого правового статусу повинні приділяти багато уваги і докладати значних зусиль щодо модернізації системи управління та оптимізації адміністративно-управлінського апарату.

Література:

1. М.М. Добкін // «Реформування місцевого самоврядування й удосконалення діяльності виконавчих органів місцевих рад як невідкладне завдання», матеріали наук.-практ. конф., 10 с.
2. Т.Мотренко, В. Бакуменко, О.Васильєва // « Концептуальний аналіз дисертаційних досліджень з державного управління» (до 10-річчя галузі науки “державне управління” в Україні) // Вісн. Держслужби України. – 2007. – № 4. – С. 7.
3. О.І.Васильєва // «Актуальні питання вдосконалення діяльності органів місцевого самоврядування» матеріали наук.-практ. конф., 8 с.

4. «Удосконалення конституційних засад системи місцевого самоврядування в Україні» //Аналітична записка. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/672/>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УКРАЇНІ

Стрижакова А.Ю.,

к.держ.упр, викладач кафедри державно-
правових дисциплін Донецького державного
університету управління

У зв'язку з тим, що в світі відбуваються глобальні зміни, які суттєво впливають на геополітичні зміни та відносини між державами, українським регіонам необхідно адаптуватися до нових умов функціонування, і взяти на себе головне навантаження в сфері транскордонного співробітництва.

В результаті децентралізації розширення функцій місцевих органів самоврядування може дати поштовх до формування нових форм добросусідських відносин, в рамках яких можна взаємодіяти в економічному, соціальному, промисловому та іншому напрямках.

Це також сприятиме більш ефективному використанню місцевих ресурсів та розширенню торгових зв'язків. Ключовими ланками такого прикордонно-торговельного механізму є: формування торговельно-посередницьких мереж у межах транскордонного регіону, розвиток логістичних систем, орієнтованих на обслуговування прикордонної торговельної діяльності, а також розвиток неформальних інститутів транскордонного підприємництва та транскордонних ринків.

Вирішення цих питань певним чином залежить також від рішень та впливу загальнодержавного рівня, зокрема це стосується Міжвідомчої комісії з питань підтримки транскордонного співробітництва - консультативно-дорадчого органу при Кабінеті Міністрів України, однією з функцій якого є розгляд пропозицій органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування щодо вирішення актуальних питань розвитку транскордонного співробітництва та євро регіонів. Так, склад комісії формується з представників майже всіх міністерств, проте обов'язкового залучення представників територіальних громад не передбачено.

Як негативний чинник, що дискредитує участь української сторони у транскордонному співробітництві, слід розглядати відсутність можливості передбачити у видаткових частинах бюджетів різних рівнів коштів, гарантованих українськими бенефіціарами (як правило, обласними радами та обласними державними адміністраціями, іншими державними інституціями) для фінансування з українського боку обов'язкових часток за спільними проектами з ЄС.

Нагальною необхідністю для розвитку транскордонного співробітництва є розроблення належної законодавчої бази щодо

регламентації механізму фінансування проектів транскордонного співробітництва, що є невід'ємною складовою процесів їх упровадження та реалізації.

Так, відповідно до Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2011-2015 роки загальна вартість великомасштабних інфраструктурних проектів транскордонного співробітництва становила 55274,8 тис. євро, у тому числі грантова частина для України - 40372,9 тис. євро. Розмір фінансової участі України в реалізації зазначених проектів орієнтовно - 48305,8 тис. грн. [5].

Має місце складна і негнучка система національного відбору проектів євро регіональної співпраці для надання державної фінансової підтримки.

Не має сумніву в тому, що подальший розвиток транскордонного співробітництва залежатиме від здатності влади оперативно вирішувати прикордонні проблеми на місцевому рівні, створювати гнучкі господарські структури з залучення зовнішніх інвестицій для будівництва та удосконалення транскордонної інфраструктури, налагоджувати прикордонну торгівлю, туризм, розширювати співробітництво в культурній, соціальній, природоохоронній сфері. Все це позитивно сприяє розвитку не тільки прикордонних регіонів, але і країні в цілому.

Одним із найбільш перспективних напрямів для подальших досліджень у цій сфері сьогодні можна вважати питання щодо діяльності держави з формування міжнародної мережі транспортних коридорів [2].

У подальшому має створюватися комплексна система моніторингу та аналізу результатів діяльності органів місцевого самоврядування України у галузі транскордонного та міжнародного співробітництва, що дозволить більш чітко планувати і прогнозувати перспективи транскордонної співпраці.

Цепитання також тісно пов'язане з впровадженням нових підходів до реалізації державної регіональної політики та проведенням адміністративно-територіальної реформи в Україні відповідно до принципів, прийнятих у Європейському союзі.

Література:

1. Закон України «Про транскордонне співробітництво» від 24 червня 2004 року № 1861- IV // ВВР України. – 2004. – № 45. – Ст. 499.
2. Про затвердження програми розвитку транскордонного співробітництва на 2011-2015 рр.: Постанова КМУ від 1 грудня 2010 р. № 1088. - /Електронний ресурс. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
3. Ільченко Н. М. Транскордонне співробітництво в Україні: перспективи розвитку євро регіонів //Державне будівництво.- 2012. - № 2 - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/2/21.pdf>

ВИТОКИ, ГЕНЕЗИС ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕХАНІЗМУ УМИСНИХ ВБИВСТВ ТА ІНШИХ СУМІЖНИХ СКЛАДІВ ЗЛОЧИНІВ

Сукрухо Н.В. студентка 2 курсу ОС
«Магістр» спеціальності 081 Право ДонДУУ

Конституція України проголошує, що людина, її права і свободи є вищою цінністю. Дане положення Конституції зумовлює найважливіше завдання держави – захист прав особистості, в тому числі і права на життя і здоров'я. Вбивство є найбільш суспільно небезпечним з усіх посягань на особистість. Вбивство визначається як умисне заподіяння смерті іншій людині (ч. 1 ст. 115КК України) [1].

Кримінальне законодавство України передбачає відповідальність за посягання на особу, вчинене не тільки активними діями винного, а й шляхом бездіяльності. При кваліфікації таких діянь і їх розмежування із суміжними складами злочинів часто виникають складнощі, оскільки по об'єктивній стороні вбивство або шкода здоров'ю в результаті злочинної бездіяльності суб'єкта зовні начебто ідентичні.

Особливі труднощі виникають при відмежуванні вбивства з непрямим умислом від заподіяння смерті з необережності. І в тому, і в іншому випадку винна особа не бажає настання такого результату. Але при непрямому умислі винний свідомо допускає настання смерті, хоча і не робить ніяких дій, спрямованих на запобігання усвідомлюваних наслідків. При необережності у вигляді легкодумства винний не відноситься до смерті потерпілого байдуже, він розраховує на свої сили, знання, уміння, професійний досвід, на те, що в результаті вжитих ним заходів або в результаті дій інших осіб або якихось інших факторів смертельний результат не настане. Але в силу того, що винний в цих випадках не проявляє належної передбачливості, недостатньо враховує свої можливості, передбачуваний наслідок все ж настає [2, с.246].

Проблема причинного зв'язку виходить за межі дослідження, проте не можна не зупинитися на деяких складних кваліфікаційних ситуаціях, пов'язаних зі встановленням причинного зв'язку.

При відсутності причинного зв'язку між діянням і смертю потерпілого вчинене винним не може бути кваліфіковано як закінчене вбивство. Однак якщо було визнано, що винний діяв з умислом, спрямованим на вбивство потерпілого, і при цьому він обрав такий спосіб дій, який об'єктивно міг заподіяти потерпілому смерть, то вчинене ним може бути кваліфіковано як замах на вбивство.

При відсутності причинного зв'язку і прямого умислу винної особи на позбавлення потерпілого життя, вчинене ним має кваліфікуватися залежно від конкретних обставин справи з урахуванням характеру і спрямованості його дій.

Винний в процесі бійки завдав своєму сусідові два удари кулаком в область грудей. Потерпілий відчув себе погано і через день помер від загострення ішемічної хвороби серця. Причиною загострення хвороби серця були конфліктна ситуація і отримані ним побої. Удари, завдані винним, жодних ушкоджень потерпілому не заподіяли, оскільки були незначної сили.

Отже, при вирішенні цього казусу слід зробити висновок про те, що винний не може підлягати відповідальності за вбивство, оскільки немає необхідного причинного зв'язку між його діями і смертю потерпілого. Не може винний підлягати і кримінальній відповідальності за замах на вбивство, оскільки він не діяв з прямим умислом, спрямованим на заподіяння потерпілому смерті. Враховуючи, що удари були незначної сили, слід визнати, що в даному випадку мова йде про склад злочину, передбаченого ст. 126 КК України.

Видається, що багато кваліфікаційних складностей, пов'язаних зі встановленням причинного зв'язку, можуть бути дозволені, якщо скористатися критеріями, виробленими наукою кримінального права. Представляється, що вчинене винним лише в тому разі може бути кваліфіковано як замах на вбивство, коли встановлено, що винний діяв з прямим конкретизованим умислом, спрямованим на заподіяння смерті потерпілому. При всіх інших варіантах ставлення винного до смерті потерпілого скоєне має кваліфікуватися в залежності від фактично наставших наслідків.

Дане зауваження важливо в тому сенсі, що закон не виділяє видів прямого умислу, а в постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 07.02.2003 № 2, лише звертається увага на те, що замах на вбивство можливий з прямим умислом [3]. Однак встановлення того, що винний діяв з прямим умислом, недостатньо для кваліфікації вчиненого як замаху на вбивство.

Відповідно до рекомендацій, викладеними в постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи», при розмежуванні вбивства і злочини, передбаченого ст. 121 КК України, необхідно виходити з сукупності всіх обставин скоєного, зокрема способу і знаряддя злочину, кількості, характеру і локалізації тілесних ушкоджень, характеру взаємин сторін. Це дуже важливе зауваження [3].

Таким чином, при розмежуванні вбивства і злочинів, передбачених ст. 121, а також ст. 119 КК України, необхідно виходити з суб'єктивного ставлення винного і до дій, і до наслідків.

Література

1. Конституція України: чинне законодавство станом на 22 вересня 2015 р.: (відповідає офіційному текстові). К.: Алерта, 2014.
2. Брич Л. Про кількість розмежувальних ознак у суміжних складах злочинів / Л. Брич // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні : Матер. XIV регіон. наук.-практ. конф. 6 лютого 2008 р. – Львів : Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2008. – С. 245-248.
3. Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» від 07.02.2003 № 2. // Вісник Верховного суду України. – 2003. – № 1.

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ

Кальянов А.В., д.м.н., проф.кафедри охорони
праці та навколишнього середовища ДВНЗ
«Приазовський державний технічний
університет»

Трудовий мігрант в розумінні Конвенції Організації Об'єднаних Націй – особа (працівник), який буде займатися або займається діяльністю, що сплачується в державі, громадянином якої він або вона являється (мігрант) [1].

Для законної діяльності трудовий мігрант (та члени його родини) повинні отримати дозвіл на в'їзд, перебування та діяльність, що сплачується в державі праці за наймом у відповідності із законодавством цієї держави і міжнародними угодами, учасником якої є ця держава.

Формальний статус трудового мігранта визначено Конвенцією Міжнародної –організації праці (МОП) про робітників – мігрантів, початкова версія якої була прийнята в 1939 році і вступила в дію у 1952 році. У 1975 році була прийнята Конвенція про зловживання в області міграції та забезпечення робітникам –мігрантамрівних можливостей і звернення. Міжнародна Конвенція про захист прав всіх трудящих – мігрантів та членів їх сімей прийнята резолюцією 45/158 Генеральної Асамблеї ООН від 18.12.1991 року (вступила в дію з 1 червня 2003 року).

У стратегії ООН «Цілі сталого розвитку 2016–2030» визначено завдання захищати трудові права і сприяти забезпеченню надійних і безпечних умов праці для всіх трудящих, включаючи трудящих– мігрантів, особливо жінок – мігрантів, та осіб, які не мають стабільної зайнятості.

За даними Міністерства закордонних справ України кожен хвилину Україну залишають 1 – 2 мігранти.

Відповідно до Звіту ООН за 2017 рік за різними країнами працювали 5,9 млн. українських мігрантів. Це на 400 тис.більше, ніж у 1990 році Україна знаходиться на 8 місці в світі за обсягом мігрантів [2]

За обсягом грошових переказів від трудових мігрантів цей показник за січень – липень 2018 року становив 6,35 млрд. доларів. До кінця поточного року Україна отримує понад 11 млрд. доларів [3].

За деякими даними 60 – 80% мігрантів працюють нелегально [4].

Аналіз стану соціального захисту трудових мігрантів свідчить про те, що Україна підписала Угоду про співробітництво в області трудової міграції та соціального захисту трудящих – мігрантів та членів їх сімей з державами учасниками СНД. В цьому напрямі державою укладено 13 двосторонніх договорів з працевлаштування і соціального захисту трудовихмігрантів та 8 договорів із соціального забезпечення.

В сучасний період головним завданням в цьому напрямі є розширення договірної бази з країнами, де більше всього трудових мігрантів з України, відпрацювання механізму їх працевлаштування та здійснення ефективного контролю за виконанням положень договірних документів [5].

Незважаючи на виконання певних вимог щодо соціального захисту трудових мігрантів, існують деякі правові проблеми стосовно його покращення в цьому напрямі.

Серед них потрібно виокремити наступні:

- не враховується вимога Трудового кодексу щодо заборони понадурочних робіт мігрантів, які працюють на території іншої держави понад 10 – 12 годин на добу та з одним вихідним днем;
- регламентація відпустки трудових мігрантів (тривалість 14 ÷ 25 календарних днів) не завжди обґрунтовується і не в повному обсязі сплачується;
- використання праці трудових мігрантів у віці старше 40 років не враховує зниження працездатності у стихійно встановлених нормах праці людини і починаючи з 20 років темп її падіння складає 1% на кожний рік життя. Загалом норми праці не враховують гендерний компонент. Існує певна різниця стосовно дотримання правового принципу рівності жінок і чоловіків, які працюють в інших країнах, де використовується праця трудових мігрантів (нерівні можливості для жінок щодо виконання пропонованої роботи, додаткових часів праці (до 230 та більше), отриманні бонусів та доходу);
- дворазове харчування та встановлена його вартість (0,8 ÷ 1,2 євро) на добу у більшості країн не дозволяє трудовим мігрантам додержуватися збалансованого харчування і забезпечення їх організму нормами споживання білків, жирів та вуглеводів;
- існує певне протиріччя між важкістю, напруженістю та інтенсивністю праці трудових мігрантів та оплатою їх праці за окремими професіями (750 – 1000 євро в деяких європейських країнах);
- вартість оформлення тимчасового проживання трудових мігрантів на території іншої країни (при відсутності візи та понад 3-х місяців при наявності біометричних паспортів) складає приблизно 650 – 750 євро та утримується з кожного робітника;
- на більшості підприємств, установ та організацій іншої країни не виконуються стосовно мігрантів договірні норми корпоративної культури (відсутні угоди між двома та більше суб'єктами в сфері охорони праці) щодо колективного договору, трудової угоди, а також їх відносин з власниками, тобто не додержуються міжнародні норми корпоративної культури вищого рівня, які засновані на загальнолюдських цінностях і зафіксовані у Всесвітньому етичному кодексі (прийнятий у 1994 році у Швейцарії представниками кращих компаній і консультантів США, Японії та Західної Європи);
- незважаючи на наявність у деяких категорій трудових мігрантів медичної страховки, вони можуть отримувати обмежені види медичної допомоги

лише з деяких профілів медицини (інші у разі серйозної хвороби або її ускладнення повинні додатково оплачуватися). Не діє навіть обмежена система оплачуваних днів за хворобою під час використання праці трудових мігрантів. Приймаючи до уваги змінений склад трудових мігрантів з різних країн, існує певний ризик їх захворювання СНІД та іншими особливо небезпечними інфекційними хворобами. Не вирішеним є питання щодо проведення щеплень від кори та механізму підтверджуючого документу з боку мігрантів. Існує істотна різниця якості проведення медичних оглядів та психофізіологічної експертизи трудових мігрантів, які працюють у небезпечних професіях та умовах підвищеної небезпеки, що обумовлює суттєві помилки стосовно визначення їх професійної придатності. При цьому практично не враховуються медичні протипоказання стосовно окремих професій та видів робіт в умовах підвищеної небезпеки;

- на приватних підприємствах окремих європейських країн, де використовується низько кваліфікована фізична праця, відсутні медико – оздоровчі комплекси, які призначені для відновлення працездатності робітників, що викликає накопичення втоми та її перехід до стану перевтоми і збільшує професійний ризик психосоматичних захворювань та виробничих травм;
- враховуючи, що трудові мігранти не сплачують соціальних внесків до пенсійного фонду України, вони мають ймовірність залишитися без відповідного страхового стажу і пенсійних виплат з боку держави, тобто це вплине на рівень їх соціального захисту при виході на пенсію;
- відсутність або недостатній рівень володіння іноземною мовою (комунікативна некомпетентність) робить неможливим ознайомлення з вимогами та нормами охорони праці на території іншої країни.

Для ефективного державного управління міграційними процесами необхідно інтегрувати норми національного законодавства в систему міжнародного міграційного права. Для призупинення міграційних потоків за кордон необхідно щоб мінімальна заробітна плата складала 7000 грн. Це розмір реального прожиткового мінімуму на сьогодні.

Література

1. [https://ru.wikipedia.org/wiki/ Трудовой мигрант](https://ru.wikipedia.org/wiki/Трудовой_мигрант).
2. Портрет українських заробитчан [https://newsone ua/news/society/portret-ukrainskih-zarobitchan](https://newsone.ua/news/society/portret-ukrainskih-zarobitchan)
3. <https://ib.ua/economics/2018/09/...406918-trudovie-migranti-perevelis-ukraina.html>
4. <https://okhrana-truda.com/trud-cheloveka/trudovaya-migratsiya.html>
5. Украина будет усиливать соцзащиту мигрантов/<https://golos.ua>.

ПРАВОСВІДОМІСТЬ І ПРАВОВА КУЛЬТУРА СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

Синиця К.А, студентка групи СР-17,
Донецького державного університету
управління

Соціальна робота належить до професій, які виникли і утверджуються з метою задоволення та суцільних потреб людей та суспільства. У суспільному житті більшості країн світу соціальні працівники відіграють значну роль в наданні різних видів соціальних послуг, розрахованих на підтримку найрізноманітніших груп населення: від дітей на підлітків до ветеранів війни, людей похилого віку, безробітних тощо.

Соціальна робота як професійна діяльність повинна базуватися на високому рівні правосвідомості та правової культури, глибокому переконанні, що кожна людина має право та здатність вести помірковане задовільне життя.

Конфронтація держави і громадян щодо вибору оптимальної моделі суспільного розвитку тривала віками. Держава не тільки експериментувала над населенням, впроваджуючи розроблені нею моделі соціально-політичного розвитку. Історія знає приклади збройної агресії з метою довести силою перевагу тієї чи іншої моделі розвитку. Наприкінці ХХ ст. світ став на шлях боротьби з насиллям, тоталітаризмом, різними формами обмеження прав і свобод людини.

Системоутворюючим фактором правової демократичної держави завжди були, безумовно, правосвідомість і правова культура, високий рівень захищеності прав і свобод громадян. Однак людству так і не вдалося дійти згоди з фундаментальних питань цього кардинального явища.

Актуалізація правового аспекту в сучасному суспільстві обумовлена взаємозв'язком наявного рівня духовності соціуму і стану злочинності в ньому, проявами цього зв'язку в молодіжному середовищі в умовах складного етапу формування української правової держави. Саме правовий аспект з його науково-методичною основою особливо чітко репрезентує правову поведінку громадян та відіграє важливу роль у соціально-політичному розвитку держави.

На нинішньому етапі розвитку українського суспільства правосвідомість слід розглядати в цивілізаційному вимірі та в контексті аксіології загальнолюдських цінностей. Юридична наука, зокрема, розглядає правосвідомість як одну з найважливіших форм свідомості людини та суспільства поряд з політичною свідомістю, мораллю, мистецтвом, релігією, наукою, філософією.

Правосвідомість та її критеріальна характеристика – правова культура особистості – розглядаються як знання, розуміння та уміння реалізовувати в практиці соціальних відносин норми права. Важливим елементом правосвідомості та правової культури є також знання й реалізація громадських, соціальних, економічних, політичних та інших прав і свобод людини.

У сфері соціального буття правосвідомість повинна стати важливим фактором гармонізації життя, надійним посередником між загальною формулою закону та конкретною особистістю для того, щоб формальне, послідовне та безумовне виконання закону не призвело до несправедливості.

Найбільш вагомими чинниками, що визначають рівень правосвідомості людини є активне життя, пізнання (інтелектуальний розвиток, розширення кругозору), законослухняна поведінка, які свідчать про позитивну спрямованість особистості майбутніх фахівців.

Розглядаючи правосвідомість в аксіологічному вимірі, слід зазначити, що мораль змістилася в ідеальну (бажану) форму, відірвавшись від натури. Вона відображає не тільки сутність сьогоденного буття, а соціальне, що було сформовано протягом багатьох століть, і визначає через свої джерела та цінності світоглядний орієнтир в бажане майбутнє.

Враховуючи реальну соціокультурну (релігійну, етичну, мовну) неоднорідність України, актуальною справою постає вироблення сучасної мультикультурної доктрини, політики, освіти, в яких би враховувався як позитивний, так і негативний досвід мультикультуралізму. Її реалізація на рівні навчально-виховного процесу може забезпечити виховання повноцінного й соціально-активного громадянина незалежно від етнічного походження та світоглядних орієнтацій.

Провідна роль у вдосконаленні правосвідомості і підвищенні рівня правової культури належить правовому вихованню молоді, яке можна розглядати як спеціальний інструмент сприйняття правових цінностей, перетворення їх в особисті переконання та внутрішню детермінантну поведінки людини. При цьому генератором ідей, підвищення рівня правосвідомості і правової культури є сучасний юрист, професія якого у всьому світі і у всі часи була найбільш затребуваною. Розвинуті країни завжди високо цінили і цінять юриста. Так, 45% засновників Конституції США 1787 року були юристами, а в теперішній час у палаті представників вони складають 50%.

Підвищення рівня юридичної діяльності та правової активності громадян в період соціалізації може забезпечити збільшення показника правосвідомості приблизно на третину.

На основі результатів експертних досліджень, проведених за участю науково-педагогічних працівників гуманітарного ВНЗ, було розроблено прогноз зміни рівня правосвідомості особистості громадян (таблиця 1).

Приблизно дві третини експертів вважають, що в Україні рівень правосвідомості залишиться без змін. Одна десята частина впевнена в тому, що правосвідомість підвищиться. За результатами прогнозних досліджень встановлено тенденцію підвищення оцінок експертів в напрямі «країна–регіон–місто».

Таблиця 1

Прогнозна оцінка рівня правосвідомості особистості громадян на
найближчі п'ять років, %

Градації прогнозої	В Україні	В Донецькому регіоні
--------------------	-----------	----------------------

оцінки		
Збільшення	22,4	33,1
Зниження	10,2	11,0
Залишитися на тому рівні	67,4	55,9

Отже, в основі соціальної політики в сучасному суспільстві мають бути правосвідомість і правова культура особистості, що забезпечує адекватну соціально-психологічну модель її законослухняної поведінки шляхом синтезу моральної та правової свідомості.

Перспективи подальших наукових досліджень проблематики правосвідомості у соціально-політичному розвитку людини полягають у визначенні рівня правосвідомості і правової культури різних соціальних категорій громадян, що живуть в окремих адміністративно-економічних регіонах, встановленні пріоритетів у правовому полі соціуму на етапі демократичного соціально-політичного державотворення.

Література:

1. Шконда, В. Кальянов, А.В. Культурологічні засади професійно-особистісного становлення майбутніх фахівців: монографія. – Донецьк: Донбас, 2012.–262ст.

ДО ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ЩОДО АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА В СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЗАКОНОДАВСТВУ ЄС

Тишкевич Д.В., студент групи ІВ-17м-1з
спеціалізації «Інтелектуальна власність»
ОС «Магістр» Донецького державного
університету управління

«Адаптація» чи «гармонізація» законодавства України з правом ЄС є однією з важливих умов поглиблення співпраці нашої країни з європейськими інтеграційними об'єднаннями та їх державами-членами. Це створює необхідні передумови переходу до наступних стадій інтеграції, включаючи членство України в Євросоюзі.

Укладання Україною УПС, а також ухвалення інших документів, які визначають правові засади співпраці між Євросоюзом та Україною, створило належні передумови для адаптації українського законодавства з правом Євросоюзу [1].

Адаптація, яка була передбачена УПС та іншими документами, що регулюють співробітництво України з Євросоюзом, має як спільні риси, так і суттєві відмінності від аналогічного процесу, здійснюваного на рівні Союзу та у відносинах ЄС з третіми країнами [1]. Спільною для них є загальна мета будь-якої гармонізації, яка полягає у створенні уніфікованого правового середовища для суб'єктів ринкових відносин. А для цього необхідно

нівелювати відмінності у національних правилах, які регулюють ці відносини. Проте гармонізація в рамках співробітництва України з Євросоюзом спрямована також на створення сприятливих умов для доступу українських виробників та провайдерів послуг на спільний ринок ЄС та на ринки країн, які визнають стандарти Євросоюзу.

Крім того, гармонізація українського законодавства з правом Євросоюзу закладає правові засади для появи правового середовища, наближеного до Союзу, яке вже існує у державах-членах ЄС, і тим самим допомагає залучити бізнесменів з держав-членів європейських інтеграційних об'єднань до більш активної діяльності в Україні. Така присутність повинна сприяти економічному розвитку країни, а також залученню іноземних інвестицій в українську економіку.

Тим самим гармонізація об'єктивно прискорює інтеграцію України до Євросоюзу. І це визначає особливу зацікавленість України у процесах гармонізації свого законодавства з правом Євросоюзу.

Разом із тим, гармонізація українського законодавства з правом Євросоюзу повинна враховувати характер відносин сторін, що визначає особливі способи та принципи її здійснення.

Слід зазначити, що першим документом, який закріпив правові засади для гармонізації українського законодавства з правом Євросоюзу ще до набуття чинності УПС, стала Тимчасова угода між Україною та ЄС про торгівлю та торгівельне співробітництво, підписана 1 червня 1995 р. у Брюсселі. Вона набула чинності 1 лютого 1996 р. У травні 1998 р. Тимчасову угоду замінила УПС.

Тимчасова угода передбачала гармонізацію законодавства України з правом ЄС у галузях конкуренції (ст. 17) та захист права на інтелектуальну власність (ст. 18, Додаток III). Положеннями цих статей було запропоновано різні способи гармонізації [1].

Після набуття чинності УПС процес гармонізації українського законодавства з правом Євросоюзу отримав уже не лише чіткі правові засади, а й набув більш різноманітних форм.

Насамперед слід зауважити, що УПС приділяла особливу увагу гармонізації існуючого і майбутнього законодавства України із законодавством співтовариства, розглядаючи гармонізацію як важливу умову для зміцнення економічних зв'язків між сторонами (ст. 51.1) [1].

В УПС не було визначення поняття гармонізації. Сама ж угода оперувала такими традиційними й для права Євросоюзу термінами, як "зближення" (статті 51, 76), "адаптація" (статті 53, 77), "наближення" (ст. 60), "встановлення еквівалентних норм" (ст. 67) тощо [1]. Як і у випадку з установчими договорами про європейські інтеграційні об'єднання, це може означати, що в Угоді йшлося про різні способи визначення одного й того самого процесу, головною метою якого є створення однакових правових умов для суб'єктів співробітництва між Україною та ЄС. Про це свідчать і положення ст. 51.2 УПС, з яких випливає, що цей процес повинен забезпечити "приблизну адекватність законів" [1].

Той факт, що УПС оперував різними термінами, не могло не стати причиною дискусії серед українських вчених та практиків з метою з'ясування відмінностей між ними щодо змісту та доцільності їх використання.

Доцільно наголосити, що більшість українських юристів, які досліджували це питання, застосовує термін "гармонізація". Проте в офіційних документах дуже часто використовується термін "адаптація". Відповідно до положень Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС, затвердженої Законом України "Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС" від 18 березня 2004 р. № 1629-IV, адаптація полягає у приведенні законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність до *acquis communautaire* [2].

Термін "гармонізація" найбільш адекватно характеризує мету цього процесу: узгодити національні норми таким чином, щоб в обох випадках вони створювали однакові правові умови для діяльності суб'єктів господарювання в межах спільного ринку.

У відносинах між європейськими інтеграційними організаціями та третіми країнами таке узгодження національного законодавства з правом Євросоюзу може здійснюватися різними способами (шляхом взаємного визнання національних стандартів, приєднання до міжнародних договорів, узгодження положень національних нормативно-правових актів з приписами постанов інститутів Євросоюзу тощо) та на різних рівнях (на рівні міжнародних зобов'язань, на рівні зобов'язань ЄС тощо).

Наведені особливості гармонізації відрізняють її від уніфікації. Як уже зазначалось, хоча за допомогою уніфікації також створюється однакові правові умови для суб'єктів господарювання, проте це досягається іншим шляхом: через ухвалення постанов, які безпосередньо регулюють поведінку суб'єктів господарювання і не передбачають узгодження з ними актів національного законодавства. В Євросоюзі головним правовим інструментом уніфікації є регламенти.

Слід також зазначити, що гармонізація українського законодавства з правом Євросоюзу має конкретнішу мету, ніж реформування правової системи України.

Важливо також зауважити, що в УПС практично не йшлося про терміни здійснення гармонізації. Єдиним винятком з цього була сфера захисту прав на інтелектуальну власність, в якій Україні було надано п'ять років на виконання своїх зобов'язань за угодою [1].

Положення УПС щодо гармонізації мали рамковий характер, а їх реалізація вимагала ухвалення правових актів, створення необхідних інституційних механізмів та здійснення відповідних дій як на міжнародному рівні у взаємовідносинах сторін, так і в правопорядку України.

На кожному з цих рівнів гармонізація здійснювалася шляхом використання певних способів. У цьому зв'язку можна виділити кілька способів гармонізації. По-перше - це приєднання до міжнародно-правових документів, які закріплюють міжнародні стандарти у певній галузі. Другий

спосіб передбачає ухвалення внутрішніх правових актів, положення яких відповідають нормам права ЄС.

УПС визначала основні сфери, в яких гармонізація здійснюється шляхом приєднання до міжнародних зобов'язань у певній галузі міжнародних відносин. Ними були захист прав на інтелектуальну власність, енергетика, охорона навколишнього середовища та відмивання грошей.

Нові вимоги до гармонізації законодавства України з правом ЄС впливають з Порядку денного асоціації Україна - Євросоюз (ПДА). Вони пов'язані з підготовкою до реалізації положень Угоди про асоціацію, складовою частиною якої є запровадження зони вільної торгівлі. Згідно з ПДА рівні і способи гармонізації практично залишаються тими самими. Проте суттєвих змін зазнала політика ЄС у цій сфері.

Якщо раніше Україна сама могла вирішувати, яка галузь законодавства вважатиметься пріоритетною для гармонізації, то дотримання ПДА значним чином звужує таку самостійність. У документі чітко визначено сфери і пріоритети гармонізації. Спеціальний наголос зроблено на інституційному компоненті гармонізації, що передбачає зміцнення незалежності та адміністративної спроможності національного регулятора у визначеній галузі. Темпи гармонізації залежать від намічених у ПДА та Угоді про асоціацію термінів створення зони вільної торгівлі. Передбачено значну технічну і фінансову допомогу з боку ЄС на здійснення адаптації українського законодавства.

Література:

1. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами N 237/94-ВР від 10 листопада 1994. - Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_012
2. Европейское право: Учеб. для вузов / Под общ. ред. Л.М. Энтина. – М.: Норма, 2004. – С. 89–90.

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ НА ПРИКЛАДІ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ

Тимощенко Є.С., студентка групи ІВ-18мз
Донецького державного університету
управління

Ключові слова: *права людини, переселенці, розвиток законодавства.*

Проблематика прав людини, законність їх здійснення, розвитку та охорони і захисту становлять фундамент предмета загальнотеоретичної юриспруденції. Ця проблема є актуальною протягом багатьох тисячоліть та досі залишається у центрі уваги дослідників, що аналізують її з різних сторін. У сучасності проблема прав і свобод людини пов'язана з ними нормотворча, правозастосовна й інша практика потребують особливої уваги, переосмислення та внесення невеликих корективів. Це зумовлено перш за все,

відхилом від ідей тоталітарного суспільства, глибокими політичними та соціально-економічними перетвореннями, гуманізацією законодавства, проблемою приведення правогарантуючих функцій держави у відповідність із конституційними та міжнародними стандартами у сфері прав людини. [1]

Правову проблему розвитку законодавства щодо забезпечення прав людини в Україні пропоную розглянути на прикладі Постанови Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. «Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» [2], тому що окремим фактом порушення прав людини в Україні на 2018 рік я вважаю саме відкриту зневагу переселенців владою України. Фактор порушення прав цього шару населення ігнорується та замовчується. Країна не може врегулювати це питання не тільки фактично, але й на законодавчому рівні. Постанова Кабінету міністрів України та фактична поведінка стосовно переселенців порушують норми Конституції України та норми міжнародного права. По суті такий самий мешканець України як всі, якого не захистили та позбавили можливості жити в умовах, які мали до 2014 року не може мати права голосу, коштів на банківському рахунку, помешкання, у разі, якщо хоче отримувати хоч якусь компенсацію за те, що він зобов'язаний витрачати на свої базові потреби. Абсурд законодавства навіть в тому, що якщо людина не влаштувалась на роботу в перші три місяці після переселення, то адресна допомога припиняється та не відновлюється. Фактор того, що влаштуватися на роботу не так легко після пережитого стресу не враховується, а коли дійсно знайшов гідну роботу, але три місяці пройшли, то звичайно фінансування з боку країни на оренду житла вже можна не очікувати.

Якщо розглядати п. 6. Постанови, то зрозуміло, що Грошова допомога не призначається у разі, коли: -будь-хто із членів сім'ї (крім сімей, до складу яких входять військовослужбовці з числа внутрішньо переміщених осіб, які захищають незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України та беруть безпосередню участь у заходах із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації) має у власності житлове приміщення/частину житлового приміщення, що розташоване в інших регіонах, ніж тимчасово окуповані території у Донецькій та Луганській областях, Автономній Республіці Крим і м. Севастополі, населені пункти, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, та населені пункти, що розташовані на лінії зіткнення, крім житлових приміщень, які непридатні для проживання, що підтверджується відповідним актом технічного стану.

А чим сім'ї, до складу яких входять військовослужбовці з числа внутрішньо переміщених осіб, які захищають незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України та беруть безпосередню участь у заходах із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації відрізняються від інших? Чому той, хто не має навіть фізичної можливості захищати не може зрівнятися з цією категорією людей. Комуś може подарували це приміщення до смерті дарувальника, але

фактично людина, яка подарувала ще проживає там, таким чином подароване житлове приміщення за законом, але не фактично, аналогічних ситуацій безліч. Кожен розуміє, що не завжди «*de jure*» зівпадає з «*de facto*», так чому ж не враховується цей фактор?

У другій частині п. 6 Постанови вказано, що якщо будь-хто з членів сім'ї має на депозитному банківському рахунку кошти у сумі, що перевищує 25-кратний розмір прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб. З самого початку був встановлений 10-кратний розмір. А чому знову порушуються права та закривають очі на таємницю вкладу? Чим громадянин, якого «вигнали» зі свого рідного міста, житла, університету, роботи гірше ніж той, кого цього не позбавляли? А найбільш обурює те, що мова йде про члена сім'ї, а позбавляють виплат усю смію. А якщо мати неповнолітніх дітей має відкритий депозитний рахунок, а позбавляють дітей, які ніяк не в праві вплинути на її дії? Найприкріше в цьому всьому те, що це стосується реальних переселенців, які не зрадили свою країну та залишили все для того, щоб залишитися патріотами. Стаття 21 Конституції України говорить про те, що всі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. [3] Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними, нажаль, ці гарантії насправді не відповідають дійсності. Якщо розглядати всі ці питання не через призму діючого законодавства, а через призму справедливості, то одразу зрозуміло, що держава не піклується та не захищає своїх громадян, які не мають вини у тому, що трапилось. Тільки нажаль, цю проблему розуміють тільки ті, хто постраждав від неї та зазнав значних втрат. Проблема житла не вирішується, а держава надає перевагу фінансувати "оренду". Тоді як переселенцям цих грошей явно не вистачає, щоб закрити повну суму оренди. Уряду України необхідно брати за основу успішні моделі вирішення проблем переселенців і приступати до їх реалізації. З кожним роком проблем стає все більше. Потрібно розробити й ухвалити концепцію надання житла, визначити терміни, призначити відповідальних, виділити фінансування і почати працювати, а не робити вигляд, що проблема з переселенцями вже вирішена та неактуальна.

Здійснення політики, яка стосується проблеми розвитку законодавства щодо забезпечення прав людини в Україні потребує вироблення цілісної національної стратегії та плану щодо її реалізації. Відправною точкою на цьому шляху може бути проведення фундаментального національного дослідження, яке надасть об'ємну та точну картину поточної ситуації з дотриманням прав людини в країні. Необхідно зробити ретельний аналіз існуючої політики і практики та визначити проблемні питання. У рамках аналізу потрібно зробити оцінку ступеню реалізації положень міжнародного законодавства. Розробка і реалізація стратегії та плану заходів для вирішення проблем у сфері захисту прав людини має проводитися за активною участю політиків, захисників прав людини та громадянського суспільства. Такий спільний підхід буде сприяти легітимності плану, створенню відчуття спільної відповідальності і зробить їх імплементацію ефективною. З метою вжиття подальших заходів та аналізу стану реалізації стратегії та

плану дій мають бути визначені чіткі часові рамки і критерії їх виконання. Процес має передбачати зобов'язання проводити періодичні звіти. Стан реалізації плану дій повинен переглядатися на регулярній основі, а після його завершення має бути здійснена незалежна оцінка отриманих результатів. Аналіз процесу реалізації плану дій є настільки ж важливим, з точки зору участі, відкритості та прозорості, як і оцінка кінцевих результатів. Україна повинна забезпечити довгострокову підтримку плану дій на високому рівні шляхом активних дій з боку політиків та керівництва державних органів влади та інших установ, відповідальних за її реалізацію. Сфера захисту прав людини потребує належного фінансування до якого наша країна ще не готова. Необхідно заохочувати місцеві органи влади для розробки комплексних фундаментальних досліджень, планів, дій або аналогічних документів на місцевому рівні. Вони мають забезпечити регулярний моніторинг стану дотримання прав людини та координацію заходів щодо вирішення проблем у галузі прав людини. Мають бути створені механізми для моніторингу у сфері охорони здоров'я, освіти та соціальних послуг незалежно від того, надаються вони місцевим жителям, або переселенцям, підходи має бути засновані на правах людини. Важливо створити відповідні системи для збору та аналізу даних, включаючи дані про соціально незахищені групи людей. Збір конфіденційних даних повинен бути добровільним, а для запобігання ідентифікації осіб, які належать до певної групи, мають бути створені належні гарантії. Офіційні дані потрібно доповнювати відповідною інформацією від національних інституцій з прав людини та неурядових організацій. Обов'язковим є дотримання принципу рівності та міжнародного законодавства з прав людини. Ще одним важливим структурним елементом національної стратегії розвитку законодавства щодо забезпечення прав людини є підвищення інформованості населення. Важливо, щоб освіта у галузі прав людини відбувалася на доступній мові. Мета України у сфері прав людини повинна полягати в забезпеченні можливості кожної людини шукати і отримувати справедливість. [4]

Список літератури:

1. Рабінович П. Основоположні права людини: соціально-антропна сутність... 11. Вісник Національної академії правових наук України № 2 (73) 2013.18 с.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. «Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» №505, Київ. Електронне посилення: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/505-2014-%D0%BF>
3. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
4. Доктринальні аспекти становлення та розвитку ідеї прав людини / Н. Бондаренко // Підприємництво, господарство і право : науково-практичний господарсько-правовий журнал. - 2011. - № 12. - С. 20-23

НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ЩОДО ІНТЕГРУВАННЯ ВИЩИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ У ЗАГАЛЬНОСВІТОВИЙ ПРОСТІР

Фролов Ю.М., д.ю.н., професор, професор
кафедри правознавства Бердянського державного
педагогічного університету

Діяльність вищих навчальних закладів повинна здійснюватися на основі вивчення досвіду розвинутих країн у тісній взаємодії з роботодавцями для підвищення ефективності професійної підготовки кадрів і збалансованості потреб попиту та пропозиції на ринку праці. Успішна взаємодія з соціальними партнерами дозволить вирішувати проблеми працевлаштування випускників, забезпечувати контроль за якістю їх підготовки, прогнозувати потребу у фахівцях певних професій, удосконалювати зміст професійних програм відповідно до вимог сучасного виробництва [1, с. 9].

Важливим завданням, яке постає перед вітчизняною вищою школою, є її широке інтегрування в міжнародну систему освіти. Інтеграція національної системи вищої освіти у європейський освітній простір відбувається шляхом міжнародної співпраці ВНЗ, реалізації спільних з ЄС проектів, заходів і програм академічних обмінів, підготовки фахівців для зарубіжних країн.

Інтеграція вітчизняної освіти у міжнародний освітній простір базується на засадах системного і взаємовигідного характеру співробітництва, толерантності в оцінюванні здобутків ВНЗ зарубіжних країн та адаптації цих здобутків до потреб національної системи вищої освіти [2, п. 36].

Основні напрями міжнародного співробітництва ВНЗ у галузі вищої освіти визначені у Законі України «Про вищу освіту», згідно з яким вищі навчальні заклади мають право здійснювати міжнародне співробітництво, укладати договори про співробітництво, встановлювати прямі зв'язки з вищими навчальними закладами іноземних держав, міжнародними організаціями, фондами, тощо відповідно до законодавства. Основними напрямками міжнародного співробітництва вищих навчальних закладів є:

- 1) участь у програмах двостороннього та багатостороннього міждержавного і міжуніверситетського обміну студентами, аспірантами, докторантами, педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками;
- 2) проведення спільних наукових досліджень;
- 3) організація міжнародних конференцій, симпозіумів, конгресів та інших заходів;
- 4) участь у міжнародних освітніх та наукових програмах;
- 5) спільна видавнича діяльність;
- 6) надання послуг, пов'язаних із здобуттям вищої та післядипломної освіти, іноземним громадянам в Україні;
- 7) створення спільних освітніх і наукових програм з іноземними вищими навчальними закладами, науковими установами, організаціями;

8) відрядження за кордон педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників для педагогічної, науково-педагогічної та наукової роботи відповідно до міжнародних договорів України, а також договорів між такими вищими навчальними закладами та іноземними партнерами;

9) залучення педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників іноземних вищих навчальних закладів для участі в педагогічній, науково-педагогічній та науковій роботі у вищих навчальних закладах України;

10) направлення осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах України, на навчання у закордонних вищих навчальних закладах;

11) сприяння академічній мобільності наукових, науково-педагогічних працівників та осіб, які навчаються;

12) інші напрями і форми, не заборонені законом [3, ст. 75].

Сьогодні міжнародна співпраця вищих навчальних закладів України здійснюється через провадження спільних наукових проєктів та досліджень, технічних і технологічних розробок на основі кооперації, спільних науково-технічних програм, взаємний обмін науковими та викладацькими кадрами, студентами й аспірантами, а також через спільну підготовку спеціалістів, через здійснення спільних досліджень та розробок [4, с. 94–95], надає можливість отримання позабюджетного фінансування від міжнародних фондів, програм та ініціатив, що діють у галузі освіти, участь у міжнародних освітніх проєктах, доступність інформації про міжнародні програми та можливість участі студентів, аспірантів, адміністраторів та інших співробітників у індивідуальних грантах значно покращують конкурентоздатність сучасного ВНЗ [5, с. 93].

Основні шляхи вдосконалення міжнародного співробітництва ВНЗ у галузі вищої освіти були визначені у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, відповідно до якої міжнародне співробітництво ВНЗ у сфері освіти, спрямоване на інтеграцію національної системи освіти в міжнародний освітній простір. Стратегія передбачає здійснення низки заходів щодо Удосконалення діяльності вищих навчальних закладів у сфері підготовки фахівців для зарубіжних країн [6].

Ефективність реформування діяльності вищих навчальних закладів, їх інтеграція у світовий освітній простір безпосередньо пов'язані із застосуванням усіх можливих форм міжнародного співробітництва. Міністерство освіти і науки України з метою реалізації програм міжнародного співробітництва з питань розвитку вищої освіти підтримує розширення ділових контактів із багатьма урядовими і неурядовими організаціями, програмами і фондами, такими як: Європейський фонд освіти, Інформаційне агентство США, Німецька служба академічних обмінів (ДААД), Фонд Фулбрайта, «Відродження», Канадське агентство з міжнародного розвитку; програмами «Темпус» та ін. До інших заходів щодо розвитку міжнародного співробітництва ВНЗ слід віднести співпрацю з провідними закордонними університетами, реалізацію міжнародних освітніх програм і проєктів, здійснення спільної науково-дослідної, видавничої

діяльності, організацію міжнародних науково-практичних семінарів і конференцій, обмін викладацькими кадрами, розвиток студентської мобільності.

Слід також відзначити, що протягом останніх років вищі навчальні заклади тісно співпрацюють з науковими установами Національної академії наук України та національними галузевими академіями наук України. Створення спільних наукових центрів, лабораторій, інститутів дало змогу об'єднати зусилля науковців при виконанні наукових досліджень і розробок, ефективно використовувати бюджетні кошти, отримувати вагомі наукові здобутки, які позитивно впливають на якість підготовки фахівців, інноваційний розвиток економіки країни та міжнародне визнання української науки. Впроваджується практика щодо укладання угод про співробітництво між вузами і передовими профільними підприємствами та науковими установами; створення на виробництві спільними зусиллями навчальних класів, лабораторій, у тому числі для захисту тем дипломних робіт; організації та проведення міжвузівських виставок студентських наукових розробок, діяльності предметних наукових гуртків, студентських наукових товариств [7].

Входження української системи вищої освіти до загальноєвропейського освітнього простору передбачає розробку єдиних критеріїв і стандартів у галузі вищої освіти, що є необхідною умовою ефективного співробітництва між ВНЗ України та Європи, мобільності студентів та викладачів.

Наразі систему стандартів вищої освіти в Україні складають державний стандарт вищої освіти, галузеві стандарти вищої освіти та стандарти вищої освіти вищих навчальних закладів. Стандарти вищої освіти є основою для оцінки її якості та професійної підготовки фахівців, а також якості освітньої діяльності вищих навчальних закладів незалежно від їх типів, рівнів акредитації та форм навчання. Адаптація українського законодавства, до законодавства Європейського союзу, утворення відповідних інституцій та інші додаткові заходи, позачергово необхідні для ефективного правотворення та правозастосування в сфері освіти..

Вважаємо, що провідним напрямом діяльності державної політики щодо інтеграції вищих навчальних закладів у загальносвітовий освітній простір є міжнародне співробітництво, завдяки якому навчальні заклади засвоюють міжнародний досвід реформування вищої школи, збагачують свій навчальний та науковий потенціал, надають можливість зарубіжній молоді здобути якісну освіту, розповсюджують у світі передові досягнення України в області науки і освіти.

Література:

1. Фролов Ю.М. Адміністративні процедури в діяльності вищих навчальних закладів України/ Ю.М. Фролов // Наше право. – 2014 . – № 1. – С.74–81.
2. Про Національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України : від 17.04.2002 р., № 347/2002 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 16. – Ст. 860.

3. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII [Електронний ресурс] // (Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
4. Пальчиков В. І. Правові проблеми вдосконалення організації діяльності та управління у сфері освіти: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.07 / Пальчиков В'ячеслав Іванович ; Ін-т законодавства Верховної Ради України. – К., 2005. – 176 с.
5. Базиль О. Тенденції розвитку міжнародної співпраці українських університетів / О. О. Базиль // Інновації в педагогічній освіті європейського простору : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (Полтава, 27-28 вересня, 2009 р.)/ [ред. кол. : Н. А. Алік, П. І. Кузьменко, Є. В. Кулик та ін.]. – Полтава : Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка, 2009. – С. 92–96.
6. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України : від 25.06.2013 р., № 344/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>.
7. Тези виступу Першого заступника Міністра освіти і науки Суліми Є. М. з питання «Розвиток вищої освіти в контексті європейської інтеграції» (Програма підвищення кваліфікації проректорів вищих навчальних закладів України) 13 травня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.mon.gov.ua/img/zstored/files/tez-\(1\).doc](http://www.mon.gov.ua/img/zstored/files/tez-(1).doc)

ВІДМІННІСТЬ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКУМЕНТІВ ВІД ЗВИЧАЙНИХ ДОКУМЕНТІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Холодова М.В., студентка ОР «Магістр»
спеціальності «Право» Донецького державного
університету управління

Наше покоління людей є свідком стрімких процесів інформатизації соціального буття. Інформаційно-телекомунікаційні технології охопили майже всі сфери життєдіяльності суспільства й держави.

Швидкість зростання злочинності в глобальній комп'ютерній мережі є найбільшою порівняно з іншими видами злочинів. Інформація в Інтернеті може свідчити про вчинення певного правопорушення (яке, до речі, не обов'язково має належати до категорії кіберзлочинів), містити відомості про його сліди та шкідливі наслідки.

Інформатизація суспільного життя об'єктивно позначається на особливостях кримінального процесу. Зокрема, це стосується такої важливої категорії, як джерела доказів. Відповідно до ст. 84 КПК України доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутності фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню [1].

Процесуальними джерелами доказів чинне законодавство визнає показання, речові докази, документи та висновки експертів.

Відповідно до ст. 99 КПК України документом є спеціально створений з метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження. Частина 2 цієї статті встановлює, що до документів можуть належати, зокрема, матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі електронні).

Запровадження в кримінальному процесуальному законі новітньої категорії «електронні носії інформації» викликано практичною потребою у визнанні цих об'єктів джерелом доказів у кримінальному провадженні. Буквальне тлумачення тексту ст. 99 дозволяє зробити висновок, що під «електронними носіями інформації» слід розуміти будь-які електронні носії, зокрема ті, що є вбудованими в комп'ютерні пристрої, підключені до інформаційної мережі. Такі носії можуть містити матеріали в будь-якій формі (письмовій, графічній, фотографічній, відео-, звукозапис тощо).

У частині 3 ст. 99 КПК України законодавець застосовує термін «електронний документ», очевидно, розуміючи під ним електронний носій інформації із зафіксованими на ньому відомостями.

При цьому, кримінальне процесуальне законодавство не дає визначення електронного документа. Логічним буде зробити припущення, що запропонований в КПК України термін «електронний документ» слід розуміти як різновид, одну з форм існування іншого джерела доказів – документа.

Дійсно, документ в його «звичайному» сприйнятті й «електронний документ» мають суттєву спільну рису – в них інформація зберігається й передається шляхом опису подій і фактів за допомогою знакових систем (текстів, графіки, малюнків, креслень тощо). Проте, на наше переконання, це твердження не може бути підставою для ототожнення документів й так званих «електронних документів».

Справа в тому, що між «звичайними» документами й так званими «електронними документами» є багато відмінностей, які стосуються не лише форми подання інформації, а також її змісту і, крім того, – походження доказу, його природи, можливостей експертного дослідження.

«Звичайний» документ завжди створює людина. «Електронний документ» в Інтернет-середовищі може бути сформований не лише людиною, але й безпосередньо інформаційною системою (наприклад, трафіки з'єднань абонентів мобільного зв'язку, динамічні бази банківських проводок, білінгові системи, log-файли реєстрації тощо). Отже, на відміну від «звичайного» документа, «електронний документ» може не мати автора. Проте, створення «електронного документа» машиною відбувається внаслідок певних дій особи в інформаційній мережі (телефонування, перерахування грошей, відвідування сайтів тощо). Процес формування

такого «документа» є подібним до процесу формування речового доказу, який містить сліди злочину: він формується природним (технічним) шляхом й незалежно від бажання людини, але внаслідок її дій.

Змістом «звичайного» документа є текст, малюнки, креслення, схеми, фотозображення, а також фонограми та відеограми. Змістом «електронного документа», окрім зазначеного, може бути також інформація в нових, «незвичайних» формах – комп'ютерні програми у вигляді виконуваних модулів, банки (бази) даних, а також мережева технологічна інформація (наприклад, про з'єднання користувачів в месенджерах).

«Звичайний» документ не існує окремо від матеріального носія. Як джерело доказів документ є, насамперед, певним матеріальним об'єктом із зафіксованими на ньому відомостями.

Сліди кримінального правопорушення, які знайшли відображення на документі, мають матеріальну природу. Натомість «електронні документи», які обертаються в інформаційній мережі, багаторазово перезаписуючись з одного матеріального носія на інший відповідно до специфіки «хмарних» технологій, являють собою інформацію, так би мовити, «в чистому вигляді». В загальному випадку вони не прив'язані до певного матеріального носія.

Отже, у випадку «електронних документів» ми вимушені стикатися з новим різновидом ідеальних слідів, раніше не знаних криміналістичною наукою. У зв'язку з цим варто зауважити, що в теорії кримінального процесу докази прийнято класифікувати на «особисті» та «речові», виходячи з тієї гіпотези, що будь-яка подія відображається у свідомості людей-спостерігачів, а також у матеріальній обстановці у вигляді її змін [2, с. 258–263].

Натомість, незалежність «електронного документа» від носія дозволяє говорити про відсутність криміналістично значимої різниці між оригіналом і копією. В загальному випадку, поняття «оригінал» і «копія» до цього виду доказів є незастосовними. Отже, експертиза не має можливості визначити оригінальність «електронного документа» з Інтернет-середовища.

Зважаючи на цю обставину, неможливо визначити, яким доказом є «електронний документ» – первинним чи похідним. Тому кожен такий документ потребує ретельної перевірки щодо його походження та достовірності. Крім того, він має бути підкріплений іншими доказами.

Разом з тим у ряді випадків експертиза здатна визначити справжність «електронного документа», відсутність в ньому ознак фальсифікації. Крім того, сучасні експертні методики уможливають дати відповідь на питання, чи сформований «електронний документ» на даному комп'ютері або чи переписаний він з іншого носія. Такий висновок експерта може бути підкріплений непрямыми доказами (наприклад, інформацією в сервісних опціях операційної системи щодо властивостей файла чи показаннями свідків) або на оціночних доказах (наприклад, намагання користувача даного комп'ютера знищити інформацію в Інтернеті).

«Звичайний» документ є статичним, будучи одного разу складеним, він не змінює свого змісту з часом (якщо не враховувати спроб його навмисної фальсифікації). Натомість, «електронний документ» може постійно

змінюватись природним шляхом (наприклад, листування електронною поштою, стан банківського рахунку або ж функції віддаленого управління в комунаційних комп'ютерних програмах). Тому для кримінального процесу важливим є своєчасне копіювання «електронного документа» з мережі Інтернет, доки він містить відомості про фактичні обставини, що мають значення для розслідування.

«Звичайний» документи зазвичай є цілісним об'єктом, доступ до окремих частин якого (сторінок, абзаців тексту тощо) є незалежним. Слідчий, прокурор, слідчий суддя може оглядати такий документ у довільному порядку. На відміну від «звичайних» «електронні документи» (сайти, прикладні виконувачі програми, електронні бази даних) часто є складеними з окремих фрагментів, порядок доступу до яких залежить від структури «електронного документа». Послідовність огляду окремих фрагментів, частин документа задається алгоритмом функціонування програми, який зазвичай є багаторівневим й розгалуженим. Це накладає обмеження на процедуру огляду «електронних документів», яка через вказані причини може займати значний час.

Крім того, «електронний документ» може мати дуже великий обсяг, що вимірюється гігабайтами інформації. Такий обсяг не є характерним для «звичайних» документів. Тому оглянути весь вміст такого «електронного документа» може бути утруднено [3].

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. // Голос України. — 2012. — 19 травня (№ 90—91).
2. Теория доказательств в советском уголовном процессе / Отв. ред. Н. В. Жогин. — М., Юрид. лит-ра, 1973. — 735 с.
3. Орлов Ю.Ю. Електронне відображення як джерело доказів у кримінальному провадженні / Орлов Ю.Ю., Чернявський С.С. // Протидія злочинності: проблеми теорії та практики: матеріали наук. практ. конф. — Київ, 2017.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

Циклаурі О. Б., старший викладач кафедри спеціально-правових дисциплін Донецького державного університету управління

Серед гострих проблем сьогодення, що потребують нагального вирішення не тільки на локальному, регіональному, загальнодержавному, а й світовому, глобальному рівні, особливої уваги потребують проблеми екології та охорони навколишнього природного середовища. Від цього залежить успішність існування людства і планети в цілому. Запорукою успішного їх вирішення, перш за все, є створення сприятливого законодавчого середовища

з метою стимулювання економічного розвитку заснованого не на виснаженні природних ресурсів, а їх відновленні, на впровадженні нових інноваційних, екологічно безпечних технологій, на зменшенні забруднюючих викидів, на підвищенні енергоефективності тощо.

Дослідженням проблем охорони навколишнього природного середовища присвячено роботи багатьох дослідників різних галузей, серед них: Н. В. Бобровська, Б. В. Буркинський, О. М. Вишневська, Д. О. Ветвицький, А. Б. Качинський, В. Л. Качурінер, Т. П. Козаченко, О. П. Мірошниченко, В. Г. Потапенко та ін.

Метою дослідження є визначення шляхів удосконалення правового регулювання публічного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища в Україні.

Згідно ч. 4 ст. 3 Закону України від 21.06.2018 № 2469-VIII «Про національну безпеку України» державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямовується, окрім воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної безпеки, кібербезпеки, на забезпечення екологічної безпеки України [1].

Стратегія національної безпеки України від 26.05.2015 № 287/2015 виокремлює наступні загрози екологічній безпеці: надмірний антропогенний вплив і високий рівень техногенного навантаження на територію України; негативні екологічні наслідки Чорнобильської катастрофи; значний обсяг відходів виробництва та споживання і неналежний рівень їх вторинного використання, переробки та утилізації; незадовільний стан єдиної державної системи та сил цивільного захисту, системи моніторингу довкілля [2].

Останніми роками Україною здійснюється впровадження низки реформ у сфері охорони навколишнього природного середовища, однак, за зауваженнями дослідників і практиків у цій сфері, вельми повільно відбувається процес реформування саме законодавства. Зокрема, у світлі Угоди про асоціацію між Україною і ЄС, якою визначено поступове наближення законодавства України до відповідних права та політики ЄС, в тому числі, у сфері охорони навколишнього природного середовища (ст. 363 Угоди) [3]. Більшість змін відображено перед усе у розробці стратегій і планів, що можна побачити проаналізувавши звіти Мінприроди (див., наприклад [4]), проте, публічне управління у будь-якій сфері повинно базуватись на ефективній і дієвій нормативно-правовій базі.

Серед основних прогалин і недоліків у національному екологічному законодавстві України дослідники виділяють: по-перше, відсутність стимулюючих пільгових механізмів оподаткування суб'єктів господарювання, які впроваджують і використовують інноваційні екологічно чисті технології; по-друге, занадто низький рівень адміністративних штрафів за порушення екологічного законодавства [5].

Особливої ваги у вирішенні екологічних проблем в Україні, в умовах процесів глобалізації та євроінтеграції, дедалі більше набуває впровадження у національну площину Цілей сталого розвитку (далі – ЦСР) прийнятих на Саміті ООН 2015 року [6].

Серед інших Цілей, особливої уваги потребує ЦСР-11 «Забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів», адаптовану для України як ЦСР-11 «Сталий розвиток міст і громад», що є вельми узагальненим, адже сталий розвиток – це саме збалансований, керований розвиток економічної, соціальної і екологічної складових. Як зазначено Декларацією Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку від 14.06.1992 «Право на розвиток має бути реалізовано, щоб забезпечити справедливе задоволення потреб нинішнього і майбутніх поколінь в областях розвитку та навколишнього середовища» [7]. Всі завдання ЦСР-11, як і самі ЦСР взаємопов'язані та взаємообумовлені.

Якщо проаналізувати завдання ЦСР-11 на глобальному рівні та адаптовані для України, можна побачити неповноту адаптації і не повне їх врахування на національному рівні, в тому числі і в екологічній сфері (табл. 1). Проте, забезпечення екологічної безпеки саме на локальному рівні в умовах децентралізації є підґрунтям задля реалізації всіх ЦСР в межах регіонів і держави взагалі, і саме пільгове стимулювання впровадження екологічно чистих проектів не тільки на загальнодержавному, а й на локальному рівні забезпечуватиме ефективну та дієву інтеграцію Цілей сталого розвитку.

Таблиця 1

Завдання Цілі сталого розвитку міст і громад

Глобальні завдання ЦСР-11	Завдання ЦСР-11 адаптованих для України
11.1 До 2030 року забезпечити загальний доступ до достатнього, безпечного і недорогого житла й основних послуг і упорядкувати нетрі.	11.1 Забезпечити доступність житла.
11.2 До 2030 року забезпечити всім людям можливість користуватися безпечними, недорогими, доступними та сталими транспортними системами, підвищити безпеку дорожнього руху, зокрема шляхом розвитку громадського транспорту, приділяючи особливу увагу потребам тих, хто перебуває в уразливому становищі, жінок, дітей, осіб з інвалідністю та літніх людей.	Потребує інтеграції
11.3 До 2030 року розширити масштаби відкритої для всіх і сталої урбанізації та можливості для комплексного і сталого планування населених пунктів та управління ними на основі широкої участі в усіх країнах.	11.2 Забезпечити розвиток поселень і територій виключно на засадах комплексного планування та управління за участю громадськості.
11.4 Активізувати зусилля із захисту і збереження світової культурної та природної спадщини.	11.3 Забезпечити збереження культурної і природної спадщини із залученням приватного сектору.
11.5 До 2030 року суттєво скоротити кількість загиблих і постраждалих та значно зменшити прямий економічний збиток у формі втрат світового валового внутрішнього продукту внаслідок лих, зокрема пов'язаних з водою, приділяючи особливу увагу захисту малозабезпечених і вразливих груп населення.	11.4 Забезпечити своєчасне оповіщення населення про надзвичайні ситуації з використанням інноваційних технологій.
11.6 До 2030 року зменшити негативний екологічний вплив міст у розрахунку на душу населення, зокрема шляхом приділення особливої уваги якості повітря і управлінню міськими та іншими відходами.	11.5 Зменшити негативний вплив забруднюючих речовин, у т. ч. на довкілля міст, зокрема шляхом використання інноваційних технологій.
11.7 До 2030 року забезпечити загальний доступ до безпечних, доступних і відкритих для всіх зелених зон та громадських місць, особливо для жінок і дітей, літніх людей та людей з інвалідністю.	11.6 Забезпечити розробку і реалізацію стратегій місцевого розвитку, спрямованих на економічне зростання, створення робочих місць, розвиток туризму, рекреації, місцевої культури і виробництво місцевої продукції.

У липні 2018 року ПРООН в Україні, за фінансової підтримки Швеції, розпочато Проект «Секретаріат зі сталої енергетики та довкілля для підтримки парламенту України у сфері сталої енергетики та захисту навколишнього середовища (секретаріат “Green Caucus”)» спрямований на підтримку членів парламенту і відповідних парламентських комітетів у здійсненні якісної аналітичної діяльності щодо покращення законодавства, організації консультацій та круглих столів для партнерів, розробки комунікаційних матеріалів та залучення зацікавлених осіб до обговорення питань енергетики й захисту навколишнього середовища. Секретаріат, як аналітичний центр, здійснюватиме діяльність по наданню аналітичної підтримки з широкого кола екологічних питань, включаючи зменшення негативного впливу та адаптацію до кліматичних змін; енергоефективність; поводження з відходами; управління природними ресурсами; забруднення навколишнього середовища; пом’якшення наслідків негативного впливу на довкілля через збройний конфлікт на сході України, а також «зелений» розвиток Донецької та Луганської областей. У своїй роботі Секретаріат буде спиратись на принципи сталого розвитку та сприяти впровадженню Цілей сталого розвитку [8].

Підсумовуючи дослідження, потрібно відзначити необхідність подальшої роботи фахівців, в тому числі за підтримки наших іноземних партнерів, з удосконалення публічного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища в частині реформування екологічного законодавства, як у сфері підвищення відповідальності за порушення, так і забезпечення пільгових умов для суб’єктів із впровадження екологічно чистих технологій як у виробництво, так і в інші сфери життєдіяльності міст і громад, суспільства і держави.

Література

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення: 01.12.2018).
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України; Стратегія від 26.05.2015 № 287/2015. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> (дата звернення: 01.12.2018).
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від д. 27.06.2014. Угоду ратифіковано із заявою Законом України № 1678-VII від 16.09.2014. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 01.12.2018).
4. Прогрес євроінтеграційних реформ у природоохоронній галузі: Звіт Міністерства екології та природних ресурсів щодо виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-

- членами, з іншої сторони за III квартал 2018 року. URL: https://docs.google.com/document/d/1a5d1nyNnR6rYOpN_6x_nyo6PUszNaJu10RIUImOfblA/edit?usp=sharing%20 (дата звернення: 01.12.2018).
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#n313> (дата звернення: 01.12.2018).
 6. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року: Резолюція, прийнята в рамках 70-ї сесії Генеральною Асамблеєю 25 вересня 2015 року. URL: https://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/Agenda2030_UA.pdf (дата звернення: 01.12.2018).
 7. Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку від 14.06.1992 р.: Затверджено Конференцією ООН з навколишнього середовища і розвитку, Ріо-де-Жанейро, 3-14 червня 1992. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_455 (дата звернення: 01.12.2018).
 8. Створено «зелений» Секретаріат для підтримки Верховної Ради України й покращення екологічного законодавства. Про ПРООН в Україні. URL: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/pressreleases/2018/green-caucus-to-help-mps-draft-laws.html> (дата звернення: 01.12.2018).

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ: СОЦІАЛЬНО- КРИМІНОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ

Чаплик М.М., к.і.н., доцент кафедри
соціології управління Донецького
державного університету управління

Серед чинників, які впливають на показники економічної безпеки держави та суспільства варто відзначити рівень поширення тіньової економіки та особливо рівень криміналізації економіки.

Вся сфера тіньової економіки поділяється на два великі сегменти: 1) дозволена законодавством економічна діяльність, яка офіційно не реєструється, а відтак і не оподатковується та 2) заборонена національним (та міжнародним) законодавством економічна діяльність.

Неформальна тіньова економіка включає в себе офіційно незареєстровану самозайнятість, виробництво продукції та надання послуг окремими особами, групами, домогосподарствами, підприємствами, які не мають відповідної реєстрації та дозволів, не сплачують податків з прибутків від своєї діяльності і т. ін.

У свою чергу заборонена національним законодавством економічна діяльність поділяється на протиправну економічну діяльність в рамках легальної економіки та протиправну діяльність у рамках кримінальної економіки, засновану на незаконному виробництві, торгівлі забороненими речами та товарами, незаконне переміщення у тому числі й через кордон,

посяганні на приватну власність та право власності, у тому числі й інтелектуальної і т. ін. Види діяльності кримінальної економіки підпадають під кримінальне покарання згідно до вітчизняного кримінального законодавства.

Слід відзначити, що існує рух в обидва боки: як у бік переходу легальної економіки у тінь, так і у бік виходу кримінальної економіки з тіні. Очевидно, що більш небезпечним для суспільства є відмивання кримінальних прибутків. Разом із тим, перехід легальної економіки у тінь переважно не несе нічого позитивного для держави та суспільства ні в економічному, ні у соціальному сенсі. Завдяки такому руху зменшуються внутрішні фінансові ресурси, які могли бути використані для поповнення бюджету, внутрішніх інвестицій і т. ін. Крім того, як легальний, так і кримінальний сектор тіньової економіки можуть застосовувати та застосовують «сірі» схеми для отримання прибутків.

Відтак для забезпечення економічної безпеки держави є важливим створення соціально-економічних умов для запобігання переходу легальних видів економічної діяльності у тінь та впровадження законодавчих механізмів, які б стояли на перешкоді легалізації кримінальної економіки, відмиванню коштів, отриманих від кримінальних видів діяльності.

До чинників, які сприяють поширенню неформальної тіньової економіки, традиційно відносять податковий тиск та корупцію. Оподаткування створює нерівні можливості для суб'єктів легальної економіки, тоді як кримінальна економіка апріорі не оподатковується. Для легальної економіки неврахування доходів та прибутків надає змогу отримувати будь-які переваги не лише на рівні підприємств та фізичних осіб-підприємців, а й на рівні індивідуальної самозайнятості та економічної діяльності домогосподарств. Наприклад, офіційно родина може вважатися малозабезпеченою у випадку приховування своїх реальних доходів, а відтак не лише отримувати чистий прибуток від незареєстрованої та неоподаткованої легальної економічної діяльності, а ще й отримувати соціальну допомогу у зв'язку із «малозабезпеченістю».

Впливати на поширення тіньової економіки можуть корупція та причинно-наслідковим чином пов'язана із нею надмірна бюрократизація, наприклад, при отриманні дозвільних документів щодо ведення підприємницької діяльності і т. ін. За своєю дією корупційна рента подібна до оподаткування – вона зменшує прибутковість економічної діяльності. Однак, якщо у кримінальній економіці корупційна рента сприймається як цілком обґрунтовані витрати (або навіть інвестиції), то у випадку легальної економіки це не лише економічні збитки, а й моральні втрати.

Окрему роль у поширенні «тіні» відіграє законодавство, коли воно не сприяє розвитку приватної ініціативи, закріплює монополію держави та окремих фінансово-промислових груп на чолі із олігархами на певні види економічної діяльності та отримання прибутку від них.

Варто сказати й про соціально-поведінкові чинники поширення тіньової економіки. У якості пояснень причин поширення тіньової економіки

у рамках соціологічної науки доцільно відзначити концепцію аномії Р.К. Мертона, яка, на думку американського соціолога, виникає через невідповідність між соціально схвалюваними цінностями і цілями та неможливістю (або обмеженістю засобів) їх досягнення законними способами [1, с. 248–254].

При поясненні поширеності тіньової економіки можна спиратися й на економічні теорії та концепції, наприклад, на економічний підхід до аналізу злочинності Г. Беккера, згідно із яким залученість індивіда до тіньової економіки можна пояснити раціональними мотивами [2, с. 292–297]. Даний підхід доречний при поясненні кримінальної діяльності як у рамках легальної економіки, зокрема у вигляді «білокомірцевої» злочинності (наприклад, фіктивне банкрутство тощо) [3], так і для пояснення суто кримінальних практик у рамках кримінальної економіки (наприклад, наркобізнес тощо).

Таким чином, тіньова економіка є суттєвим чинником, який впливає на економічну безпеку держави, а у більш широкому фокусі – і на розвиток держави та суспільства в цілому. Тому дана проблема потребує комплексного підходу, який полягає у поєднанні невідворотності кримінальної відповідальності для суб'єктів кримінальної економіки та створенні умов для соціально-економічного заохочення та стимулювання прозорості для суб'єктів легальної неформальної економіки.

Література

1. Мертон Р. Социальная теория и социальная структура. М.: АСТ: АСТ МОСКВА: ХРАНИТЕЛЬ, 2006. 873 с.
2. Беккер Г.С. Человеческое поведение: экономический подход. Избранные труды по экономической теории: Пер. с англ. М.: ГУ ВШЭ, 2003. 672 с.
3. Сатерленд Эдвин Х. Являются ли преступления людей в белых воротничках преступлениями? // Социология преступности (Современные буржуазные теории): сб. статей / под ред. М. Вольфганга; [ред. пер. с англ. Б. С. Никифоров]. М.: Издательство «Прогресс», 1966. 368 с. С. 45–59.

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ «ПРАВО» У ДОНДУУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УМОВАХ РЕФОРМ

Чаплик М.М., к.і.н., доцент кафедри
соціології управління ДонДУУ
Носачова Ю.В., студентка освітнього
ступеня «магістр» спеціальності
«Соціологія» ДонДУУ

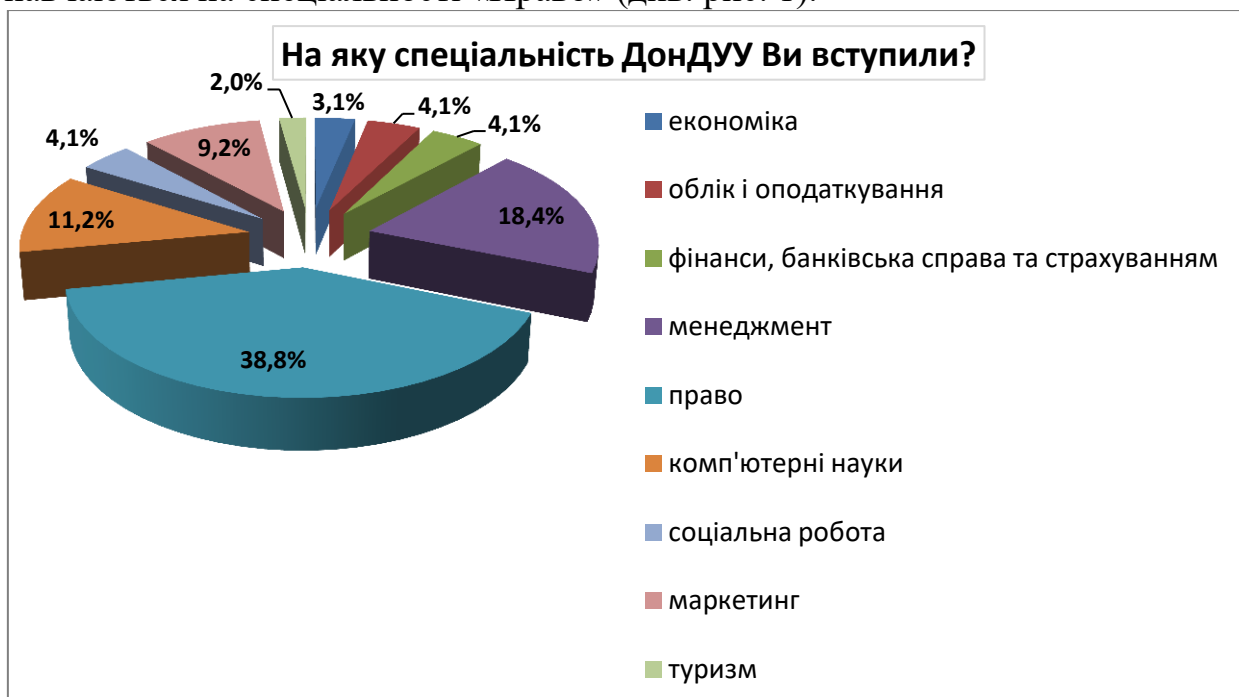
До переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка студентів у ДонДУУ, входить і спеціальність «Право». Слід зазначити, що дана спеціальність користується попитом не лише серед абітурієнтів, які вступають до ДонДУУ, а й серед абітурієнтів України в цілому. Так, протягом останніх двох років спеціальність «Право» у загальноукраїнському рейтингу спеціальностей за кількістю поданих заяв посідає друге місце,

поступаючись за популярністю серед абітурієнтів лише спеціальності «Філологія» [1-2].

За даними приймальної комісії ДонДУУ протягом 2016-2018 років на спеціальність «Право» вступала найбільша кількість абітурієнтів (у 2017 році кількість абітурієнтів, які вступили до ДонДУУ на спеціальності «Право» та «Менеджмент» на денну форму навчання була однаковою).

Важливим критерієм популярності спеціальності є готовність вчитися за нею на контракті. У даному разі спеціальність «Право» є безумовним лідером у ДонДУУ. Так, за даними приймальної комісії у 2016-2018 роках на контракт за денною та заочною формами навчання абітурієнти подавали найбільше заяв саме на спеціальність «Право» (лише у 2017 році на заочну форму навчання спеціальності «Менеджмент» вступило більше студентів). При цьому варто мати на увазі, що на спеціальність «Право» найвища ціна навчання за контрактом серед усіх спеціальностей ДонДУУ. Подібна тенденція притаманна не лише ДонДУУ – вона спостерігається і в інших закладах вищої освіти міста Маріуполя та України в цілому, які надають можливість отримати юридичну освіту.

Соціологічною науково-дослідною лабораторією кафедри соціології управління ДонДУУ у 2018 році було проведено опитування серед першокурсників на тему «Мотиви вступу до ДонДУУ». За результатами опитування 38,8% опитаних першокурсників відзначили, що вони навчаються на спеціальності «Право» (див. рис. 1).

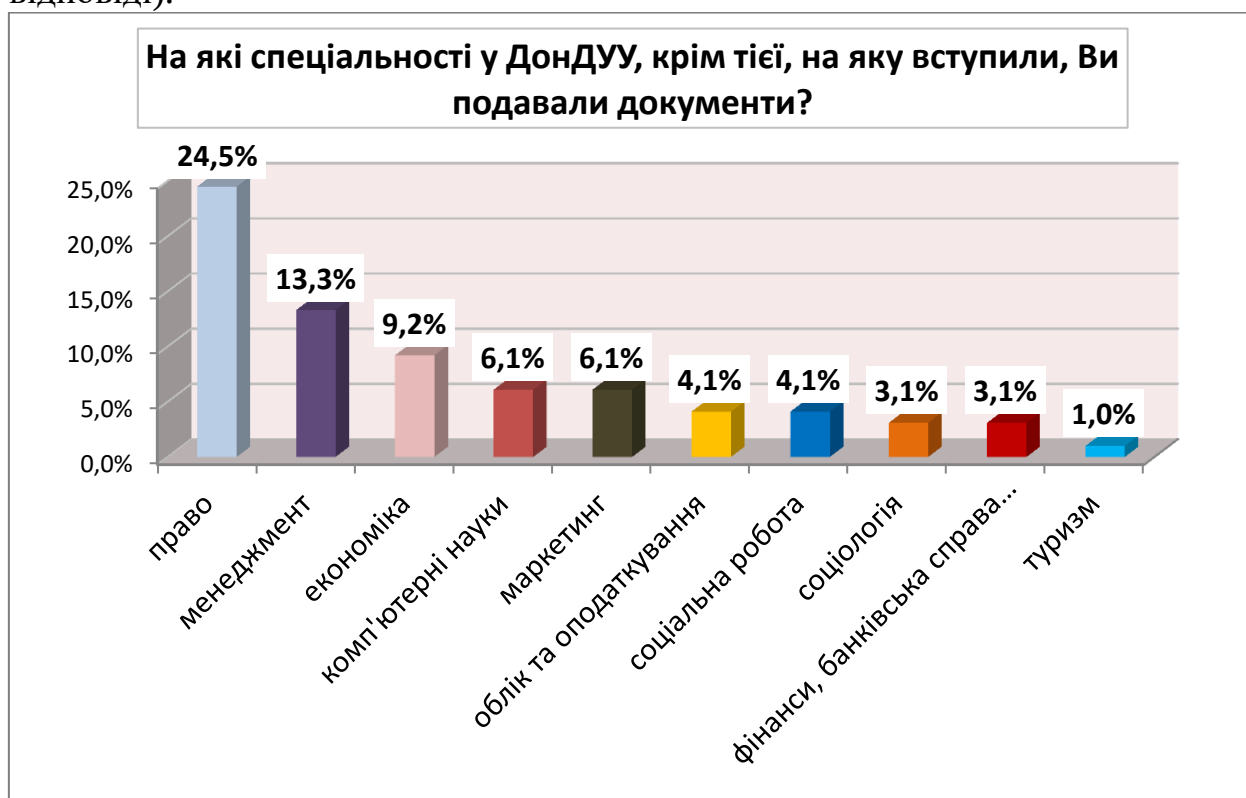
Крім того, спеціальність «Право» лідирує і в якості альтернативного вибору, що також свідчить на користь її популярності серед абітурієнтів. Зокрема, відповідаючи на запитання «На які спеціальності у ДонДУУ, крім тієї, на яку вступили, Ви подавали документи?» найбільше студентів першого курсу відзначило спеціальність «Право» – 24,5% (дивіться рис. 2).

Також треба зважати на те, що ринок надання послуг із здобуття юридичної освіти у Маріуполі є достатньо конкурентним. Крім ДонДУУ, у

місті надають можливість здобути юридичну освіту ще декілька закладів вищої освіти, а саме Маріупольський державний університет та Донецький юридичний інститут.

Таким чином, тренди та тенденції, які притаманні під час вступної кампанії вищій освіті у країні в цілому, а саме, популярність серед здобувачів вищої освіти спеціальності «Право», притаманні також і Донецькому державному університету управління.

Серед мотивів вибору спеціальності першокурсники відзначили, що їхній вибір був обумовлений тим, що обрана спеціальність є перспективною для подальшого кар'єрного зростання (64,9%), цікава (46,8%), престижна і популярна (24,5%), затребувана на ринку праці (20,2%) (відповідаючи на дане запитання респонденти могли обрати не більше трьох варіантів відповіді).

Водночас слід зазначити, що спеціальність юриста вважається проблемною з точки зору подальшого працевлаштування [3]. Разом із тим, більшість спеціальностей, за якими пропонується отримання вищої освіти у ДонДУУ також вважаються проблемними з точки зору подальшого працевлаштування. За прогнозами у майбутньому будуть користуватися попитом інтелектуальні професії (програмісти, лінгвісти, філологи, «технарі») та дефіцитні робітничі професії [4]. Крім того у спеціальності «Право» є й свої специфічні проблеми – наприклад, дана спеціальність була однією із перших, вступ на яку до магістратури передбачав складання ЗНО [5]. Також варто зазначити, що відносно юридичної освіти існують різні точки зору щодо її подальшого розвитку в умовах реформування – як у рамках освіти за спеціальністю «Право», так і у рамках правничої освіти [6-7].

Тим не менш спеціальність «Право» користується високим попитом серед абітурієнтів, а відтак є перспективною спеціальністю у ДонДУУ. Все вищезазначене свідчить, що дана спеціальність потребує подальшого розвитку у ДонДУУ.

Література

1. Названо ТОП-10 спеціальностей, на які абітурієнти подали найбільше заяв URL: <https://www.unian.ua/society/10204071-nazvano-top-10-specialnostey-na-yaki-abituriyenti-podali-naybilshe-zayav.html> (дата звернення: 01.12.2018)
2. Топ-10 найбільш та найменш популярних спеціальностей у 2017 році URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-novivni-novini-2017-09-14-top-10-najbilsh-ta-najmensh-populyarnix-speczialnostej-u-2017-rocz> (дата звернення: 01.12.2018)
3. Быть юристом в Украине: реальность и перспективы на будущее URL: https://lawyer.ua/articles/byt_yuristom_v_ukraine_realnost_i_perspektivy_na_budushchee.html (дата звернення: 03.12.2018)
4. В Украине меняется рынок труда: люди каких профессий окажутся безработными URL: <http://vchaspik.ua/ukraina/439700-v-ukraine-menyaetsya-rynok-truda-lyudi-kakih-professii-okazhutsya-bezrobotnymi> (дата звернення: 03.12.2018)
5. Вступна кампанія 2016: запроваджується експеримент щодо вступу в магістратуру за спеціальністю «Право» з використанням технологій ЗНО. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-novivni-novini-2016-07-11-vstupna-kampaniya-2016-zaprovadzhuetsya-eksperiment-shhodo> (дата звернення: 04.12.2018)
6. Воліна Т. Дипломи у юристів не відберуть, але доступ до правничої професії отримають не всі. *Закон і бізнес*. 2017. 04.11–10.11. Випуск №42 (1340) URL: https://zib.com.ua/ua/130682-diplomi_u_yuristiv_ne_vidberut_ale_dostup_do_pravnichoi_prof.html (дата звернення: 04.12.2018)
7. Орлюк О., Мироненко Н., Штефан А. Знищення професії юриста? *Юридичний Вісник України*. 2017. 22 грудня. URL: <http://yvu.com.ua/znysheheniya-profesiyi-yurysta/> (дата звернення: 04.12.2018)

ДЕЯКІ ПОЛОЖЕННЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ»

Черепанов В.О.

Левченко Д.Е., студенти факультету права і соціального управління

Донецького державного університету управління

Передумови та причини прийняття Закону України "Про захист прав споживачів" Конституція України як головний закон держави визначає також і важливі для споживачів базові правові засади.

Законодавство з питань захисту прав споживачів в Україні почало розроблятися наприкінці 80-х, початку 90-х років, в умовах, коли у державі було ліквідовано відповідні органи управління, органи відомчого та міжвідомчого контролю у сфері обслуговування населення.

Україна, першою з усіх країн СНД прийняла Закон "Про захист прав споживачів", чим засвідчила перед усім світом свою по вагу до міжнародних засад цивілізованого захисту громадян як споживачів. Законом було вперше чітко регламентовано порядок реалізації споживачем прав у разі придбання товару, отримання послуг неналежної та належної якості.

Закон передбачав право покупця вибирати дії у випадку купівлі товару чи надання послуги неналежної якості: чи розірвання договору і повернення коштів, чи усунення, виправлення недоліків речі продавцем або самим покупцем, але за рахунок підприємця. Отже, є підстави вважати, що законодавство про захист прав споживачів стало прогресивнішим порівняно з тим, що діяло раніше, попри його певну незавершеність і недосконалість.

Вже у середині 1992 р. стало зрозуміло, що Закон України "Про захист прав споживачів" 1991 р. не відповідає вимогам часу і його було суттєво доопрацьовано.

Закон України "Про внесення змін та доповнень до Закону Української РСР "Про захист прав споживачів", який було прийнято 15 грудня 1993 р., віддзеркалював ті кардинальні зміни, що відбулися в Україні за період з дня ухвалення першої редакції закону щодо захисту прав споживачів.

Зазначений закон розроблено і прийнято у контексті з принципами розбудови незалежної правової держави, а також з Керівними принципами для захисту інтересів споживачів. Керуючись нормами статей Закону "Про захист прав споживачів" Уряд України затвердив відповідні правила, порядки тощо у сфері обслуговування громадян.

Сьогодні нормативно-правова база консумеризму в Україні нараховує більше 100 законів та підзаконних нормативних актів, ухвалених для захисту прав громадян як споживачів.

1 грудня 2005 року Верховна Рада України прийняла підготовлений Кабінетом Міністрів України Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про захист прав споживачів»» (в новій редакції). Метою Закону є приведення законодавства України у відповідність до вимог європейського законодавства щодо захисту прав споживачів, забезпечення безпечності продукції в процесі її розповсюдження та розміщення на ринку.

Закон України «Про захист прав споживачів» поширюється на всіх споживачів, які знаходяться на території України під час придбання, замовлення або використання товарів (робіт, послуг) для задоволення власних побутових потреб. Відповідно до його положень споживач має право вимагати від продавця (виготівника, виконавця), щоб якість придбаного ним товару (виконаної роботи, наданої послуги) відповідала вимогам нормативних документів, умовам договору, а також інформації про товари (роботу, послугу), яку надає продавець (виготівник, виконавець).

Придбаний товар (робота, послуга) має бути якісний та безпечний для життя і здоров'я кожної людини.

Закон України «Про захист прав споживачів» визначив нові принципові підходи до врегулювання відносин за участю громадян — покупців, замовників товарів, робіт та послуг. Ним передбач цілу систему способів захисту прав громадян-споживачів. У цьому ж Законі набуло спеціального юридичного значення поняття «споживач». Так, у преамбулі цього Закону зазначається, що ним регулюються відносини між споживачами товарів (робіт, послуг) і виготівниками, виконавцями, продавцями в умовах різних форм власності, встановлюються права споживачів та визначається механізм реалізації державного захисту їх прав. При цьому споживачем визнається громадянин, який придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити товари (роботи, послуги) для власних побутових потреб.

Адаптація Закону України «Про захист прав споживачів» до 9-и директив Європейського Союзу

Прийнятий Закон реалізував завдання щодо адаптації Закону України «Про захист прав споживачів» до 9-и директив Європейського Союзу:

Парламенту та Ради 97/7 ЄЕС від 20 травня 1997 року про угоди, які укладено на відстані;

Ради 85/577 ЄЕС від 20 грудня 1985 року про продаж поза діловими приміщеннями;

Ради 93/13 ЄЕС від 5 квітня 1993 року про несправедливі умови в контрактах зі споживачами;

Ради 98/6 ЄС від 16 лютого 1998 року про захист прав споживачів при встановленні ціни на товари, що пропонуються споживачам;

Ради 99/44 ЄС від 25 травня 1999 року про деякі особливості продажу споживчих товарів і пов'язаних з ними гарантій;

Ради 85/374 ЄЕС від 25 липня 1985 року щодо зближення законів, підзаконних і адміністративних актів держав-членів стосовно відповідальності за неякісну продукцію;

Ради 87/102/ЄЕС від 22 грудня 1986 року щодо наближення законів, підзаконних і адміністративних положень держав — членів щодо споживчого кредиту;

Ради 84/450/ЄЕС від 10 вересня 1984 року стосовно реклами, що вводить в оману, таким чином, що її дія поширюється також на порівняльну рекламу;

Ради 98/27 ЄС від 19 травня 1998 року щодо судових заборон з метою захисту прав споживачів.

Основні тези Закону України «Про захист прав споживачів»

Закон встановлює

- вимоги щодо порядку інформування споживачів про ціни;
- правовідносини, пов'язані з укладенням договорів із споживачами на відстані та договорів, укладених поза торговельними та офісними приміщеннями;

- правовідносини у сфері споживчого кредитування.

Крім того

- приводиться у відповідність до норм права ЄС термінологія;
- конкретизовано положення щодо недійсності умов договорів, які обмежують права споживачів;
- встановлено положення щодо заборони нечесної підприємницької практики.

Закон складається з преамбули і п'яти розділів: «Загальні положення», «Права споживачів та їх захист», «Громадські організації споживачів», «Діяльність органів влади у сфері захисту прав споживачів», «Прикінцеві положення» і містить 32 статті.

Центральне місце в Законі займає розділ II «Права споживачів та їх захист» (ст. 4 – 23). Норми, вміщені в цьому розділі, умовно можна поділити на

- 1) правовстановчі норми, які визначають права споживачів – переддоговірні, договірні та права у разі порушення умов договору;
- 2) правозобов'язні норми, що зобов'язують виконавців, виробників, продавців забезпечити дотримання визначених вимог до якості товарів (робіт, послуг), безпеки, гарантійних термінів перед установами договірних відносин зі споживачами;
- 3) правореґулюючі норми, які регулюють відносини, що виникають між продавцями (виконавцями) і покупцями (замовниками) як сторонами договору і визначають правові наслідки порушень прав споживачів;
- 4) правозахисні норми, що встановлюють організаційно-процесуальні способи захисту порушених прав споживачів.

Як роз'яснює постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів» від 12 квітня 1996 року № 5 [58]: «споживачем, права якого захищаються на підставі Закону України “Про захист прав споживачів”, є лише громадянин (фізична особа), котрий придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити товари (роботи, послуги) для власних побутових потреб. Закон регулює відносини споживача з підприємством, установою, організацією чи громадянином-підприємцем, які виготовляють та продають товари, виконують роботи і надають послуги, незалежно від форм власності та організаційних форм підприємництва».

На відносини з виготовлення та продажу товарів, виконання робіт і надання послуг громадянином, який не є підприємцем, а також на випадки придбання товарів, користування послугами громадянином лише для підприємницької діяльності або підприємствами, установами, організаціями дія цього Закону не поширюється.

Як споживачів Закон розглядає громадян, які придбавають і використовують товар, замовляють роботи або користуються послугою, а також, які мають такий намір.

Отже, навіть людина, яка має лише намір купити товар чи замовити роботу або послугу, вже є споживачем.

Це має важливе значення для реалізації споживачем своїх прав, зокрема, права на необхідну, доступну, достовірну та своєчасну інформацію про товари (роботи, послуги), їх кількість, якість, асортимент, а також про їх виробника (виконавця, продавця).

Треба нагадати і про ще одне важливе значення поняття «споживач», яке найчастіше не враховують при його тлумаченні. Згідно із Законом, споживач – не тільки громадянин, який придбаває товари чи замовляє роботи або послуги, але й громадянин, який ними користується безпосередньо. Тобто, наприклад, споживачами можуть бути як члени родини особи, яка купила товар, так і особи, яким цей товар було подаровано.

Громадянин є споживачем незалежно від громадянства, тобто Закон поширюється як на громадян України, так і на іноземних громадян та осіб без громадянства.

Література:

1. Економіка: Підруч. для 10 кл. загально освіт. навч. закл./ Г. О.Ковальчук, В. Г. Мельничук, В. О. Огнев'юк. – К.: Навч.книга, 2003.– 352с. с.: іл.
2. Економіка: Навч. посібник для 10 – 11 класів / За ред. З. Г. Ватаманюка, С. М. Панчишина.– К.: Либідь,1999.
3. Экономическая теория в вопросах и ответах: Учебное пособие. – Ростов н/Д: Изд-во“Феникс”,1998.–512с.

ПОРУШЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ТА ПРАВ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ З БОКУ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ У КЕРЧЕНСЬКІЙ ПРОТОЦІ

Губченко В.О.

студент кафедри права та соціального
управління Донецького державного
університету управління

25 листопада, кораблі Військово-Морських Сил ЗС України у складі двох малих броньованих артилерійських катерів “Бердянськ” і “Нікополь” та рейдового буксиру “Яни Капу” здійснювали плановий перехід з порту Одеси до порту Маріуполь Азовського моря. Про намір здійснювати перехід заздалегідь було проінформовано відповідно до міжнародних норм з метою забезпечення безпеки судноплавства. Проте, всупереч Конвенції ООН з морського права та Договору між Україною та Російською Федерацією про співробітництво у використанні Азовського моря та Керченської протоки, прикордонні кораблі РФ – прикордонні катери типу “Соболь”, пскр “Дон”, катери типу “Мангуст”, мпк “Суздалец” здійснили відверто агресивні дії проти кораблів ВМС ЗС України. Прикордонний корабель “Дон” здійснив таран нашого рейдового буксиру. Диспетчерська служба окупантів відмовляється забезпечити право свободи судноплавства, гарантоване міжнародними угодами.

О 03.58 25.11.2018 малий броньований артилерійський катер Військово-Морських Сил ЗС України “Бердянськ” з метою дотримання міжнародних норм безпеки судноплавства зв’язався з береговим постом ПС ФСБ РФ, морськими портами Керч та Кавказ та повідомив про намір проходу Керченською протокою. Інформація була отримана, але відповідь не надано. Проте о 04.07 25.11.2018 зафіксовано переговори диспетчеру порту Керч “БЕРЕГ-23” з мпк ЧФ РФ “Суздалець” щодо виявлення кораблів Військово-Морських Сил ЗС України. У той же час, на виклики кораблів українських ВМС диспетчери портів Керч та Кавказ не відповідали. Прикордонні кораблі РФ продовжують супроводження українських військових кораблів на небезпечній відстані.

25.11.2018 о 13.12 зафіксовано захід двох ударних вертольотів ЗС РФ Ка-52

на бойовий курс із захватом на супроводження бортовими системами управління зброєю катерів Військово-Морських Сил ЗС України.

О13.42 за інформацією Керчтрафікконтролю на проході мосту перекрито рух в обидві сторони в зв’язку з посадкою на міліну танкера перед мостом зі сторони Азовського моря, рух протокою закритий в обидві сторони.

Після початку руху на вихід корабельної групи ВМС ЗС України з Керченської протоки російські кораблі та катери розпочали переслідування та в ультимативній формі вимагають зупинитися під загрозою застосування зброї. Також з’явилася інформація про перекидання російського спецназу на прикордонний корабель ПС ФСБ РФ “Дон” з метою спроби абордажу. Не зважаючи на погрози й провокації, катери українських ВМС продовжують виконання поставленого завдання.

Після виходу з 12-мильної зони катери ПС ФСБ РФ відкрили вогонь по корабельній групі Військово-Морських Сил ЗС України. Пошкоджено малий броньований артилерійський катер “Бердянськ”. Катер втратив хід, є поранений. Зброя застосовується на ураження.

Усі три українські судна захопили росіяни. У полон потрапили 23 моряки, 6 із яких — поранені. В Україні того ж дня екстрено скликали засідання РНБО для обговорення введення воєнного стану. Наступного дня, 26 листопада, затвердили рішення про запровадження воєнного стану.

Прес-центр Командування ВМС ЗС України

Росіяни не мають права заважати руху українських кораблів чи блокувати його, бо свобода судноплавства гарантується Конвенцією ООН з морського права і Договором між Росією та Україною про спільне використання Азовського моря і Керченської протоки від 2003 року.

Суд

27 листопада 2018 року російська окупаційна влада в Криму ініціювала в м. Сімферополь суд над полоненими українськими моряками. Заарештованим морякам інкримінують частину 3 статті 322 КК РФ — незаконний перетин кордону групою осіб за попередньою змовою. Найбільше покарання за цією статтею — 6 років тюрми.

28 листопада 2018 року всі 24 українські моряки, екіпажі кораблів «Нікополь», «Бердянськ» та «Яни Капу» були заарештовані на 60 діб.

Україна розглядає ситуацію як збройну агресію Росії, відповідно захоплених моряків наша країна вважає військовополоненими. Це, у свою чергу, визначає спеціальний порядок їхнього утримання і можливість видачі чи обміну.

Президент України сказав: «Вони мають бути негайно звільнені. В іншому випадку Росія буде притягнута до відповідальності»

Глава держави вкотре підкреслив, що жоден російський суд не має жодної юрисдикції над українськими моряками, адже відповідно до Женевської конвенції вони є військовополоненими.

Згідно Конвенції про поводження з військовополоненими у статтях з 68-ї по 74-у обумовлюють, що важко поранені і важко хворі зобов'язані бути відправлені у свою країну в той момент, коли їх положення буде допускати безпечне транспортування.

26 листопада 2018 року Генеральний штаб Збройних сил України провів брифінг, на якому класифікував дії Російської Федерації як акт збройної агресії з порушенням низки міжнародних норм, зокрема:

1. Договір між Україною та Російською Федерацією про співробітництво у використанні Азовського моря та Керченської протоки;

2. Стаття 17 Конвенції ООН, яка встановлює, що судна усіх держав, як прибережних так і тих, що не мають виходу до моря, користуються правом мирного проходу через територіальне море.

3. Частина 1 статті 36 Конвенції ООН, яка встановлює, що в проливах, вказаних у статті 37 Конвенції ООН, всі судна та літальні апарати користуються правом транзитного проходу, якому не повинно чинитися перешкод.

4. Статті 32, 95 Конвенції ООН з морського права, згідно яких військові кораблі користуються імунітетом.

5. Російська Федерація опублікувала прибережне попередження (ПРИП, англ. Sea warning) щодо закриття району входу до Керченської протоки на офіційному веб-ресурсі (Кадіс, Іспанія) о 11.40 25.11.2018, тобто фактично після заходу корабельної групи ВМС ЗС України до Керченської протоки.

6. Стаття 30 Конвенції ООН, згідно якої прибережна країна має право вимагати негайного залишення територіальних вод військовим кораблем іншої держави, але ні в якому разі не застосовувати зброю на ураження без жодних на те підстав.

7. Стаття 2 Статуту ООН, згідно якої вирішення суперечок мають відбуватися мирними засобами, щоб не ставити під загрозу міжнародний мир і безпеку і справедливість, а також щодо вимоги утримуватися від застосування сили чи погроз проти територіальної недоторканності або політичної незалежності будь-якої держави.

Згідно з доповідями Уповноваженого з прав людини Людмили Денісової вжиті такі заходи:

- Посольство України надало відповідну одноразову грошову допомогу кожному полоненому військовослужбовцю шляхом переведення та зарахування грошових коштів на їхні особисті рахунки.

-Кожен український військовополонений, який незаконно утримується у Російській Федерації, вже має власного адвоката.

Президент України звернувся до керівництва Російської Федерації з вимогою негайно звільнити українських військовослужбовців, яких в порушення міжнародного права брутально було затримано і доля яких невідома. Україна вимагає терміново їх передати українській стороні разом із кораблями.

Закликаю до деескалації ситуації як в Азовському морі, так і по інших напрямках та найшвидшої реакції на це звернення.

Також закликав Генсека Альянсу посилити міжнародний тиск на Росію задля негайного звільнення українських моряків та кораблів.

Закликав ЄС посилити санкційний тиск на Росію.

Україну підтримує ЄС, Канада та США.

Список літератури:

1. <https://www.president.gov.ua/news/prezident-vimagaye-vid-kerivnictva-rosiyi-negajnego-zvilnenn-51342?fbclid=IwAR3-FLCpx0dg3SaLZGoPgyNxf5s3WnDyWbmsMq5R1PwhO9tYsyekhEDUA0>

Президент України

2. <https://www.facebook.com/navy.mil.gov.ua/> ВМС ЗС України

3. [https://uk.wikipedia.org/wiki/Конвенція_про_поводження_з_військово_полоненими_\(1929\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Конвенція_про_поводження_з_військово_полоненими_(1929)) Конвенція про поведження з військовополоненими (1929)

4. Договором між Росією та Україною про спільне використання Азовського моря і Керченської протоки від 2003 року.

5. Конвенція ООН з морського права

6. <https://www.facebook.com/denisovaombudsman/> Уповноважений з прав людини Людмила Денісова

ПРАВО НА ПОВАГУ ДО ГІДНОСТІ ЛЮДИНИ ЯК ЗАСІБ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР

Ісаєва А.В.

студентка 1 курсу спеціальності Право
Донецького державного університету
управління

Проблема такого складного терміну, як людська гідність, споконвіків привертала велику увагу людства. Актуальність проблеми розгляду гідності особистості як етико-правової та основи життя людини, функціонування держави та суспільства є очевидною. Сьогодні ж вона досить актуальна через кардинальні зміни сучасного соціуму, зокрема українського. За яскравими прикладами не потрібно далеко йти: навіть останню революцію назвали «Революцією гідності».

Етичне значення цього поняття здавна відоме людству і використовується як керівна настанова поведінки людини. Ми зустрічаємо його вже у Конфуція, Демокрита, Протагора, Аристотеля, а пізніше – у Ф. Аквінського, І. Канта, Г. В. Ф. Гегеля та багатьох інших філософів, богословів, митців, вчених. Так, ще, до чого Епіктет додавав: «Справжня власність людини – людська гідність». В висловлюваннях стародавніх мислителів гідність постає як сутнісні прояви людини, її цінності, з якими, як з вищими критеріями, порівнюються інші її переваги й недоліки. Отже, право на людську гідність може обґрунтовуватись різними науковими концепціями, але, як переконує світовий досвід, провідна роль серед них належить природно-правовій доктрині, яка веде свій початок від філософів-теологів і просвітителів XIII–XVIII ст. Саме завдяки цій доктрині людська гідність набула значення соціальної цінності найвищого ґатунку, а тому природне право на людську гідність цілком закономірно претендує на особливу роль у системі прав і свобод людини і громадянина.

Слід зауважити, що вагомий внесок у визначення гідності людини як юридичної категорії зробили такі вітчизняні вчені як М. Бажанов, В. Сташис, А. Зелінський, М. Коржанський, В. Осадчий, О. Храмцов, В. Бортник, Н. Марущак, А. Анісімов та інші.

Конституційне (позитивне) право гідності особи закріплює повагу до її гідності, а також заборону катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність особи, поводження чи покарання, заборону медичних, наукових чи інших дослідів над людиною без її вільної згоди [1, 84-85].

Україна, будучи членом ООН та інших міжнародних організацій, чітко виконує зобов'язання за міжнародними договорами, у тому числі й тими, що стосуються прав і свобод людини та громадянина. Підтвердженням тому є той факт, що в Конституції України знайшли своє закріплення всі основні положення міжнародно-правових актів у сфері прав людини, перш за все, Загальної декларації прав людини. Вже у преамбулі Конституції України закріплено принцип «забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя». В Україні гідність постає як етико-правова категорія, адже цілих п'ять статей Конституції України, містять посилення на ці феномени як на засадничі положення:

- у статті 3 стверджується, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека, визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [2, 47];

- стаття 21 наголошує, що «усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах» [2, 6];

- стаття 28 проголошує про те, що «кожен має право на повагу до його гідності. Зазначене право не може бути обмежене навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану. Тобто, це пряма заборона на вчинення зазначених вище дій. Наведена конституційна норма є відображенням положень міжнародного права, а саме ст. 5 Загальної декларації прав людини, статей 7 і 10 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, ст. 3 Європейської конвенції з прав людини. Ніхто не може бути підданий

катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню» [2, 7];

- стаття 68 попереджає: «Кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей» [2, 15];

- у статті 105 підкреслюється, що «за посягання на честь і гідність Президента України винні особи притягаються до відповідальності на підставі закону» [2, 28].

Важливою є норма ч. 2 ст. 64 Конституції України, згідно якій, право людини на повагу до її гідності, не може бути обмежене за жодних винятків та умов. Слід додати до цього, що зазначені та пов'язані з ними статті визначають гуманістичний дух усієї Конституції України.

Нормативне закріплення права людини на повагу до її гідності в Основному законі держави, вважають науковці П.М. Рабінович та М.І. Хавронюк, свідчить про гуманістичну тенденцію розвитку інституту прав людини та зростання його самоцінності [3, 9].

Гідність – це багатоаспектна цінність людини, яка глибоко проникла у зміст права, є постійно змінюваним суспільним явищем та виступає онтологічною основою прав і свобод людини [4, 37.] і саме тому фахівці досліджують право людини на повагу до її гідності в багатьох аспектах: духовному, історичному, філософському, правовому та емпіричному [5, 58.]. Гідність дає змогу людині оцінювати ситуацію, обирати способи досягнення мети, враховувати можливі наслідки своєї поведінки на основі розмежування реальних суспільних відносин.

Людська гідність, як багатоаспектна цінність людини, глибоко проникла у зміст права. Ознаки і якості, що характеризують та визначають людську гідність, складають онтологічну основу прав і свобод людини, її правового статусу. Своєю чергою, людська гідність через систему соціальних зв'язків є вихідною у взаємовідносинах між людьми і знаходить своє безпосереднє відображення у гідності кожної людини [6, 656]. Саме тому феномен людської гідності неможливо розглядати окремо від права, оскільки він прямо впливає на поведінку кожної конкретної людини та суспільства загалом. Таким чином, категорія гідності людини розглядається нерозривно з цінністю людини, котра і є тією загальною властивістю, що дає можливість об'єднати всі існуючі точки зору з даного питання.

Гідність – одне з нематеріальних благ, що належать людині від народження. Людина, що володіє позитивними моральними якостями, стає цінністю як в очах інших людей так і в своїх власних. На цих оцінках ґрунтується самосвідомість людини і визначається його ідентичність. Значимість людини піднімається або зменшується залежно від того, наскільки моральні цінності стали для нього правилами, увійшли в його внутрішній світ.

Досліджуючи зміст принципу поваги людської гідності, можна зазначити, що право на повагу до людської гідності – це законодавчо встановлена і гарантована державою сукупність норм, які надають кожній

людині впевненість у своїй суспільній цінності, можливість усвідомлювати себе як особистість, поважати власні моральні принципи й етичні норми, наполягати на повазі до себе інших людей, державних органів та їх посадових і службових осіб, а також вимагати, щоби будь-які сумніви щодо їх моральних якостей і етичних принципів були належним чином обґрунтовані [3, с. 152].

Отже, виходячи з вище зазначеного, можна сказати, що гідність – це певний обсяг поваги до людини, на яку вона має право з народження, зберігає протягом всього життя і навіть після смерті.

Феномен гідності людини пов'язується в основному з цінністю людини та оцінкою її значення і місця в суспільстві та державі. Сприйняття себе та оточенням на основі певного еталону перетворюється на оціночні судження морального чи правового характеру, що створює підстави для зворотного позитивного або негативного зворотного зв'язку на поведінку людини. Ці вимоги стають особистими нормами дій лише у випадку, коли вони спираються на внутрішні переконання людини в їх корисності не тільки для неї самої, але й, передусім, для інших людей.

У будь-якому випадку, держава зобов'язана забезпечити належний захист гідності кожної людини. Невипадково значна кількість конституцій зарубіжних країн закріплюють принцип гідності людини у зв'язку з народним суверенітетом та основними обов'язками держави. (ФРН, Греція, Португалія). Саме тому особливості реалізації та захисту права людини на повагу до її гідності є перспективним напрямком подальших досліджень у даній сфері.

Література:

1. Шляхтун П. П. Конституційне право: Словник термінів. К.: Либідь, 2005. 568 с.
2. Конституція України URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення 08.12.2018).
3. Рабінович П.М., Хавронюк М.І. Права людини і громадянина: навч. посіб. К.: Атіка, 2004. 464 с.
4. Гришук О. Людська гідність у правових актах ООН. Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2004. Вип. 39. С. 37-41.
5. Вдовіченко С., Кампо В. Право на людську гідність: українська теорія і практика у контексті європейського досвіду. Вісник Конституційного Суду України. 2012, № 4. С. 55–68.
6. McCrudden Christopher. Human Dignity and Judicial Interpretation of Human Rights. The European Journal of International Law. 2008, № 19. Р. 655–724.

НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ ЯК ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ СЛІДЧИМ СВОЇХ ПОВНОВАЖЕНЬ

Клімова Анна Миколаївна, здобувач вищої освіти 4-го курсу факультету № 2

Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник :
Галаган Олександр Іванович
професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

Запровадження у КПК України інституту негласних слідчих (розшукових) дій, які за своєю сутністю є оперативно-розшуковими заходами, викликає підвищену увагу через небезпеку можливого необережного, несвідомого, безпідставного обмеження прав громадян, з одного боку, та можливості застосовувати додаткові засоби у процесі доказування – з іншого. Тим самим відбулися суттєві зміни у системі досудового розслідування, слідчих (розшукових) дій, різновидом яких є НСРД.

У свою чергу, правовий механізм проведення НСРД сформований з урахуванням положень ОРД та деяких загальних засад проведення слідчих (розшукових) дій (результати НСРД за доказовим значенням прирівнюються до тих, які отримані у ході гласних слідчих (розшукових) дій). Водночас саме ОРД збагачує тактику проведення НСРД новими теоретичними положеннями, модернізованими прийомами й діями.

Традиційно статус суб'єкта у кримінальному провадженні під час проведення НСРД характеризується колом прав, обов'язків і відповідальністю осіб, наділених законодавцем на вчинення тих чи інших дій, прийняття певних рішень. Саме комплекс закріплених у КПК України повноважень, відповідальності, зокрема слідчого, і визначає його процесуальний статус [4, с. 16].

Згідно з п. 6 ст. 246 КПК України, слідчий може проводити негласні слідчі (розшукові) дії самостійно або спільно з уповноваженими оперативними підрозділами, залучати інших осіб, а також доручати уповноваженим оперативним підрозділам. Відповідно до цього, слідчий має контрольні повноваження щодо реалізації оперативними підрозділами своїх доручень [2, с. 176].

Негласні слідчі (розшукові) дії проводяться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб.

Слідчий зобов'язаний повідомити прокурора про прийняття рішення щодо проведення певних негласних слідчих (розшукових) дій та отримані результати.

Уповноважені оперативні підрозділи не мають права виходити за межі доручень слідчого, прокурора (ст. 41 КПК) [2, с. 32]. Вони зобов'язані повідомляти їх про виявлення обставин, які мають значення для кримінального провадження або вимагають нових процесуальних рішень слідчого, прокурора.

Контроль за дотриманням строків і повноти виконання доручення слідчого, прокурора здійснюється начальником уповноваженого

оперативного підрозділу. За результатами виконання доручення оперативний співробітник (працівник) складає рапорт із зазначенням результатів виконаного доручення, залучених при цьому сил і засобів, а також їх результатів.

Протокол про хід і результати проведеної негласної слідчої (розшукової) дії (або її етапів) складається слідчим, якщо вона проводиться за його безпосередньої участі, в інших випадках – уповноваженим працівником оперативного підрозділу, і повинен відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження.

Кожний протокол про результати проведеної негласної слідчої (розшукової) дії з додатками не пізніше 24 годин після його складання передається прокурору, який здійснює нагляд за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва.

Постанова слідчого, прокурора про проведення негласних слідчих (розшукових) дій, клопотання про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, ухвала слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії та додатки до нього, протокол про проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які містять відомості про факт та методи проведення негласної слідчої (розшукової) дії, а також відомості, що дають змогу ідентифікувати особу, місце або річ, щодо якої проводиться або планується проведення такої дії, розголошення яких створює загрозу національним інтересам та безпеці, підлягають засекречуванню.

Особа, конституційні права якої були тимчасово обмежені під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також підозрюваний, його захисник мають бути письмово повідомлені прокурором або за його дорученням слідчим про таке обмеження.

У повідомленні зазначається вид негласної слідчої (розшукової) дії, а також подальше використання отриманих матеріалів у кримінальному провадженні або їх знищення [1].

Слід врахувати, що із запровадженням у КПК України інституту НСРД відбулося зміщення акцентів у діяльності слідчого під час досудового розслідування. Слідчому надано право безпосередньо проводити НСРД.

Сучасна юридична спільнота в переважній більшості схиляється до думки, що КПК України 2012 року запроваджує нові підходи й способи діяльності правоохоронних органів, розширює їх можливості щодо отримання інформації про злочин і злочинця та забезпечує досягнення позитивних результатів. Серед них розширення можливостей слідчого завдяки об'єднанню слідчої і розшукової діяльності та запровадження нових засобів збирання доказів – негласних слідчих (розшукових) дій [4, с. 17].

Саме від особи, яка проводить НСРД, від її особистісних якостей, життєвого досвіду і професіоналізму, знання негласних форм та методів проведення таких дій залежить головним чином ефективність розслідування. У зв'язку з цим слід вважати обґрунтованими погляди тих учених, які висувають й аргументують положення про те, що слідчі або прокурори перед тим, як брати участь у проведенні НСРД, зобов'язані пройти спеціальну

підготовку. Це дозволить уникнути випадків необережного посилення в офіційних документах на відомості, отримані негласним шляхом, та не розшифровувати методи і засоби НРСД. При ознайомленні з матеріалами з обмеженим доступом ця особа повинна мати допуск згідно із ст. 27 Закону України «Про державну таємницю» [3].

Для визначення рівня знань основ оперативно-розшукової діяльності та можливості надання такого допуску до таємної інформації слідчим і прокурорам, які закінчили вищі навчальні заклади, віднесені до системи МВС України та прокуратури, комісія з режиму таємності повинна, після прийняття іспиту, винести рішення про можливість надання допуску до державної таємниці відповідної форми.

Така процедура повинна здійснюватися з метою отримання відповідних знань про способи та методи проведення НРСД, тобто сукупність організаційних, практичних прийомів, у тому числі щодо застосування технічних засобів, які дозволяють отримати інформацію про злочин або особу, яка його вчинила, без її відома (пункт 1.6. Інструкції № 1042) [1].

Як додатковий аргумент на користь цього – складність проведення такого виду слідчих (розшукових) дій, яка полягає в тому, що здебільшого їх результати (ч. 2 ст. 103 та ст. 252 КПК) фіксуються на носії інформації за допомогою спеціальних технічних та інших засобів [2, с. 76, 179]. У цьому контексті неабиякого значення набуває участь спеціаліста. Адже від належної взаємодії між слідчим та спеціалістом на підготовчому етапі визначення НРСД залежить не тільки вибір оперативного підрозділу для проведення НРСД, а й кінцевий результат такої слідчої дії. Тому така дія вимагає від слідчого працездатності, глибоких професійних знань і практичних навичок.

Крім того, законодавець надає право слідчому на власний розсуд вирішувати, доручати проведення НРСД уповноваженим оперативним підрозділам, чи проводити їх самостійно.

Однак, на думку вчених, існує низка НРСД, які в силу своєї специфіки можуть проводитися виключно працівниками уповноважених оперативних підрозділів або за їх безпосередньої участі.

М.О. Яковенко зазначає, що законодавець значно перебільшив можливості слідчого щодо самостійного проведення НРСД, адже ці процесуальні дії потребують не лише особливих спеціальних знань та навичок, а й цілком належать до категорії підвищеного ризику, оскільки неможливо передбачити наслідки їх проведення [5].

Власне, запровадження у КПК України НРСД є результатом взятого законодавцем курсу на гуманізацію кримінальної політики, лібералізацію кримінального процесуального закону з урахуванням міжнародних стандартів, але без урахування багатовікової традиції вітчизняної кримінальної процесуальної науки. Слід зазначити, що практика використання в розслідуванні негласних (оперативно-розшукових) дій і заходів не нова, вона застосовується у низці кримінально-процесуальних законів зарубіжних країн.

Відтак інтегрування зарубіжної моделі негласного розслідування злочинів у національне кримінально-процесуальне законодавство без урахування національної системи досудового розслідування призводить до ускладнення реалізації учасниками провадження своїх повноважень, у тому числі стороною обвинувачення, що створює передумови неефективного розслідування кримінального правопорушення, а тому дана система вимагає пришвидшеного реформування органів, що проводять НСРД [4, с. 25].

Список використаних джерел:

1. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні від 16 листопада 2012 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12> – Назва з екрану.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : зі змінами та доповненнями станом на 05.11.2018 р. (ОФЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2018. – 404 с. – (Кодекси України)
3. Про державну таємницю: Закон України від 21 січня 1994 р. // Відомості Верховної Ради – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12> – Назва з екрану.
4. Спільник С. І., Комарницька О. Б. Слідчий як суб'єкт проведення негласних слідчих (розшукових) дій: за і проти // Судова апеляція – 2015. – Вип. 1 (38). – 15-25 с.
5. Яковенко М.О. Актуальні питання організації проведення негласних слідчих (розшукових) дій. [Електронний ресурс] / Яковенко М.О. – Режим доступу : <http://irbis-nbuv.gov.ua> – Назва з екрану.